

Hämeenlinnan kaupunki on saanut nimensä Hämeen linnasta.

nainlinnana pidetään → *Hakoisten* linnavuorta, joka oli novgorodilaisten hyökkäysten kohteena vuonna 1311, jolloin linna tuhoutui. Uuden Hämeen linnan rakennustyöt aloitettiin 1260-luvulla, ja vuosisatojen kuluessa linnaa laajennettiin edelleen. Suomenkielinen nimi on mainittu ensimmäisen kerran 1413 ”Tavastehus heter Hemelinda = bredeslott”. → *Hämeenlinna*. – SP

BFH 1: 312; Blaeu, Joan 1662; FMU 1: 41; Suvanto, Seppo 1995: 34; www.hameenlinna.fi, 13.6.2005.

Hämeenlinna kaupunki Kanta-Hämeessä, ruotsiksi → *Tavastehus. Hämen-Linnas* 1750, *Hämeenlinna* 1787. Lönnrotin sanakirjassa Hämeenlinnan rinnakkaisasuna *Hämeenkaupunki*. → *Hämeen linnan* muurien suojassa muodostunut kauppala sai kaupunkioikeudet 1639; Hämeenlinna oli ensimmäinen sisämaan kaupunki Suomessa. Nimi perustuu linnan nimeen. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Hämeenlinna; Grotenfelt, Kustavi 1912: 216; Lönnrot, Elias 1874; www.hameenlinna.fi, 13.6.2005.

Hämeenlinnan mlk. entinen kunta Kanta-Hämeessä, vuodesta 1948 osa → *Hämeenlinnan* kaupunkia. Maalaiskunta syntyi 1904 niistä osista Hämeenlinnan seurakuntaa, jotka Hämeenlinnan ja → *Vanajan* seurakuntien erotessa toisistaan jäivät kaupunkikunnan ulkopuolelle. Ruotsiksi *Tavastehus lk.* – SP

Hämeenmäki kylä Hirvensalmella Etelä-Savossa. *Hämenmäki-by* 1664. – Kylä sijaitsee mäkialueella Suonteen itäpuolella. Nimen on arveltu toisaalta kertovan asutuksen tulleen Hämeestä, toisaalta siitä, että Savon ja Hämeen maakuntaraja kulki Suonteen järven itäpuolitse juuri Hämeenmäen selänteen tienoilla. Rajapaikaksi määrättiin vuonna 1415 Vahvaselkä Suonteen ja Vahvajärven välillä. – SP

Mönkkönen, Toivo 1968: 42; Pirinen, Kauko 1988: 317; Suomen karttakirja 1799: 56; KA:VA 8644: 22v.

Hämes-Havunen talomuseo, entinen talonpoikaistalo Kauhajoella Etelä-Pohjanmaalla. *Hawuinen* 1691. – Sukutarinan mukaan Tyni Hannunpoika tuli Kauhajoelle Hauholta 1627 pitkin Hämeen- ja Pohjankangasta kulkenutta Kyrönkankaan kesätietä, joka oli ensimmäinen Hämeestä ja Satakunnasta suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle johtanut tieyhteys. Kertoman mukaan Tyni rakensi kalamajan Kauhajoen rannalle noin 5 km nykyisestä kirkonkylästä etelään. Sitten Hämes-Havusen talossa pidettiin myös kestkikievaria, mikä vuoksi siitä on käytetty nimitystä ”Pohjanmaan portti”. Tila autioitui 1960-luvulla ja 1974 kunta osti tontin ja sillä olevat rakennukset Havusen sukuun kuuluvilta Havuselan perikunnalta. – Talon nimeen on ilmeisesti edellä kerrotun

sukutarinan perusteella lisätty määrite *Hämes* kertomaan suvun lähtömaakunta. Toinen tarina kertoo talon olevan Kauhajoen vanhin ja asukkaiden tulleen Hämeenkyröstä. Jos talon nimen jälkiosaan sisältyy sana *havu* ’(etenkin katkaistu) havupuun oksa’, se kieli nimenantajien tulleen Etelä-Pohjanmaalle mahdollisesti Hämeestä, sillä Etelä-Pohjanmaalla käytetään sanaa *hako* merkitsemässä havupuun oksaa. Nimi voisi kertoa havujen käytöstä esim. jokikalastuksen apuna. – SP

HsKi; www.kauhajoki.fi/hames-havunen/historia.htm, 22.1.2005.

Hännilänsalmi salmi Keiteleen Suovanselän ja Ylä-Keiteleen välillä Viitasaaren kirkonkylän eteläpuolella Keski-Suomessa. Salmen etelärannalla on samanniminen campingalue. Salmen ylittää nelostien pitkä *Hännilänsalmen silta*; vuoteen 1961 salmi ylitettiin lossilla, mistä on yhä muistona sillan pohjoispuolella *Lossinsaari*. – Salmi on nimetty sen pohjoispäässä olevan *Hännilä*-nimisen talon (*Hännilä* 1799) mukaan. Talon nimi perustuu sen asukkaiden sukunimeen *Hänninen*. – SP

HsKi.

Hänninhauta urheilukenttä ja -puisto Mikkelin keskustassa Etelä-Savossa. – Urheilupuiston paikalla on ollut aiemmin tämänniminen suolampi, jonka nimi on siirtynyt urheilupuistosta noin sata metriä etelään olevalle pelikentälle, joka on ollut suolampea sekkin. Kenttä valmistui 1917. Kenttäalue on nykyisinkin ympäristöään alempana. Nimen jälkiosa selittyisi luontevasti sanasta *hauta* ’kuoppa, monttu, syväne’. Kertoman mukaan sudet tappoivat ja söivät *Hänninen*-nimisen miehen 1800-luvulla juuri Hänninhaudassa. Toisen tarinan mukaan Hänninhautaan on upotettu kirkonkello. Virallisemmin nykyisin puhutaan *Urheilupuistosta*. – SP

Kuujo, Erkki 1971: 424; SMS s.v. hauta; NA (Mikkeli).

Härkmeri kylä ja taajama Kristiinankaupungissa Pohjanmaalla, aiemmin Lapväärttiä. *Hercmär* 1546, *Hercmer* 1552, *Härchemerij* 1555, *Härkämeri* 1620. – Kylä on pyöreäkön järven, *Härkmerifjärdenin* (*fjärd* ’ulappa, selkä; merenlahti’) rannalla. Aiemmin järvi on ollut osa pidempää merenlahtea, mihin myös nimen jälkiosa, suomenkielinen sana *meri*, viittaa. Alkuosaan sisältynee eläimennimitys *härkä*. Härkiä käytettiin keskiajalla vetojuhtina lähinnä lounaisessa Suomessa. Ehkä nimeämisen syynä on ollut Pohjanmaalla vielä harvinaisen eläimen esiintyminen alueella. Tosin T. E. Karsten on katsonut, että nimen alkuperäiseen asuun on sisällynyt muinaisruotsin sana *hærgh(er)* ’kivikas’ ja *mar* ’matala, maatuva merenlahti’; selitys on äänteellisesti epävarma. – SP

Huldén, Lars 2001: 362; Karsten, T. E. 1921: 228.

Härkäpää kylä Pernajassa Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Härpe. Härkepäby* 1540, *Herkipäby* 1541. – Nimi on ilmeisesti peräisin suomalaisesta niemennimestä **Härkäpää*. Sen alussa lienee eläimennimitys *härkä*; tosin henkilön lisänimestä *Härkä* on 1500-luvulta tietoja Varsinais-Suomesta, esim. *Henrik Härke*, isäntä Maarian Hirvensalossa 1545. Nimen lopussa on niemennimitys *pää*. Rannikon varhaiset suomalaiset ovat ilmeisesti antaneet nimen tuolloin kylänlahden suulle pistäneelle isolle niemelle. Koska niemennimelle on osoitettavissa selvä tarkoite, epätodennäköiseltä tuntuu, että nimeen sisältyisi henkilön lisänimi *Härkäpää*. Ruotsalaismurteiseen nimimuotoon *Härpe* on päästy, kun suomalaisen alkuelementin loppuvokaali ja sitä edeltänyt *k* ovat kadonneet ja nimen loppuvokaali lyhentynyt. – RLP

Huldén, Lars 2001: 324; Kepsu, Saulo 1972: 118; Kepsu, Saulo 2005: 47; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 113.

Härmä kylä ja rautatieliikennepaikka Alahärmässä Etelä-Pohjanmaalla, vuodesta 2009 Kauhavan kaupunkia. – Myös Ylihärmän kunnassa on virallinen kylän nimi *Härmä*. Nämä

Heinola lk. → *Heinolan mlk.*

Heinolan mlk. entinen kunta Päijät-Hämeessä. Vuoden 1997 alusta osa → *Heinolan* kaupunkia. Ruotsiksi *Heinola lk.* – Heinolasta tuli 1630 Hollolan alainen kappeli ja emäseurakunta. Pitäjän keskustaan perustettiin 1839 Heinolan kaupunki. – SP

Heinävesi kunta Etelä-Savossa. *Heinewesi tijndh* 1571, *Heinävesi by* 1620-luvulla, *Heinävesi kyrcka* 1700-luvun kartassa, *Heinävesi cop.* 1754. – Heinävesi ei esiinny myöhemmin enää kylännimenä, siksi kappelikunnan nimenä on 1700-luvulla usein *Hasumäki* ~ *Hasunmäki* (*Hasun mäkj* 1620-luvulla, *Hasunmäki* 1756, *Hasumäki cap.* 1782), joka tarkoittaa Heinäveden kirkonkylän seutua, virallinen kylännimi sekun on vasta isostajaosta alkaen. *Hasumäen* nimi viittaa mm. Rantasalmella eläneiden Hasusten suvun muinaisiin eräomistuksiin alueella. Seutukunta, jonka nimeen pitäjän nimi perustuu, on saanut nimensä Heinäveden reitin eteläosissa Rantasalmen rajalla sijaitsevan järven mukaan, jonka nimenä on nykyään *Heinävedenselkä*, otaksuttavasti alkuaan **Heinävesi*, jossa nimen alkiosa on voinut viitata rantojen ruohikkoisuuteen. Heinäveden kylän 1620-luvun maakappaleuettelo osoittaa, että kylään kuului nykyisen pitäjän eteläosia, ei kirkonkylän seutua. Nimi on annettu Rantasalmelta katsoen, koska Heinäveden kylä kuului silloin Rantasalmen pitäjään. Kappeliseurakunta Heinävedestä tuli 1745 ja itsenäinen seurakunta 1857. – SP

Alanen, Timo 2004a: 116–121; Hämynen, Tapio 1986: 92; Leppänen, Markku 1986: 380, 381, 452; Soininen, Arvo M. 1954: 19; Wälta, Matti 1996: 159; HisKi (Leppävirta, Liperi).

Heituinlahti kylä Savitaipaleella Etelä-Karjalassa Virmajärven eteläpäässä olevan Heituinlahden rannalla. *Heittuunlahti* (lah-ti), *Heitulaks Torps Tomt* 1832. – Nimen alkuosa voisi johtua sukunimestä *Heittu*, *Heitto* tai *Heittuinen*, *Heittoinen*. Näillä seuduin ei kuitenkaan ole asiakirjojen mukaan koskaan asunut tämännimisiä, ja lähimmät tiedot tämänsukuisista ovat Puumalasta, esim. *Heijttuin olli* 1556, *Heittoin Hannus* 1559, ja Äyräpäästä, esim. *Thomas Heitto* 1642. Sukunimilähtöisyys tuntuu siis hyvin epävarmalta. Vesistöjen nimissä nimenosa *heitto* voi viitata paikkaan, johon veden yli tulevat ovat jättäneet, ”heittäneet”, veneensä. Näin voisi selittyä myös Heituinlahden nimi: Martti Tiaisen mukaan se johtuisi siitä, että Virmajärven takaa Savitaipaleen kirkolle tulleet jättivät veneensä lahteen ja jatkoivat jalan. Virallinen nimiasu *Heituinlahti* tuntuu sopivan huonosti tähän oletukseen, mutta murteessa on lahden sekä kylän nimestä käytössä myös asu *Heitlahti*, joka alkuaan on voinut olla **Heittoahti*. – LL

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Heittola; Tiainen, Martti 1994: 69–73; KA: TUOKKO; MHA: G 57A 45/5 ja 45/19; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Heligby → *Helilä*

Helilä kaupunginosa ja kylä Kotkassa Kymenlaaksossa, aiemmin Karhulaa, ruotsiksi *Heligby*. *Helgeby* 1544, *Heligby* 1551; *Helilä eller Heligby* 1859. – Suomenkielinen nimi on kehittynyt samaan tapaan kuin Virolahden kylännimi *Hellä* (*Hellä* 1809), josta vielä 1600-luvun henkikirjoissa sekä 1700- ja 1800-luvun kirkonkirjoissa vuorottelivat nimiasut *Heligby* ja *Helilä*; kirkonkirjoissa *Hellä* esiintyi joskus vielä 1800-luvun alkupuoliskollakin. – Nimien on arveltu (mm. Carl-Eric Thors) sisältävän ruotsinkielisen miehennimen *Helge* (< *Häl-ghe*), jonka ääntämys **Helji* ~ *Heli* on vienyt nykyisiin kirjoitusasuihin. Etunimi *Helge* on ollut käytössä myös suomenkielillä. – SP

Hausen, Greta 1920: 298; Huldén, Lars 2001: 438; Rein, Gabriel 1859: karttaliite; Rosén 1936: 54; Thors, Carl-Eric 1959: 56; HisKi: KA: henkikirjat 1638–1699 (Virolahti).

Helisevänjoki joki Ruokolahdella ja Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. – Helisevänjoki on lähes sata kilometriä pitkä vesireitti, joka alkaa läheltä Saimaan rantoja ja päättyy *Helisevänjärvelle*, jossa on ollut samanniminen kylä (*Dr. Geležovo u ozero u Legžova* 1500, *Helise vesi* 1595) Kirvussa, rajantakaisessa Karjalassa. Sen alkutaipaleella Ruokolahdella joen rinnakkaisnimenä on *Myllyjoki*, myöhemmillä jaksoilla *Yläjoki*, *Alajoki*, *Kirvunjoki*, *Suurjoki* ja *Kuhajoki*. Nimen aiheena on ilmeisesti virtaavan veden soliseva eli *helisevä* ääni. Eero Kiviniemi on arvellut *Helisevä*-nimien heijastavan lännestä itään suuntautunutta asutusvirtausta. – SP

Kiviniemi, Eero 1971: 76–77, 100–103, 153; Paikkala, Jarmo 1998: 26; Ronimus, J.V. 1906: 20.

Helsinge → *Helsingin mlk.*, *Helsinki*

Helsingfors → *Helsinki*

Helsingin mlk. nykyisen → *Vantaan* kaupungin nimi ennen kuin kunnasta tuli kauppa vuonna 1972, ruotsiksi *Helsinge*. Sitä ennen *Helsingin pitäjä* – *Helsinge socken* ja ennen Helsingin kaupungin perustamista vain *Helsinge*. *Helsinga* 1351, *Helsinge* 1469, *Helsingefors sn* 1565; *Helsingin pitäjässä* 1833. – Nimi on alkuaan joen nimi, *Helsingä* ”Helsinginjoki” (*Heelsingaa* 1351, *Helsingää* 1498, *Helsingefärsz å* 1555). Jo 1630-luvulla Ruotsin hallituksen kirjeessä Pietari Brahelle tulee esiin käsitys, että pitäjän asutus pohjautuisi Ruotsin Hälsinglandista tulleiden siirtokuntaan. On esitetty, että siirtokunnan jäsenet olisivat antaneet uuden koloniansa läpi virtaavalle joelle nimen entisen kotiseutunsa mukaan tai että siihen sisältyisi asukkaannimitys *hälsing* ’Hälsinglandista kotoisin oleva’ (Hultman 1920, Kerkkonen 1945, Granlund 1956). Saulo Kepsu (2005) on arvellut pitäjännimeä edeltäneen kylännimen **Helsingeby* tarkoittaneen paikkaa, jonka nimeksi tuli sittemmin *Kyrkobyy*. – SP

Granlund, Åke 1956: 13–15; Granlund, Åke 1982: 13–15; Hausen, Greta 1920: 181–182, 210; Hultman, O. F. 1920: 431; Juvela, Ossi 1992: 22–25; Kepsu, Saulo 2005: 209; Kerkkonen, Gunvor 1945a: 17; Sanan Saattaja Wiipurista 20.7.1833.

Helsinki Suomen pääkaupunki Suomenlahden rannalla Uudellamaalla, ruotsiksi *Helsingfors*. *Helsingefors* 1548; *Helsingforsijn* 1679, *Helsingforsis[sa]* 1750, *Helsingistä* 1767, *Helsingi* 1775; *Helsingin-kaupunki vel Helsinki* 1787, *Helsingissä* 1820. – Kaupunki perustettiin 1550 Kustaa Vaasan käskystä hansakaupunki Tallinnan kilpailijaksi Forsbyn kylään (→ *Koskela*) Vantaanjoen suulle; paikan nimenä on nykyään *Vanhakaupunki* (ruotsiksi *Gammelstaden*). Myös koskesta (nykyinen Vanhankaupunginkoski) käytettiin samaa nimeä (*Helsingefors* 1552), mutta on epävarmaa, saiko koski nimensä kaupungin perustamisen yhteydessä vai perustuuko kaupungin nimi kosken nimeen. Uudenmaan ruotsalaismurteissa kaupungista on käytetty myös nimeä *Helsing(e)*, joka on myös vanha Helsingin pitäjän nimi. Rinnalla esiintyi aluksi *Helsingeborgh* ~ *Helsingborgh*, joka viittanee kaupungin suojaksi suunniteltuun linnoitukseen. Kaupunki ei kuitenkaan menestynyt, ja sitä suunniteltiin 1630-luvulla siirrettäväksi *Södernäs*-nimiseen niemeen (→ *Sörnäinen*), mutta lopulta päädyttiin nykyiseen paikkaan → *Vironniemeen*. Vuosien 1646–1648 karttaan on kaupungin uusi ja vanha sijainti merkitty nimin *Nyhelsingfors* ja *Gamble Helsingfors*. Åke Granlundin mukaan kaupungin suomenkielinen nimi *Helsinki* perustuu ruotsalaiseen murremuotoon *Helsing* tai sen normaaliasuun *Helsinge*. Vähäisessä suomenkielisessä kirjallisuudessa *Helsinki* esiintyy vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Sitä ennen sen korvasi *Helsingfors* ja harvinaisesti *Fors*. Onkin mahdollista, että *Helsinki*-muoto on varsin myöhäinen lyhentymä *Helsingforsista*. Vielä 1830-luvulla ainakin Turun Wiikko-Sanomats käytti toistuvasti ilmausta ”Helsingforsissa”, joka esiintyy

joskus vielä vuosisadan puolivälissäkin kirjapainotuotteiden painopaikkana. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787]: s.v. Helsingin kaupunki; Granlund, Åke 1981: 13–15; Grotenfelt; Kustavi 1912: 113; Hausen, Greta 1920: 213–218; Heikkinen, Markku 1989: 15–18; Huldén, Lars 2001: 303; Juvela, Ossi 1992: 22–25; Mingroot, Erik van – Ermen, Eduard van 1988: 38; Turun Wiikko-Sanomien 29.7.1820; Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890; KTK: vanhan kirjasuomen korpus.

Helsinki kylä Taivassalossa Varsinais-Suomessa, puheessa tavallisesti *Helsinginranta*, joskus *Helsinginkylä*, ruotsiksi *Helsinge*. *Helsingaby*, *Helsingby* 1386, *Helsingeby* 1418, *Helsingby* 1555. – Kylä on ollut Naantalin luostarin prebenda eli palkkatila, ja siksi sen nimi on merkitty varhain asiakirjoihin. Nimiarkiston kokoelmätietojen mukaan *Helsinginranta*-nimeä on ruvettu käyttämään 1930-luvulla, kun linja-autoliikenteen aikatauluissa pidettiin tarpeellisena erottaa Taivassalon Helsingin nimi Helsingin kaupungin nimestä. Nimeen sisältyy ruotsin sana *helsing(e)*, joka merkitsee Ruotsin Helsinglandin maakunnan asukasta. Nimi on ehkä ollut Helsinglandista peräisin olleen henkilön lisänimi; sitä kautta nimestä olisi voinut tulla kylännimi. Sama sana on myös mm. entisen Helsingin pitäjän vanhassa ruotsinkielisessä nimessä *Helsinge*. – RLP

Huldén, Lars 2001: 156.

Helvetinkolu kalliorotko Ruovedellä Pirkanmaalla. *Helvetinkumakolu* 1584. – Rotko sijaitsee Helvetinjärven kansallispuistossa (perustettu 1982), jonka erikoisuutena ovat syvät rotkolaaksot, jyrkkärantaiset järvet, pienet metsälammet ja salomaiset metsät. Helvetinkolu oli jo 1800-luvulla suosittu nähtävyys. *Helvetin*-alkuiset nimet ovat tavallisia rotkoilla ja louhikkoisilla paikoilla, ja niihin liittyy erilaisia uskomuksia. Edellä mainittu asiakirjanimikin (**Helvetinkuumakolu*) vertaa paikkaa Raamatun kuvaamaan helvettiin. Nimen jälkiosa *kolu* tarkoittaa kivikkoa ja louhikkoa. – SP

NS s.v. kolu; KA: Suvanto/ Kangasala s. 819–820; www.luontoon.fi/2006.

Hemtans → *Henttaa*

Hennala kaupunginosa Lahdessa Päijät-Hämeessä, liitetty Hollolasta Lahteen vuonna 1933. *Hännälä* 1710. – Alkuaan yksi Hollolan Lahden kylän kantataloista. Talo jakautui *Kylä-Hennalaksi* ja *Metsä-Hennalaksi*. Jälkimmäisestä on saanut nimensä nykyinen kaupunginosa ja varuskunta. *Hennala*-, *Hennilä*-nimien taustalla on arveltu (Nissilä 1980) olevan germaaninen henkilönnimi *Henn*. Lahden *Hennala* saattaa kuitenkin perustua myös nimeen *Henrik* (*Henna* < *Henrik*). *Hennalan* kantatalon isäntänä on nimittäin 1500-luvun lopussa ollut *Henrik Grelsson* (SAY). – MV

Laapotti, Marjukka 1994: 69; Nissilä 1980: 161; KA:VA 8124: 3255, SAY.

Henttaa kaupunginosa Espoossa Uudellamaalla, ruotsiksi *Hemtans*. *Henttheby* 1540, *Hentzby* 1579, *Haenttans* 1584, *Hemtans* 1735. – Nimi perustuu kylännimeen ja se puolestaan myöhäiskeskiaikaiseen uudistalonnimeen. Siihen sisältyy todennäköisesti miehennimi *Hente*, joka on *Henrikin* kansanomainen muoto. 1540-luvulla kylässä oli kolme taloa. Alkatalon jatkajan *Storhemtin* isäntänä mainitaan 1560 *Nilis Hend:ss* (= Hendriksson) eli Henrikin t. Henten poika; talo on voinut saada nimensä hänen isänsä mukaan (Kepsu 1999). Ruotsinkielisessä *Hemtans*-nimessä alkuperäisen nimen *n* on muuttunut *t:n* edellä *m:ksi*. *-ans*-nimet ovat tavallisesti yksinäistilojen tai pikkukylien nimiä. Kaupunginosan nimeksi *Henttaa* – *Hemtans* on vahvistettu 1976. – SP

Granlund, Åke 1956: 106–107; Kepsu, Saulo 1999: 20.

Hepoköngäs korkea putous Kainuussa, Puolangan Heinijoesa. – Nimen kerrotaan johtuvan siitä, että putous muistuttaa alhaalta katsottuna hevosen häntää. Jälkiosa → *köngäs* 'putous'. – AR

■ *Hepoköngäs* muistuttaa hevosen häntää.

Herajoki kaupunginosa, aiemmin kylä, ja Vantaanjokeen laskeva joki Riihimäellä. Pelto lähellä joen ja Vantaanjoen yhtymäkohtaa: *Heraansuu* (< **Heraojansuu*). *Heraioiki* 1539 (kylä). – *Hera*-nimien ydinaluetta on Kaakkois-Suomi, josta ne Jouko Vahtolan mukaan ovat levinneet karjalaisten mukana länteen ja pohjoiseen, mm. Kemijärven ympäristöön. Koska *Hera*-nimien jälkiosana usein on vedenkokouman nimitys – *järvi*, *lampi*, *lähde* – on katsottu, että alkuosa *hera* viittaa veden kirkkauteen (Nissilä 1976). Tämä selitys ei kuitenkaan sovi niihin (suhteellisen harvoihin) nimiin, joiden kohde on keskellä kuivaa maata ja etäällä vesistöstä kuten esim. *Herämäki*-niminen jyrkkä maantiemäki Raudussa Karjalankannaksella. Se sopii huonosti myös *Heraojiin* ja *-jokiin*, varsinkin jos joen pohja on mutaa ja savea niin kuin Riihimäellä. Näiden nimien *heran* merkitys voisi paremminkin olla 'heruva, valuva, noruva neste'. *Herämäki* olisi 'mäki, josta valuu vettä (esimerkiksi tielle talvella)' ja *Heraoja* 'puro, jossa koko ajan lirisee vesi'. – MV

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Herala; Nissilä, Viljo 1976b: 51; SMS s.v. hera; Vahtola, Jouko 1980: 330–333; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Hermannin kaupunginosa Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Hermanstad*. – Vuonna 1883 vapaaherra Herman Sigfrid Standertskjöld-Nordenstam (1854–1834) erotutti omistamastaan Kumpulan kartanosta kolme aluetta, joilta hän alkoi vuokrata asuntotontteja. Hänen etunimensä mukaan annettiin kahdelle alueelle nimet *Hermanstad I* "Hermannin kaupunki" ja *Hermanstad II*, jotka esiintyvät mm. painetus- ja kartassa 1892. Kolmannen alueen nimi *Majstad* perustui mahdollisesti hänen vaimonsa etunimeen. Alueet liitettiin Helsinkiin 1906. Kahden ensin mainitun asuinalueen suomalaiseksi nimeksi vakiintui *Hermannin*, joka vahvistettiin virallisesti 1909. – SP

Pesonen, Leo A. 1981: 100.

Herman Onkimaa kylä Mäntsälässä Uudellamaalla; useimmiten vain *Onkimaa*. *Ongimaby* 1540, *Hermanongima* 1541, *Ongima* 1675, *Hermanongima* 1692, *Herman Ångima by* ja *Herman Ångima Tresk* 1704. – Saulo Kepsu on olettanut kylässä olevan Isonjärven vanhaksi nimeksi **Onkimajärven*, joka olisi tarkoittanut alkuaan jonkin hämäläisen talon tai erämiehen kalastusnautinta-alueita järven rantamilla. Kun noin 15 km:n päässä Askolassa on ollut toinen **Onkimajärvi* (→ *Puhar-Onkimaa*), on erotukseksi lisätty alkuosan *Herman*, mahdollisesti genetiivimuoto vanhasta talon tai miehen nimestä *Herma* (< *Herman* ~ *Hermann*). – SP

Hausen, Greta 1922: 454–455; Kepsu, Saulo 1995: 97; Oksanen, Eeva-Liisa 1991: 132–134.

Hermanstad → *Hermannin*

Jiehtanasvuopmi → *Jietanasvuoma*

Jienâsuolluuh → *Jääsaaret*

Jietanasvuoma saP *Jiehtanasvuopmi*, laaja alava suoalue Kaarresuvannon tuntumassa Enontekiöllä Lapissa. Vuomassa on järvi, *Jietanasjärvi*, saP *Jiehtanasjärvi*. – Suomenkielinen nimi on mukaelma saamesta. *Vuoma* on suomen peräpohjalaismurteiden sana, joka on lainattu saamen sanasta *vuopmi* 'metsäinen, laaja laakso tai suoalue; alamaa (tunturin vastakohtana)'. Nimen alkuosana on sana *jiehtanas* 'jättiläinen'. Nimeämisperustetta ei tiedetä. – AA ja SA

Jievjämvääri → *Luppovaara*

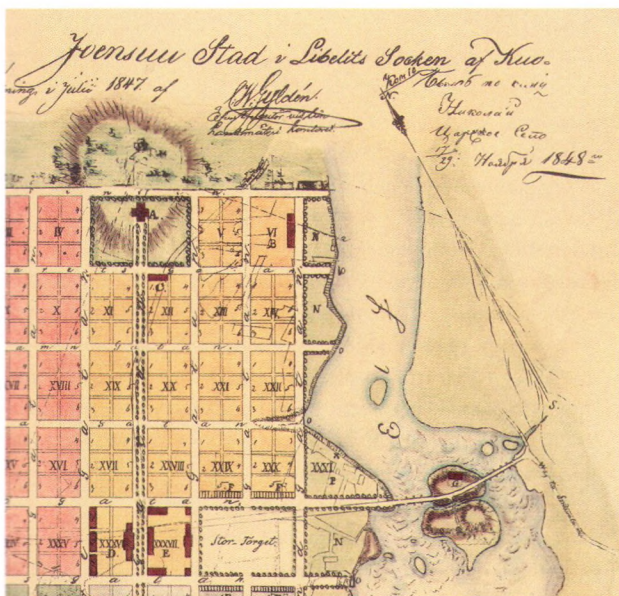
Jockas → *Juva*

Jockis → *Jokioinen*

Joensuu kaupunki Pohjois-Karjalassa. – Perustettiin 1848 Pielisjoen suuhun. Perustamisasiakirjassa kaupungin nimeksi mainitaan *Joensuu*. Saman vuoden suomenkielisessä kartassa kaupungin sijaintipaikan nimenä on vielä *Pielisensuun kylä* ja ruotsinkielisessä asemakaavakartan otsikossa *Staden Joensuu*, mutta itse kartalla *Pielissuu by*. Nimi perustuu sijainnin lisäksi siihen, että kaupunki perustettiin Liperin seurakunnan Kontiolahden kappelin Joensuun eli *Pielisjoensuun* (→ *Pielisensuu*) kylään. *Joensuu*-nimi ei vakiintunut heti yksiselitteiseen käyttöön, koska samoihin aikoihin oli Nykarlebyn kaupungista (→ *Uusikaarlepyy*) alettu käyttää samaa nimeä. Sekaannusten välttämiseksi käytti Suometar-lehti 1850- ja 1860-luvulla kaupungista nimiä *Karjalan Joensuu*, *Joensuun kaupunki Karjalassa*, *Pielisjoen kaupunki*, *Pielisjoensuun kaupunki* ja *Joen kaupunki*. Lönnrotin sanakirjassa nimelle *Joensuu* annetaan vielä kaksi merkitystä: "stad i Karelen" ja "Ny Karleby stad". Kaupungin asemakaavan laatija C. W. Gylgén oli ehdottanut kaupungille nimiä *Karelia*, *Liperi* ja *Pielissuu*. Kuopion läänin kuvernööri kuitenkin arveli, että kylän nimi *Joensuu* oli kansan keskuudessa täysin vakiintunut ja ettei toisella puolella maata olevan kaupungin samannimisyydestä ole haittaa. – SP

Ahonen, Kalevi 1985: 69, 76, 88, 90; Juvela, Ossi 1992: 34–35; Lönnrot, Elias 1880.

Joensuu kartano Halikossa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia, ruotsiksi *Åminne*. *Petrus de Aminne* 1352. Runsaan kuudensadan vuoden ajan kartanon omistajia olivat Hornit ja Armfeltit vuoteen 2001. Alkuperäisestä kartanosta ei ole jäljellä muuta kuin ehkä joitakin keskiaikaisia

C.W. Gylgénin laatiman asemakaavakartan otsikossa vuodelta 1848 on jo käytetty nykyistä nimeä Joensuu.

kellarimuureja nykyisessä pääarakennuksessa, joka pystytettiin 1786. – Suomen- ja ruotsinkielinen nimi ovat samansäلتöiset ja viittaavat kartanon keskiaikaiseen sijaintiin Hali-konjoen suulla. – PS

Gardberg, Carl Jacob 1989b: 102–105; Lavonen, Petri 2006; REA: 97.

Joensuunkylä eli *Joensuu* kylä Juuassa Pohjois-Karjalassa. *Joensuu* 1845. – Kylä sijaitsee Vepsänjoen suussa. Tätä kylää, eikä Joensuun kaupunkia, tarkoitetaan Eino Kettusen laulussa Joensuun Ellistä, joka seilasi *Koli*-laivalla Lieksasta Joensuuhun päin. Tunnetun laulun takana on tositapahtuma eli sanoittajan rakkaus juukalaiseen naiseen. Elli-perinnettä vaalitaan vuosittain Juuassa; heinäkuun alussa vietetään Juuka-Seuran, paikallisen kotiseutuyhdistyksen johdolla *Ellin päiviä*. – SP

KA: MHA-12, kt: www.juuka.fi, 27.4.2005.

Jogasjärvi (saP), järvi Enontekiön Poroenon varrella Lapissa. *Jogasjauri* 1803. – Nimen alkuosana on *jogas* 'puro, pikku joki' ja jälkiosana → *järvi* 'järvi'. Järveen laskee ainakin yksi pikkujoki, ja tämä on luultavasti ollut nimenannon perusteena. – AA ja SA

NA: T. I. Itkosen poiminnot.

Johannislund hävinnyt lasitehdas Kiikalassa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia. – Lasitehdas perustettiin 1813 Hidoisenpyölin rälssitilan ulkopalstalle, jossa nummen hiekka oli kelvollista lasinvalmistukseen ja polttopuuta oli riittävästi. Perustaja oli palveluksesta eronnut vänrikki Johan Berndt von Torcken, joka antoi lasitehtaan nimeksi *Johannilund*, ilmeisesti oman ristimänimensä mukaan. Nimen jälkiosa on ruotsin 'lehtoa' merkitsevä sana → *lund*, joka on tavallinen ruotsinkielisissä talonnimissä. Tehtaan toiminnan käynnistyttyä alettiin kuitenkin käyttää alkuperäisestä poikkeavaa nimimuotoa *Johannislund*. Pienestä tehdasyhdyskunnasta on käytetty nimeä *Lasikylä* ja myöhemmin nimeä *Pruukki*. – PS

Annala, Vilho 1950; Herten, Erik von 1987: 176–177, 293–294, 516; Jutikkala, Eino – Nikander,

Gabriel 1941: 276–277; NA: Paikannimikokoelmat.

johka 'joki', pohjoissaamenkielinen sana, jonka vastineita tunnetaan kaikista saamen kielistä, esim. inarinsaamen *juuhâ*, koltansaamen *jokk*, eteläsaamen *johke*. Sana esiintyy tavallisena jälkiosana sekä pienten että suurten jokien nimissä. Tiettyistä pääjoista kuten → *Tenosta* puhuttaessa ei kuitenkaan perinteisesti käytetä sanaa *johka*. – AA

Jokihauta kyläkunta Purmossa Pedersören kunnassa Pohjanmaalla, ruotsiksi *Åvist*. *Åvist* 1884. – Paikallinen ruotsinkielinen nimi on *Ådalen*, joka koostuu sanoista *å* 'joki' (*Åvist å*) ja *dal* 'terva')hauta'. Tervanpoltto oli pitkään tärkeä elinkeino Pohjanmaan ruotsalaisalueen sisämaapitäjien syrjäseuduilla. *Jokihauta-Åvist*-nimiparissa toinen nimistä on käännetty, mutta on mahdotonta päätellä, kummankokielinen nimi on alkuperäinen. Kylän virallisen ruotsinkielisen nimen *Åvist* jälkiosa on *vist* 'paikka jossa oleskellaan tervaa poltettaessa tai muita metsätöitä tehtäessä'. – PS

Åbo Tidningar 9.5.1884.

Jokijärvi järvi ja sen rannoilla oleva kylä Taivalkoskella Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimi johtuu siitä, että Iijoki virtaa järven läpi. Nimi mainitaan lähteissä jo 1500-luvulla. Savolaisia asettui uudisasukkaina Jokijärven rannoille asumaan 1500-luvun lopulla. Taivalkosken ensimmäinen kirkko rakennettiin Jokijärvelle, ja Jokijärvestä tuli rukoushuonekunta 1843, kappeliseurakunta 1858, ja myös kunta oli ensin nimeltään *Jokijärvi*. Kirkko siirrettiin 1877–78 Taivalkoskelle, ja 1878 perustetusta seurakunnasta ja myös kunnasta tuli Taivalkosken seurakunta ja kunta. Jokijärven on Kalle Päätalo tehnyt

Jyrävä putous Kitkajoessa Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimi perustuu epäilemättä verbiin *jyräjä* 'jyrisee' ja on lyhentymä muodosta *Jyräjävä. Putouksen korkeus on yhdeksän metriä, joten jyrinä kuuluu kauas. Putous lienee Vienan karjalaisten nimeämä, sillä verbityyppi *jyräjä*, *kitajaa* on Vienan karjalaismurteissa paljon tavallisempi kuin suomessa, jossa vastaavasti *jyrisee*, *kitisee*. Kitkajoki laskee Oulankajoen kautta Vienan Pääjärveen. – AR

Finlandia 8 (1986): 83; Kiviniemi, Eero 1971: 170.

Jyskä asuinalue Jyväskylän mlk:ssa Keski-Suomessa. – Syntynyt Valmetin Jyskän tehtaiden ympärille Jyväskylän kaupungin itäpuolelle. Postitoimipaikan nimenä *Jyskä* tuli käyttöön 1941 entisen *Äijälänsalmen* tilalle. Nimi perustuu sijaintiin: alueen eteläreunalla on korkea, kallioinen, jyrkkärinteinen *Jyskänvuori*, vrt. Kokemäellä on *Jyskäyskallio*. Vuoren nimi voi selittyä sanasta *jyskää* 'jytistä, paukkua, jymistä', jolla on kuvailtu vuorelta kuuluvaa jyminä. Nimi on voinut liittyä alkuaan koskenkin nimeen: jos Jyväsjärven ja Päijänteen pohjoispään välinen joki Jyskänvuoren juurella on ollut aikoinaan koskinen, kosken nimenä on voinut olla *Jyskäkoski. Jyväskylän pitäjän länsiosissa on tunnettu *Jyskä* lohkotilan nimenä (nyk. Heikkilä Kuohun kylässä). Sen eteläpuolista Neulalampea on kutsuttu myös *Jyskänlammeksi* ja läheistä kumpareta *Jyskänmöykyksi*; näitä nimiä on selitetty kummitustarinoilla. – SP

SMS s.v. jyske, jyskä; SSA s.v. jyskää; HisKi.

Jyväskylä kaupunki Keski-Suomessa. *Jyueskylä* 1575. – Kylän ja sittemmin kaupungin nimi liittyy läheisiin luontopaikkanimiin *Jyväsjärvi* (*Jyväsjärvi* *Sjö* 1775) ja *Jyväsjoki* (*iywesioki* 1506). Viljo Nissilä on arvellut, että aluetta on kutsuttu alkuun sijaintinsa mukaan *Jyväsjokeksi*. 1570-luvulta lähtien kylän nimenä on asiakirjoissa *Jyväskylä* ja lyhyemmin vain *Jyvä* (*Jyuxe* 1565, *Jyues* 1570). Nissilä on tulkinnut nimen sanasta *jyvā(nen)*, joka viittaisi järven rantojen eräaikaisten kaskimaiden viljavuuteen. *Jyvä*-nimien alkuosan *s*-loppuisuus voi olla mallinmukaista tai kehittynyt esim. seuraavasti: *Jyväjoki > *Jyvänen > *Jyväsjoki*. – Kaupunki on perustettu 1837 osista Jyväskylän kappeliseurakuntaa. Jyväskylästä tuli Laukaan rukoushuonekunta 1676 ja kappeli vuoteen 1693 mennessä. – SP

Juvela, Ossi 1992: 35–38; Nissilä, Viljo 1965a: 225–228 ja 1977: 538.

Jyväskylä lk. → *Jyväskylän mlk.*

Jyväskylän mlk. kunta Keski-Suomessa, ruotsiksi *Jyväskylä lk.* – Jyväskylän maaseurakunta syntyi 1868, kun emäpitäjäsentä erotettiin → *Jyväskylän* kaupunkiseurakunta. Kaupunki- ja maaseurakunta erotettiin toisistaan 1880. – SP

Jähdyspohja kylä Virroilla Pirkanmaalla, myös *Jähdyspohja*. *Jedyspähia* 1589. Kylästä ovat olleet käytössä myös nimet *Jä(ä)hdys* ja *Jä(ä)hdyskylä*. – Jähdyspohja sijaitsee *Jähdyslahden* pohjukassa. Alkuaan Jähdyspohja on tarkoittanut juuri itse lahtea (*Jähdyspohia* 1565), mihin myös nimen jälkiosa *pohja* viittaa. Lahdesta on kuljettu eräkaudella kolmen järven kautta Siekkisjärveen, joka vuoden 1766 kartassa esiintyy asussa *Jädys Järwi*. Siekkisjärvessä on edelleen *Jä(ä)hdysniemi*-niminen niemi. Nimeen sisältyvä verbi *jä(ä)htyä* 'kylmetä, viiletä' viittaa nimen syntyajankohtana Jähdyspohjan veden poikkeukselliseen viileyteen ja hallanarkaaseen seutuun. – HU

SMS s.v. jäähtyä; KA:VA 2400:50; NA: Paikannimikoelmat.

Jäkäläpää saP *Jeageloaivi*, saI *Jäviluäivi*, tunturi Lemmenjoen länsipuolella Inarissa Lapissa. Idempänä on kullankaivajien suosima *Jäkälä-äytsi*. *Jegeloivek* 1820-luvulla. – Suomenkielinen nimi on käännös saamenkielisistä nimistä. *Jeagel* on yhdyssanamuoto pohjoissaamen sanasta *jeagil* ~ saI *jävil* 'jäkälä'.

Jälkiosa saP *oaivi* ~ saI *uäivi* 'pyöreälakinen tunturinhuippu'; vanhassa nimimuodossa tämä on monikkomuodossa, saP *oaiivit*. *Äytsi* on omaksuttu suomen pohjoisimpiin murteisiin saamen sanasta *ävzi* (saP) ~ saI *ävzi* 'kuru, jyrkännelaako'. Nimi *Jeageloaivi* ~ *Jäviluäivi* on yleinen: Inarissakin tämänmisiä tuntureita on lisäksi ainakin Hammastunturin alueella ja Muotkatuntureilla. Nimi viittaa hyvään pololaitumeen. – SA

NA:T.I. Itkosen poiminnot.

Jäkärälä taajama Turussa, Varsinais-Suomessa, aiemmin Maariaa. Jäkärälästä tuli Maarian kunnan keskus vanhan kunkeskruksen Röntämäen jäätyä alueliitoksessa Turun puolelle 1944. Koko Maarian kunta liitettiin Turkuun 1967. *Jäkärä* 1540, *Jækerlen* 1559, *Jäkärälä* 1736. – Nimi pohjautuu Jäkärän yksinäistalon nimeen. Sen nimi palautuu mahdollisesti sanan *jäkälä* murremuotoon *jäkärä* tai lisänimeen *Jäkärä, jolla on kuvattu jääräpäistä tai kiharatukkaista. Kylä on muodostunut viimeistään 1200-luvulla. – SP

Aitalo, Rajja 1996: 67–68; Montin-Tallgren, Jenny Maria – Tallgren, A. M. 1918: 18; SMS s.v. jäkärä, jäkäräpää.

Jälä kylä Siilinjärvellä Pohjois-Savossa. *Jälä* 1692. – Kylän eteläpuolella on *Iso-Jälä*-niminen järvi (*Jälä Järvi Träsk* 1777; aiemmin myös *Suuri-Jälä*) ja lähistöllä on myös *Honka-Jälä* (järvi); sen sijaan *Kumpu-Jälä* (*Kumpujala* ja *Kumbujalan Taiffwal maa* 1561, *Kumbujälänjärvi* 1782–1783) on kuivattu pelloksi. Järvien välimaastoon jäävä korkea mäki on *Jälänmäki*. Mm. Pohjanmaalta ja Kainuusta on tavattu sana *jälä* merkityksessä 'lima, nilja; sohjo'. Riitta Linkola on arvellut järven nimessä *jälän* tarkoittavan rantavesissä kelluvaa, limaista massaa; *Kumpu-Jälän* rannalla on ollut *Limalahti* ja *Ison-Jälän* rannalla *Levälahti*. – SP

Linkola, Riitta 1954: 61–62; HisKi (Kuopion maaseurakunta).

Jämijärvi kunta ja järvi Satakunnassa. *Jemijerffuj* 1540 (kylä). – *Jämijärven* rannalle syntynyt kylä sai nimen järven mukaan. Tienoo kuului ensin Ikaalisiin. Kun järven lähiseudun kylistä tehtiin oma kirkollinen alueensa (rukoushuonekunta 1852, kappeliseurakunta 1863, itsenäinen seurakunta 1908), sen nimeksi tuli *Jämijärvi*. Kunnan eteläosassa sijaitsevan matkailukeskuksen nimi *Jämi* on muodostettu kunnannimestä. – Nimenosa *Jämi* sisältyy Tampereen pohjoispuolella myös vanhoihin *Jäminki*-nimiin, joita on Ruovedellä Näsijärvellä ja sen rantamalla: mm. *Jäminki* eli → *Jäminkipohja* (kylä), *Jäminkiselkä* eli *Jämingselkä* (järvenselkä), *Jäminginvuolle* (salmi). Alpo Räisänen esittää kolme mahdollista selitystä: kadonnut henkilönnimi *Jämi, sana *jämeä* 'vahva, jäykkä' ja saamen sana *jämeš* 'vainaja'. Näistä hän pitää parhaiten sopivana adjektiveja *jämeä*, *jämiä*, jonka avulla olisi ehkä ensin nimetty voimakasvirtainen salmi. Jos sana *jämiä* sisältyy Jämijärven nimeen, järvi on voinut saada nimen *Jämiäjärvi virtaisen salmiensa tai jonkin yksittäisen salmen mukaan. Kysymyksen tulevia virtaisia kapeikkoja ovat lähellä laskujen niskaa oleva Teevalansalmi, jonka rannalla on *Jämiä*-niminen talo, ja Kauppilanjoki, joka yhdistää järven kaksi puolisko kirkonkylän luona. – SBS

Kiviniemi, Eero 1984: 344; Ojansuu, Heikki 1920: 97; Räisänen, Alpo 2003: 40–41; KA 1920: 62.

Jäminkipohja taajama Ruovedellä Pirkanmaalla, Näsijärven *Jäminkiselästä* eli *Jämingselästä* kaakkoon pistävän lahden, *Jäminkipohjan*, pohjukassa. Jäminkiselän vedet purkautuvat lounaaseen virtavan *Jäminginvuolteen* kautta. *Jämingsiö* 1552, *Jämingsiö* 1560, *Jämingsiö* 1571, *Jämingsiö* 1573. – Ruoveden läntisessä naapuristossa on puolenkymmentä *Jämi*-alkuista paikannimeä, tärkein niistä järven ja kunnan nimi → *Jämijärvi*. *Jämi*-nimien kannaksi sopii niiden seutujen mur-

merkitsee kapeata. Suomessa on joukko muitakin *Kaita*-nimisiä järviä ja saaria. – SP

Kaitainsalmi salmi ja sen lähellä oleva kyläkunta Sotkamossa Kainuussa. *Kiemaskaia* 1650. – Tämä Pienen-Kiimäsen ja Ärväänlahden välissä oleva salmi on kapea ja pitkä. Nimen alkuosa on monikon genetiivimuoto sanasta *kaita* 'kapea'. Vuoden 1650 kartassa nimen jälkiosana on saman sanan yksikön genetiivimuoto. – AR

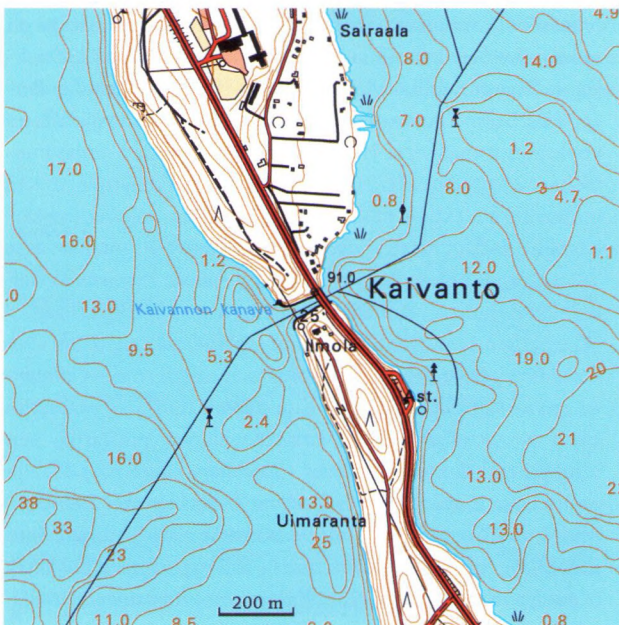
KA: MH 107/2D 3/1.

Kaitfors talo ja koski, jossa voimalaitos Alavetelissä Kruunupyyn kunnassa Pohjanmaalla. *Kajtfors* 1810. – Alkuaan nimi on ollut Perhonjoessa, lähellä taloa sijaitsevan kosken nimi. Nimen alussa on suomen sana *kaita* 'kapea' ja lopussa ruotsin *fors* 'koski'. Nimi näyttää kahden kielen sanoista kokoon pannulta, kuten monet muutkin lähialueen paikannimet: *Kaitbacka*, *-bäcken*, *-mossen*, *-sjön*, *-skogen*, *-åkern*, *-åsen* jne. Tämänrakteiset nimet ovat voineet syntyä kahdella tavalla: joko niin, että suomalaislähtöinen *kait* on lainattu ruotsalaismurteeseen 'kapeaa' merkitsevänä nimelementtinä, tai niin, että nimet ovat peräisin suomen *Kaita-alkuisesta nimestä, joka on ollut jonkin kapean ja pitkän kohteen, tässä tapauksessa kosken nimi. – Kaitforsin talon paikallinen nimi on *Buldans*, joka on peräisin sotilasnimestä *Buldan*. Kosken nimenä on vastaavasti *Buldans forsen*. – PS

Karsten, T. E. 1923: 230.

Kaivanto kanava ja kyläkunta Kangasalla Pirkanmaalla, Roinen ja Längelmäveden välillä. Käytetään myös nimeä *Kaivannonkanava*. Paikkakuntalaisten käytössä on ollut myös asu *Kaivanta*. – Ihmiskäsin suoritettuun työhön viittaava nimi *Kaivanto* (*kaivanto* 'pitkänomainen, kaivettu kuoppa, vesiuoma') on voinut tulla käyttöön kanavaa rakennettaessa 1820-luvulla mutta se voi olla vanhempikin. – TA

Suomenmaa 3 (1970): 48–49.

Kaivannon kanava on puhkaistu Längelmävetä ja Roinetta erottavan harjun läpi.

Kaivoksela kaupunginosa Vantaalla Uudellamaalla, ruotsiksi *Gruvsta*. – Nimi *Gruvsta* on annettu jo 1750-luvulla toiminnassa olleen *Sillbölen* rautakaivoksen paikan (ruots. *gruva* 'kaivos') sekä *Gruvans*-nimisen tilan mukaan. Kaivostoiminta päättyi 1920-luvulla. Vielä 1950-luvulla alueesta on käytetty suomenkielisiä nimityksiä *Kaivokset*. Asuinalueen rakentami-

nen alkoi 1960-luvulla ja sen nimeksi vahvistettiin *Kaivoksela* 1968. – KS

Kaivola

1. taajama ja kirkonkylä Perttelissä Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia. *Nichils Kaywolasta* 1407, *Kaijuolaby* 1642. – Kylä on arveltu asutetun 1200-luvulla.

2. kylä Laitilassa Varsinais-Suomessa. *Kaijuala* 1540. – Kaivolassa on ulkomuseoalue.

3. kylä Uudessakaupungissa Varsinais-Suomessa, aiemmin Kalantia. *Kaiwåila* 1411, *Kaiyuola* 1413.

Ilmeisesti kylissä on ollut keskiajalla kyläkunnan yhteinen kaivo, jonka mukaan ensin samanniminen talo on nimetty. – SP

Meri, Arvo 1943: 49–50; NA.

Kaivopuisto huvilakaupunginosa ja puisto Helsingin eteläkärjessä Uudellamaalla, ruotsiksi *Brunnsparken*. – Suomenkielinen käännösnimi vahvistettiin virallisesti 1909. Kaupunginosan nimi siitä tuli 1959. Nimi *Brunnsparken* tuli käyttöön viimeistään 1840-luvulla, kun 1834 perustettu yhtiö *Ulrikaborgs bad- och brunnsinrättning* "Ulriikaporin kylpylä- ja kaivoyhtiö" rakennutti sinne kylpyläpuiston. Suomenkielisissä lehdissä *kaivopuisto* esiintyi 1860-luvulla vielä yleisnimityksenä ("kaivopuisto on yhä tawallinen kokouspaikka" 1864, *Ulriikaporin kaivopuisto* 1864), mutta seuraavalla vuosikymmenellä selvästi nimenä (*Kaiwopuistoa* 1870). Aiemmin käytössä oli myös nimi *Runnipuisto* (*Runnipuistossa* 1863; ruots. *brunn* 'kaivo'). Kylpylän ravintolarakennus *Brunnshuset* sai vuoden 1866 karttaliitteeseen suomenkielisen nimen *Wesilä*, koska siellä tarjoltiin vieraille kivennäisvettä; ravintolan nykyinen nimi *Kaivohuone* tuli käyttöön 1800-luvun lopulla (kadunnimessä *Kaivohuone-tiellä* 1878, *Kaivohuoneessa* 1880, *Kaivohuoneella* 1881), aiemmin puhuttiin *Runnihuoneesta* (*Runnihuoneen puistoon* 1858, *Runnihuoneessa* 1872). – 1600-luvulla alue oli osa seutua, jota kutsuttiin nimellä *Helsingenä*s "Helsinginniemi". Koko alueen nimenä oli 1840-luvulta alkaen *Ulricaborgs* eli *Ulricaborgstrakten* "Ulriikapori" eli "Ulriikaporin seutu". → *Ullanlinna*. – SP

Helsingin Uutiset 14.12.1863; Pesonen, Leo A. 1981: 106, 114; Päivätär 18.6.1864 ja 16.7.1864;

Suometar 9.7.1858; Uusi Suometar 19.12.1870, 21.6.1872, 17.6.1878, 3.4.1880 ja 7.6.1881.

Kajaani kaupunki Kainuussa. *Cajiane Socken* 1650. – Vuonna 1604 alettiin rakentaa Vuohenginjoen Ämmäkosken niskaan linnoitusta, joka sai nimen *Kajaanin linna*, ruotsiksi *Kajaneborg*. Nimen taustalla on → *Kainuu*-nimen venäjänkielinen muoto *Kajánij*. Ruotsin viranomaiset eivät tienneet Kajaanin seudulle muuta nimeä kuin venäläisistä lähteistä löytämänsä. Sama *Kajana* tuli linnan yhteyteen 1651 perustetun kaupungin ruotsinkieliseksi nimeksi. – AR

Mikkola, J. J. 1932: 109–110; Räisänen, Alpo 1982: 76–77; Viikuna, Kustaa 1957: 37.

Kajaanin mlk. entinen kunta Kainuussa, vuoden 1977 alusta osa → *Kajaanin* kaupunkia. Kajaanin emäseurakunta perustettiin 1786. Kajaanin kaupunki oli perustettu jo 1651. – SP

Kajana → *Kajaani*

Kajanaland → *Kainuu*

Kajaniemi → *Kaisaniemi*

Kakolabacken → *Kakolanmäki*

Kakolanmäki entinen vankila-alue ja mäki Turussa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi *Kakolabacken*. Nimiarkiston kokoomatiedossa vuodelta 1918 *Kakola* on Iso-Heikkilän taloon kuuluva asumus, ehkä torppa; siinä mainitaan myös mäennimi *Kakolanmäki* ja sille rinnakkaisnimi *Tallimäki*. Vuodelta 1553 peräisin olevassa asiakirjassa mainitaan *Kakolan metsä*, jonka puut talonpojat kaatoivat rakennustarpeiksi (Raimo Ranta). Hilikka Junnilan kokoaman tiedon mukaan *Kakola* esiintyy kartoissa mäennimen alkuosana vasta 1800-luvulla.

tu kehittyneen aiemmasta *Kokema-muodosta (vrt. → *Piek-sämäki*, → *Längelmäki*). Sillä olisi määritetty paikkaa, jossa on jotain koettu eli pyydystetty. Sellaiseksi sopisi Kokemäenjoki (*Kokemäenjoen tykönä* 1827; alkuaan siis *Kokemajoki), jonka mukaan sen Porin seudulla ollut saarikin *Kokemäensaari* (< *Kokemsaari* < *Kokemasaari) olisi saanut nimensä (Nuutinen 1988). Joen mukaan rannan asutusta on alettu kutsua *Kokemaksi*, asukkaita *kokemalaisiksi* (vrt. *Oleff Kokemalaynen* 1494), ja viimeistään 1800-luvun alussa nimi on muotoutunut *Kokemäeksi*. – Suomenkielisen nimen suhde ruotsinkieliseen nimeen → *Kumo* on kuitenkin ongelmallinen. – Ruotsinkielistä nimeä on tulkittu sanasta *kuhmo* 'kuhmu, kohouma, mäki' (Karsten 1935, Huldén 2001), ja sitä on verrattu Kokemäeltä tavattuihin *Kooma* (< *Kouma*) -nimiin; ruotsin *Kumo* olisi *Kouma*-nimen vastine. Esim. Kokemäen kartanon pellon nimi *Kogma eng* 1547, *Koghma* 1566 liittyy nykyisiin *Kooma*-nimiin, jolloin kehitys *Kooma* < *Kouma* < *Kogma* antaa mahdollisuuden yhdistää sen *Kokema*-alkuisiin nimiin (Nuutinen 1988). Jos nimet ovat samalähtöisiä, jää avoimeksi, onko pyytämistä vai maankohoumaa ilmaissut merkitys luonnehtinut pitäjälle nimen antanutta paikkaa. Toinen mahdollisuus on, että pitäjän suomenkielinen ja ruotsinkielinen nimi ovat eri lähtöä. Suomalaisien käyttämät *Kuumo*-nimet voivat olla takaisinlainaa ruotsinkielisistä muodoista, esim. "Kumolan kedolla" 1736 (runokatkelmä), "Kuumon kautta" ja "Kuumon perkaus" 1820. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 379; Jaakkola, Jalmani 1926: 64; Karsten, T.E. 1935: 23; Lindström, J.A. 1860: 174–175; Mikkola, Joos. J. 1907: 129–132; Morgonbladet 17.4.1845; Nuutinen, Liisa 1988: 104–113; Ojansuu, Heikki 1920: 121–123; Suomenmaa 3 (1921): 411–412; Turun Wiikko-Sanomata 23.9.1820 ja 25.2.1827; www.kokemaki.fi/te/ta/ [17.6.2005].

Kokkila kylä Hauholla Kanta-Hämeessä. *Kockila* 1539, *Cockalan* 1597. – Kylän nimi perustuu talonnimeen *Kokki* tai *Kokkila*. Talonnimet sisältävät puolestaan tavallisesti isäntänsä nimen. Hauhon ja Tuuloksen käräjillä mainitaan 1431 maanluovutuksen vahvistajan nimenä *Mattis Kok* 1431. Viljo Nissilä on yhdistänyt *Kokki*-nimet ruotsin kielen 'keittäjää, kokkia' tarkoittavaan sanaan *kokk*; tällöin talonnimen taustalla olisi asukkaan liikanimi. – SP

BFH 1: 43, 52, 57, 63–65; Grotenfelt, Kustavi 1912: 34; Koskimies, Y.S. 1985: 423, 435; Nissilä 1962: 129; Säilä, Uuno 1930: 34.

Kokkola kaupunki Keski-Pohjanmaan rannikolla, ruotsiksi → *Karleby*. *Kächolaby Utij Gambla Karleby sochen* 1619, *Käckola by* 1620; *Kokkolassa* 1830, "Gamla Carleby. - - gamla Kokkola" 1854, *Gamlakarleby eller Kokkola socken* 1855, "skolan i Kokkola" 1861. – Kaupungin suomenkielinen nimi perustuu sijaintiin: kaupunki perustettiin 1620 Kokkolahden länsirannalle. Vielä vuoden 1763 kartassa on kapea lahti ja sen nimi *Kockon Lacti*, ja sen osana rannempana *Stadsens Sund* "Kaupungin salmi". Maankohoamisen myötä lahti madaltui vähitellen pieneksi joeksi, josta käytetään nimiä → *Sunti* ja *Kaupunginsalmi*. Kansanselityksissä nimi on liitetty *koko*-sanana merkityksiin 'kotka' ja 'rovio, vartiotuli'. Nimen suomalaislähtöisyyteen viittaa sekin, että lähikylienkin nimet ovat alkuaan suomenkielisiä. Kaupungin suomenkielisen nimen käyttöönotosta ja vakiintumisesta ei ole tarkkaa tietoa. Gananderin sanakirja (1787) tuntee nimen *Kokkolan kaupunki l. Kokkolan kylä*, ja ennen vuotta 1750 kirjoitetussa runossa mainitaan "Cockolan kylässä". Harvoissa suomeksi kirjoitetuissa lähteissä nimenä on silti yleensä *Vanha Kaarlepyy* (*Wanhas Carlebyysä* 1668, *Wanhas Carlebys[sä]* 1705), mutta 1800-luvulla jo *Kokkola*. – SP

Ganander, Christfrid 1787 [1787] s.v. Kokkola; Grotenfelt, Kustavi 1912: 365, 366, 380; Huldén, Lars 2001: 312; Ilmarinen 11.3.1854; Juvela, Ossi 1992: 51–52; Mickwitz, Axel – Möller, Sylvi

1951: 1–2; Turun Wiikko-Sanomata 14.8.1830; Wasabladet 28.12.1861; Virrankoski, Pentti 1961: 723–724; Åbo Underrättelser 2.3.1855; Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890.

Kokkolanjoki eli *Hiitolanjoki*, joki Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. *fl. Kukkolia* n. 1735; kylä: *Dr. Kokola* 1500, *Kockoila Joki by* 1590. – Joki lähtee Rautjärven Simpeleenjärvestä ja laskee Laatokkaan Hiitolan Kokkolan kylässä. Kylän nimi perustuu vanhaan karjalaiseen sukunimeen *Kokkonen*. Joen on arveltu olleen merkittävä muuttoreitti Saimaan eteläisten seutujen ja Laatokan rantamien välillä. Joen molemmat nimet perustuvat asutusnimiin joen alajuoksulla nykyisen Venäjän alueella. – SP

AKH 1: 265; Lappalainen, Pekka 1970: 146, 153, 155; Mingroot, Erik van – Ermen, Eduard van 1988: 119; Ronimus, J.V. 1906: 37.

Kokkolan mlk. entinen kunta Keski-Pohjanmaalla, ruotsiksi → *Karleby*, vuoteen 1927 Gamlakarleby lk. Suomeksi myöhemmin → *Kaarlela*. – SP

Kokon → *Kokonniemi*

Kokonniemi ulkoilualue Porvoossa Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Kokon(udden)*. *Kouks uddan*, *Kouksberg* 1631, *Kuckoberg*, *Kokberg*, *Kok Torp* 1745, *Kokom torp*, *Kokom udde* 1780. – Niemi sijaitsee Porvoonjoen suiston länsirannalla ja on saanut nimensä Näsin kartanon (→ *Näsi*) torpan mukaan. Torpan nimen alkuperästä on esitetty erilaisia arveluita, eikä ole edes varmaa, onko nimi alkuaan suomen- vai ruotsinkielinen. Suomenkielistä alkuperää tukee se, että lähistöllä on muitakin vanhoja suomalaisnimiä (→ *Ruskis*). *Kokonniemi* tarkoittaa nykyään varsinaisen niemen lisäksi lähialuetta, missä on ulkoilureittejä ja laskettelurinne. Vanhastaan sekä ruotsin- että suomenkielisessä käytössä on ollut muoto *Kokon*, joka ääntyy ruotsiksi likipitään *kuukon* ja suomeksi *kuukkoo*. *Kokonniemi*-nimi on kuitenkin alettu lausua kirjoitustasun mukaan. – TS

Granlund, Åke 1956: 397–400.

Kolari kunta läntisessä Lapissa. *Kolare* 1791. – Kolari kuului vuoteen 1809 eli ennen Suomeen liittämistään Pajalan kappeliin. Vuonna 1812 siitä tuli Turtolan kappelin saarnahuonekunta, oma kappeliseurakunta 1856 ja seurakunta 1894. Kunnan nimi perustuu 1580-luvun alussa perustettuun uudistaloon, joka mainitaan ensi kerran Pellon kylän yhteydessä 1586. Uudisasukas Pekka Kolari (*Per Kolar* 1586) oli ilmeisesti tullut pohjoiseen Keski-Suomesta Konneveden (silloisen Rautalammin) *Kolarinsaaresta*, josta on lähtöisin myös Savo siirtynyt Kolarin suku. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Kolari; Vahtola, Jouko 1991b: 227–228; HisKi (Enontekiö).

Kolho radanvarsi- ja teollisuustaaajama Vilppulassa Pirkanmaalla. – Nimi perustuu samannimisen talon nimeen (*Kolho* 1742). Talo on vuosisoja sitten ollut saarella, joten nimi on alkuaan voinut tarkoittaa saarta ja kuvata sen kokoa (*kolho* 'iso, kömpelö'): saari on ollut suhteellisen suuri Ukonselän ja Kajanselän väliseen pieneen salmeen, joka on kapeimmalta kohdaltaan nykyisin nimeltään *Kolhonsalmi*. – SP

SMS s.v. kolho; HisKi; MHA uudistusluettelo.

Koli paljaslakinen kalliovaara, kylä ja kansallispuisto Pielisen länsirannalla Lieksassa Pohjois-Karjalassa. – Kolin huippuja ovat *Ukko-Koli*, joka on korkein, *Akka-Koli* ja jyrkkärinteinen *Paha-Koli*. Vaaran nimi pohjautuu sanaan *koli* 'kalju, paljas' (< venäjän *golyi* 'paljas, alaston'). Kolin nimenä on vuodelta 1650 olevassa kartassa *Mustarinta* (kuvastuu tummana Pieliseen). Kylännimenä *Koli* ja *Coli* alkavat esiintyä Pielisjärven kirkonkirjoissa vuodesta 1763 alkaen. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 224; Saloheimo, Veijo 1976: 111; HisKi.

tyypillinen jälkiosa, jonka taustalla on saamelainen 'päättä' ja myös 'pyöreähköä vaaraa' merkitsevä sana (vrt. saP *oaivi*, saI *uäivi*). Alkuosa *Kouluma-* on *ma-*lopun vuoksi selvästi verbistä muodostettu teonnimi, ja äänteellisesti se voisi palautua kahteenkin saamelaiseen verbiin: saI *kuovlâm-* 'kurkkima-, kurkistama-' tai *kovlom-* 'yökkimä-, kakoma-'. Mahdotonta on ratkaista kumpi rinnastus on oikea, jos kumpikaan. Nimen taustalla on ilmeisesti jokin paikalla sattunut tapahtuma, josta ei ole säilynyt tietoja. – AA

Koura kylä Nurmossa Etelä-Pohjanmaalla, vuodesta 2009 Seinäjoen kaupunkia. – Kylän läpi virtaa Kuorasluoma, joka laskee Nurmonjoen laajentumaan Kuoraslammiin. Kylässä on myös *Kuoras-*niminen talo (*Kuora* 1828, *Kuoras* 1878). Kuorasluoma saa alkunsa Alavuden *Kuorasjärvestä*. Kouran nimi onkin väärinkäsitys nimestä **Kuora(s)*. Jo nimimerkki Pio valitti *Virittäjä-lehdessä* 1940, että Valtion rautatiet on antanut ilmeisesti jo 1880-luvulla seisakkeelle nimen *Koura*, vaikka seudun nimenä oli *Kuoras*, ja "vaikka erehdyksestä ja mielivaltaisuudesta on puhuttu lukuisia kertoja, ei korjausta ole tullut". Ilmeisesti seisakkeen nimi sittemmin vakiinnutti kyläkunnalle uuden nimen. Nimiryppään kantanimi on *Kuorasjärvi*, johon sisältynee kalannimityksen *kuore* muunnos. Tosin T. I. Itkonen on katsonut, että nimeen sisältyy saamen sana *guorra* 'reuna, vieri, ääri' tai *guorrat* 'seurata (otuksen jälkiä)'. – SP

Itkonen, T. I. 1920: 7; Ojansuu, Heikki 1920: 126; Pio 1940: 264.

Kourla kylä ja kartano Vihdissä Länsi-Uudellamaalla. Puheessa myös *Kourlaa*. *Kourala* 1539, *Kourola* 1549, *Kourela* 1551, *Kourila* 1552, *Käurula* 1555 (kylä). – Nimi on alkuaan ollut *Kourala, josta r:n ja l:n välisen a:n heittymisen takia on tultu muotoon *Kourla*. *Kourala puolestaan perustuneen henkilön nimeen *Koura ja talonnimijohtimeen *-la*. Timo Alasen mukaan kyseessä on mahdollisesti ollut henkilön lisänimi, esim. *Tulikoura, joka sitten on lyhentynyt. *Kourla*-niminen talo on myös Lopella ja Somerolla. – MV

Alanen, Timo 1997: 210–211; Hausen, Greta 1920–1924: 857.

Koutaniemi Oulujärven niemi ja kylä Kajaanissa Kainuussa. *Kouta niemi* 1555, *Koutaniemi* 1570. – Nimen alkuosa selittyy saamesta, vrt. pohjoissaamen *guovda-* 'keski-, keskellä oleva'. Nimenanto on voinut perustua siihen, että Koutaniemi on Paltaselän ja Ärjänselän välissä. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 184.

Koutoiva vaara Sallassa Lapissa. – Vaaran pohjoispuolella virtaa *Koutoja*-niminen puro Aatsinginhaudassa kulkevaan Aatsinginjokeen. Vaaran länsipuolella on *Koutalampi* eli *Koutovanlampi*. Nimi on saamelaisperäinen: sen alkuosa tarkoittaa 'keskellä olevaa' (vrt. pohjoissaamen *guovdu* 'keskellä, keskeltä, keskelle', yhdyssanoissa *guovda-* 'keski-, keskellä oleva') ja jälkiosa → *oiva* 'huippua, päättä'. Koutoiva sijaitsee keskellä Aatsingin vaaraseutua, ja siitä etelään on Välivaara. Muodoltaan nimi vastaa Utsjoen tunturinnimeä → *Guovdoaivi* "Keskippää". Samuli Aikio (kommentti 2007) on esittänyt paitsi tämän selityksen, myös vaihtoehdon: lähtökohtana voisi olla myös 'käärmettä' tarkoittava saamen sana, saP *guovdi*, saI *kyevdi*, saKo *ku'vdd*. – KA

Itkonen, T. I. 1920: 6; Räisänen, Alpo 2003: 184–185.

Kouvola kaupunki Kymenlaaksossa. *kouvolaby* 1544, *Kowla* 1550, *Kouwoila by*, *Kovla* 1551. – Nimi mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1458 Erik Akselinpoika Tottin antaman tuomiokirjan jäljennöksessä, mutta seutu joka kuului alkuaan Suur-Hollolaan, oli ilmeisesti asutettu jo 1300-luvulla. 1539 Kouvola tuli Hollolasta eronneen Iitin osa, ja 1600-luvulta lähtien Kouvola kuului Valkealan pitäjään. Kouvola oli

Valkealan pitäjän suurimpia kyliä, jonka talot 1700-luvulla sijaitsivat lähellä Kymijokea kolmena ryhmänä: *Ala-Kouvola*, *Saari-Kouvola* ja *Mäki-Kouvola* (*Alakoufwola*, *SariKoufwola*, *Mäkikoufwola* 1754–1761). Kylän takamaille perustettiin rautatieasema 1875. Asemaseudusta tuli itsenäinen Kouvolan kauppalan vuonna 1923 ja kaupunki vuonna 1960. Kouvolan kauppalaan muodostumisen jälkeen Valkealaan jäänyttä maalaiskylää kutsuttiin nimellä *Kouvolankylä*. – Kylän nimi *Kouvola* pohjautuu todennäköisesti alkutalon nimeen *Kouvo* tai *Kouvola*. Talo taas on ilmeisesti saanut nimensä ensimmäisestä isännästä, jonka nimi on ollut *Kouvo* tai *Kouvonen*. Ei ole selvillä, mistä hän on seudulle saapunut, sillä *Kouvo*-henkilönnimiä ja paikannimiä on ollut sekä lännessä että idässä, erityisesti Varsinais-Suomessa ja Etelä-Karjalassa. Henkilönnimi *Kouvo* tai *Kouvonen* johtuu sanasta *kouko*, *koukoi*, *kouvo*. Sanalla on useita merkityksiä: 'aave, kummitus; karhu, susi, peto'. – LL

Kepsu 1981: 69; Kepsu 1990: 287; Suomenmaa 4 (1971): 86–94; Talvi, Veikko 1953: 29–31; NA:

1500-luvun paimintakokoelmat.

Kovalanmäki kylä ja mäki Hankasalmella Keski-Suomessa. Asuttamattoman mäen nimeksi on oletettu Hämeen ja Savon raja-asiakirjassa 1446 mainittu merkintä *Kwvasmæki* (*Kuvasmäki*). – Nykynimensä mäki on saanut sinne Vesulahdelta, nykyiseltä Mikkelin Vuolingolta 1500-luvulla muuttaneiden Kovasten talon mukaan (*Peer Koffwainen* 1561). Kangasniemeen kuuluessaan kylä oli nimeltään *Hankamäki*. Nimi muutettiin 1870-luvulla kylän siirtyessä Hankasalmen kuntaan *Kovalanmäeksi*, koska Hankasalmella oli ennestään *Hankamäki*-niminen kylä. – EMN

FMU 3: 389; Häkkinen, Veli-Matti 1996 ja 2006: 18, 19; Lättinen, Erkki 2004: 53, 535; Manninen,

Antero 1953: 24, 147, 148.

Kovelahdi Kyrösjärven lahti ja sen perukassa oleva kyläkunta Ikaalisissa Pirkanmaalla. *Kouelax* 1571 (kylä). – Kovelahden kylä on Kyrösjärven rantojen kantakylästä nuorin. Ensimmäinen uudisasukas Mikko Pukki Haapimaan kylästä määrättiin näille erämaille v. 1552. Kyrösjärven Kovelahden länsirannalla olevaa kyläkuntaa kutsutaan *Koverannaksi* ja lahden perään

Vuoden 1920 kartassa Kouvolan kylän asutus sijoittuu Kymijoen rannalle, aseman seutu on vielä lähes asumaton metsää.

kitsevä saamen sana *godd*i kuin *Konta*-nimiinkin, joita ovat esimerkiksi *Kontainen* (järvi) Suomussalmella, *Konttaneva* Ylivieskassa ja *Konttainen* (vaara) Kuusamossa. – AR

Räsänen, Alpo 2005: 340–341.

Kuohijoki joki ja kylä sen varrella Pälkäneellä Pirkanmaalla, aiemmin Luopioista. *Kuohiäki* 1433, *Kohioki* by 1539. – Nimi on yhdistetty sanaan *kuoha*, *kuohu* 'kuohu, vaahto, kohina'. Joesa onkin voimakas virta, joka synnyttää pinnalle pyörteitä ja kuohua. Joki on ollut keskeinen, sillä se yhdistää kaksi suurta järveä, Kukkian ja *Kuohijärven*, joka on suurimmaksi osaksi Lammin puolella. Järven rannalla Lammilla on *Kuohijärven* kylä. – SP

Koskimies, Y. S. 1985: 498; Säynäjärvi, Leila 1937: 48.

Kuohunkijoki joki Rovaniemellä Lapissa, laskee *Yli-Kuohungista* (järvi) *Ala-Kuohungin* kautta Kemijokeen. Kuohunkijoen suussa Kemijoessa on *Kuohunkisaari* ja joen latvoilla *Kuohunkisuo* ja *-vaara*. – *Kuohu*-nimiä on verraten paljon. Osaksi kyse on kosken *kuohuista*, mutta useimmiten *kuohu* merkitsee 'uuttavaa kosteikkoa, hyllyvää savikkoa tai sammalikkoa'. Kuohunkijoen varressa on "saviperäiset maat että kevhälä aivan kuohuu". *-nki* on nimistöjohdin. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 59.

Kuokkala

1. kylä Lempäälässä Pirkanmaalla. *Kuokkala* by 1540–43, *Kuokkala* 1546, *per olss Kuokkalan* 1566. – Kylä on Lempäälän pitäjän vanhinta asutusta.

2. asutusalue ja kartano Jyväskylässä Keski-Suomessa. Asutusalue on rakennettu *Kuokkala*-nimisen kantatalon maille. Kuninkaan kartastossa 1700-luvun lopulla *Kuokkala* By. – Päijänteen rannalla on ollut jo 1539 Kuokkalan talo. 1500-luvulla perustettujen talojen nimistä Viljo Nissilä pitää *Kuokkalan* vanhimpana, sillä silloin erään isännän lisänimi oli *Kuokka*. Hän pitää mahdollisena, että Päijänteen pohjoispään Kuokkalan juuret ovat hämäläiset ja vertaa sitä Sääksmäen Kuokkalan. – Nykyisessä, vuonna 1904 Wivi Lönnin suunnittelemassa Kuokkalan kartanossa toimii mm. muinaistaidekeskus. Kartano sijaitsee vanhan Kuokkalan talon päärakennuksen paikalla.

3. kulmakunta Joroisissa Etelä-Savossa, vuoteen 1953 osa Leppävirtaa. Joroisissa on esiintynyt Pirisen mukaan jo 1541 sukunimi *Kuokkainen*. Joroisten käräjillä on tuomittu *hen[rik] Kockan* 1563, Juvalla *Lau[rens] Kockan* 1563. – Kuokkasia on asunut samoihin aikoihin myös Säämingissä ja Tavinsalmella. Nimi on sittemmin hävinnyt Savosta. On voinut käydä, kuten Säämingissä, missä 1589 sota hävitti kokonaan Kuokkasten arviokunnan.

Kuokkala-nimisiä taloja ja kyläkuntia on kymmenittäin eri puolilla Suomea. Usein varsinkin Itä-Suomessa asutusnimellä on yhteys sukunimeen *Kuokka* tai *Kuokkanen*. *Kuokka* ja *Kuokkanen* ovat henkilön lisä- ja sukuniminä olleet ammatinimityksen luontoisia ja ne on annettu työvälineen käyttäjälle tai valmistajalle. Vanhimpien nimien taustaa ei voi varmasti sanoa, mutta ainakin nuoremmassa *Kuokkala*-nimissä on usein aiheena kuokkimalla tehty pelto, joka on ollut asutuksen alkuvaihe. Viljelys nimissä onkin paljon *Kuokka*-alkuista nimitystä. Joka tapauksessa vanhimpiinkin *Kuokka*-lisänimiin sisältyy sana *kuokka*. – PM

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo (toim.) 1989: 306; Aranjärvi, Kirsti 1959: 39; Mikkonen, Pirjo –

Paikkala, Sirikka 2000: s.v. Kuokkanen; Nissilä, Viljo 1965a: 225, 226, 229; Nissilä, Viljo 1975b: 46,

153; Pininen, Kauko 1982: 228, 754; Savon tuomiokirjat 1559 ja 1561–1565: 63, 111; NA:

Satakunnan asiakirjapainnot.

Kuolajoki joki Sallassa Lapissa. *KolaJock* 1642. – Kuolajoki saa alkunsa Venäjän puolelta, toiseen maailmansotaan asti

Sallaan kuuluneista Aapa- ja Kuolajärvistä. Kuolajoki laskee Suomen puolella Saijan kylän kohdalla Tenniöjokeen. Nimen alkuosa on palautettavissa saamen kielen kalaa tarkoittavaan sanaan (vrt. pohjoissaamen *guolli* 'kala'), eikä sillä ole mitään tekemistä suomen kielen *kuola*-sanan kanssa. Samaa saamelasta alkuperää on myös → *Sallan* kunnan vanha nimi *Kuolajärvi*. → *Kuolimo*, → *Kolima*. – KA

Itkonen, T. I. 1961: 5; Tresk, Olof 1928: 26.

Kuolajärvi → *Salla*, *Kuolajoki*

Kuolimo järvi Savitaipaleella ja Suomenniemellä Etelä-Karjalassa. – Nimi on lainattu saamesta. Siihen sisältyy sana *guolli* (saP), *kyeli* (saL) 'kala', tai todennäköisemmin tämän sanan johdos, joka kantasaamessa olisi kuulunut *kuoläjēmē 'kalastaminen, kalastama-': vrt. saP *gullet* 'kalastaa', *gullen-* 'kalastama-'. Järvi on tunnettu rikkaasta kalakannastaan. Kansanomaisesti nimeä on selitetty myös *kuolla*-verbin johdokseksi, mutta yhtäläisyys tähän sanaan on satunnainen. Vrt. → *Kolima*, → *Kuolajärvi*, → *Kuolajoki*. – AA

Aikio, Ante 2003: 100–101.

Kuolio kylä Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. *Kuolio* n. 1770. Kylän talot ovat *Kuoliovaaralla* ja Kuoliojärven (*Kuolio* 1798) ympärillä. – Voisi ajatella, että *Kuoliojärvi*-nimeen sisältyisi saamen 'kalaa' merkitsevä *guolli* (vrt. esim. Sotkamon *Kuolalsalmi* ja Sallan *Kuolajärvi*). Suomessa on kuitenkin kymmenittäin *Kuolio*-nimiä, ja ainakin valtaosa niistä johtuu *kuolla*-verbistä johdetusta sanasta *kuolija*. Useimmiten nimen synnyn aiheena näyttää olleen kuolemantapaus. – AR

Kortessalmi, J. Juhani 1975: 27; Räsänen, Alpo 2005: 352; Suomen karttakirja 1799: 131.

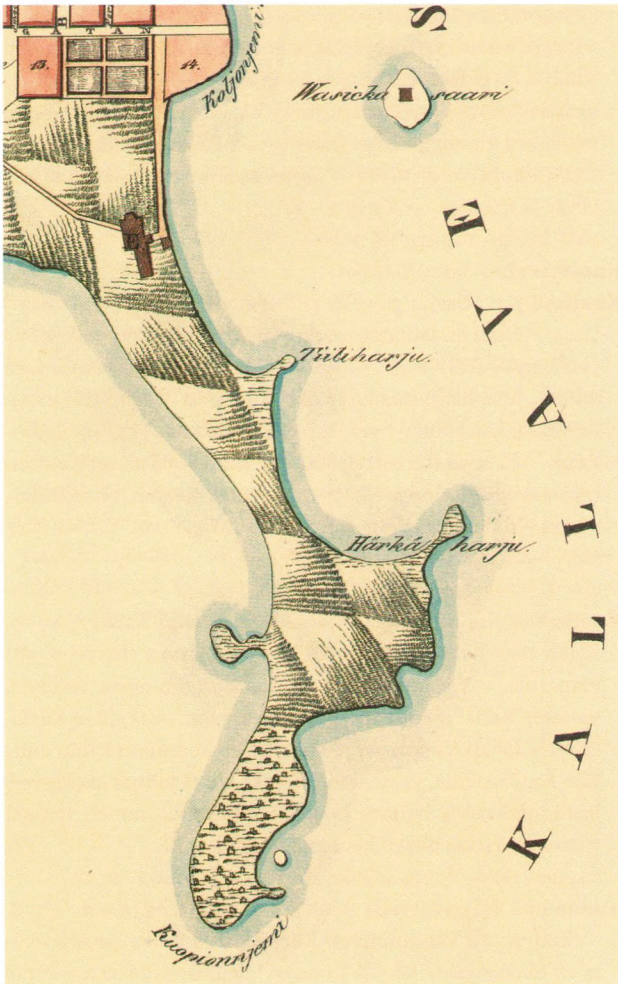
Kuona kylä Haapajärvellä Pohjois-Pohjanmaalla. *Kuona* 1778. – Nimiryppään kantanimi on Kuonanjärvi, jonka länsirannalla on *Kuonanniemi* lähellä Kuonan taloa. Useimmat maamme *Kuona*-alkuiset paikannimet ovat vesistönimisiä: niemi, lahti, järvi ja ojien nimiä, joskus myös soiden nimiä. Niitä on yhtenäisellä alueella Lapin ja Oulun läänien itäosista Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan pohjoisosiin. Nimiä on selitetty sanasta *kuono* 'turpa', mutta myös 'järvikuona' eli 'järvimalmi'. Tietävästi Haapajärven Kuonanjärvestäkin on nostettu rautamalminia. – SP

Jokelainen, Irma 1988: 125, 170–171; Paikkala, Sirikka ja Jarmo 1986: HisKi.

Kuopio kaupunki Pohjois-Savossa. *Coopianiemi* 1549, *Koopia* 1564, *Cääpia* 1564, *Copia kyrka och kyrksocken* 1572, *Copianemen kylä* 1570, *Copia eller Tavisalmi kyrka* 1589. – Nimi on lyhentymä pidemmästä nimestä *Kuopionniemi*. Kuopion pitäjä ja seurakunta perustettiin 1548 nimellä → *Tavinsalmi*. Kirkko rakennettiin Kuopionniemelle (nykyistä → *Väinölänniemeä*), ja *Kuopionniemi* oli myös Tavisalmen pitäjän yhden kymmenuskunnan nimi (*Copianiemis Tyendtt* 1589). Iisalmen itsenäistymisen (1627) jälkeen alkoi *Kuopio* vakiintua myös hallintopitäjän nimeksi: ensimmäiseen myllytulliluetteloon 1625 on merkitty vielä Tavisalmen pitäjä (*Taffwisalmi sochn*), mutta jo saman vuoden autio- ja kymmenysluettelossa Kuopion pitäjä (*Copio sochn*). Pietari Brahe perusti kaupungin ensimmäisen kerran Kuopion kirkonkylään 1652, mutta se kuihtui. Toisen kerran kaupunki perustettiin 1775 Savo-Karjalan läänin pääkaupungiksi Kuopion pitäjän keskusta. *Kuopio*-nimeä käytettiin jo ennen maaherran residenssin ja kaupungin perustamista myös kylännimen tapaan *Kuopionniemen* rinnakkaisasuna, vaikka se ei ollut virallinen kylä. – Arvi Ilmoniemi (1936) on liittänyt nimen karjalais-ortodoksiin miehenimeen *Prokopij* (kreikan *Prokopios*); käsitykseen ovat yhtyneet Kustaa Vilkkuna (1965) ja Viljo Nissilä (1975). Vilkkuna on katsonut henkilönnimen *Kuopio* sisältyvän ruokolahtelaiseen kylännimeen *Kuopiola* ja sukunimiin *Kuopio*, *Kuo-*

Vuoden 1838 kartassa Väinölänniemen kärjessä esiintyy vielä nimi *Kuopionjärvi* ja niemen tyvessä sijaitsee *pappila*.

piainen ja pitänyt Kuopion kaupungin nimeä alkuaan Ruokolahden kylän siirrynnäisnimenä. Pekka Lappalainen (1982) on kiinnittänyt huomiota jääskeläisten nuottakuntien liikkeisiin Savon kalavesillä ja katsonut, että Kuopionniemi on ollut vanhan Jääsken (sittemmän Ruokolahden) Kuopiolan kylän Kuopioisten muinainen eräsija. Savon vanhimmat paikannimet eivät yleensä sisälläkään etunimiä, vaan henkilönnimistä niissä esiintyy lähinnä asuttajasukujen ja erämaiden haltijoiden nimiä – SP

Ilmoniemi, Arvi 1936; Juvela, Ossi 1992: 58–61; Kajanne, Raimo 1975: 137–138; Lappalainen, Pekka 1982: 34, 36; Milkkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Kuopio; Nissilä, Viljo 1975a: 127–129; Paikkala, Jarmo 1994: 243; Paikkala, Jarmo 2001: 17, 670; Pirinen, Kauko 1548: 81; Vilkuva, Kustaa 1965: 110–111; KA:VA: 6478: 10v; www.kuopio.fi/net, 19.1.2006.

Kuopion mlk. entinen kunta Pohjois-Savossa, nykyisin osa Kuopion kaupunkia. – Kun Kuopion kaupunki perustettiin 1775, syntyi myös erillinen Kuopion maaseurakunta ja kunnallisen itsehallinnon myötä myös Kuopion maalaiskunta. Pääosa maalaiskunnasta liitettiin 1969 Kuopion kaupunkiin. – SP

www.kuopio.fi, 19.1.2006.

Kuoppilasjärvi saP *Goahppelasjärvi*, tunturijärvi Utsjoen kirkonkylän länsipuolella; siitä saa alkunsa *Kuoppilasjoki* (saP *Goahppelasjohka*), joka laskee jyrkän kurulaakson kautta Tenoon. – *Kuoppilas-* on lainaa saamesta, jossa nimien alkuosa *Goahppela-* on syntynyt lyhentymällä muodosta *Goahppelävži-* 'koppelokurun-'; nimellä *Goahppelävži* kutsutaan sitä kurua, jonka läpi Kuoppilasjoki virtaa. Joen suupuolen itäpuolella on myös suurehko vaara *Goahppeloaivi* 'koppelopää'. – AA ja SA

Kuorasjärvi järvi Alavudella Etelä-Pohjanmaalla. *Kuores Järvi* 1783, *Kuoresjärvi* 1799, toisaalta jo 1758 kartassa *Cuoras Iierwi*. – Nimeen sisältyy alkuaan kalan nimitys (*kuoreh* >) *kuores* 'kuore', mutta nimi on ajan oloon hämärtynyt. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 60; Suomen karttakirja 1799: 88; NA: Alavuden paikannimikokoelma.

Kuorevesi entinen kunta Pirkanmaalla, liitettiin vuoden 2001 alussa Jämsään ja Keski-Suomen maakuntaan. *Kohrevesi* 1449, *Koreuesi* 1544. – Perustettiin Längelmäen kappeliksi 1683, aloitti itsenäisenä seurakuntana 1881 ja kuntana 1873. Kuntaliitoksen jälkeen *Kuorevesi* jäi tarkoittamaan vain keskeistä järveä, jonka mukaan pitäjä oli nimetty. Peruskartassa nimi näkyy edelleen kirkon nimessä *Kuoreveden kirkko*. Järven nimeen sisältyy kalannimitys *kuore* 'norssi'. – SP

Leinberg, K. G. 1886: 38; KA: Suvanto/ Kangasala s. 932, 935.

Kuorinka järvi ja kyläkunta Liperissä Pohjois-Karjalassa *Koringe Jerffui* 1589, *Koringa Jerffui* 1590, 1593, *Coringa by* 1590. – Nimen lopussa oleva *-nka* on nimistönjohdin, ja kannaksi sopii yhtä hyvin karjalan *kuoreh* 'norssi' kuin samaa merkitsevä saamen *guora*. – AR

AKH 1: 274; Räisänen, Alpo 2003: 59–61; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Kuorinki järvi Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. Samaan ryhmään kuuluvat luonnonpaikkojen nimet *Kuoringinvaara*, *-mäki*, *-suo*, *-puro*. Myös muualla Pohjois-Suomessa on *Kuorinki*-nimiä mm. *Kuorinkikivalo* Tervolassa, *Kuorinkilaki* Rovaniemellä, *Kuorinkikuru* Pelkosenniemellä ja *Kuorinkivaara* Sodankylässä. – Saamen *guorrat*-verbistä on lainautunut Peräpohjolan murteisiin *kuorata* 'noudataa, seurata (tietä, jälkiä)', ja tästä on johdettu sana *kuorinki* 'luola, louhikko', joka puolestaan on monissa paikannimissä siksi, että kuoringit ovat esimerkiksi ahman piilopaikkoja. – AR

Itkonen, T. I. 1920: 7; Räisänen, Alpo 2003: 59–61.

Kuorsalo kylä ja saari Haminassa Kymenlaaksossa, aiemmin Vehkalahtea; ruotsiksi *Kuorsalö*. *Korusala* 1387, *Korsall* 1547, *Kuursaar* 1553, *Korsaloby* 1556, *Kuorsalö* 1737. – Nimen alkusaan sisältyy kalan nimitys *kuore*. Jälkiosa → *salo* tarkoittaa suurta, metsäistä saarta. Nimi on lainattu ruotsin kieleen lisäämällä sen loppuun paikkaa selittävä sana *ö* 'saari'. – SP

Hausen, Greta 1924: 829, 840; Rosén, Ragnar 1936: 49–50, 127; Westman, Ivar 1940: 67; HisKi; RKT s.v. Kuorsalö.

Kuorsalö → *Kuorsalo*

Kuortane kunta Etelä-Pohjanmaalla. *Kurtana by* 1557 (kylä), *Kurthane* 1561 (kylä). 1645 perustettu Kuortaneen kappeliseurakunta koostui *Kuortaneen*, Ylijoen ja Töysäjärven kylistä silloisen Lapuan seurakunnan kaakkoisosassa. Kuortaneen seurakunta itsenäistyi 1798. – Kunnan suurin järvi on *Kuortaneenjärvi*. Pitäjännimestä on käytetty muotoa *Kuortanes* varsinkin Kuortaneen länsipuolella, kuten Nurmossa ja Lapualla, mutta *Kuortane*-muoto lienee vanhempi. Kylä lienee saanut nimensä järven mukaan. Järvennimikin on voinut olla varhemmin lyhyesti *Kuortane*. Nimi on voinut alkuaan sisältää kalannimityksen *kuore* (murteessa myös *kuores*, *kuoret*) ja järvennimissä tavallisen johtimen *-(n)ne*. Esim. taivutusmuoto *Kuoranteella on saattanut muuttua muotoon *Kuortaneella*. – SBS

Klemetti, Heikki 1932: 22; Milkkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000, s.v. Kuortti.

Kuortti kylä ja kartano Pertunmaalla Etelä-Savossa. *Korttila* 1579. – Kylännimi perustuu talonnimeen, talonnimi varhaisen isännän nimeen. Henkilönnimi *Kuortti* on yksi kymmenistä muunnoksista, joita on suomen kieleen vakiintunut germaanisesta miehennimestä *Konrad*. Tässä lähtökohtana on jo lainanantajakielessä käytetty muoto, kuten *Cort*, *Coord*, *Korth*. – PM

Kuusi, Sakari 1935: 61; Nissilä, Viljo 1962a: 152, 178; Nissilä, Viljo 1980: 168, 169.

la on alkuaan talonnimi, joka on otettu myös saarennimeksi. Nimi kuuluu Suomen lukuisiin *Lappi*-nimiin. – RLP

Ehrensward, Ulla – Zilliacus, Kurt 1997: kartat 28, 33; Suvanto, Seppo 1976: 21–22.

Lapinjärvi kunta Itä-Uudellamaalla samannimisen järven rannalla; ruotsiksi *Lappträsk*. *Lappträsk* 1414, *Lappetresk* 1541; *Lapträskin pitäjässä* 1884, *Lappträskissä* 1920. – Vuonna 1414 ensi kerran mainittu Pernajan alainen Pyhän Laurin kappeli on kertoman mukaan sijainnut Ingermanninkylässä (ruotsiksi *Ingermansby*) eli entisessä Lapinjärven kylässä. Ilmeisesti 1400-luvun aikana kappeli siirrettiin kylään, jota sittemmin alettiin kutsua *Kirkonkyläksi*. Pyhän Matiaksen kappeli mainitaan Kirkonkylässä ensi kerran 1556; tuolloin se mainitaan Pernajan alaiseksi kappeliksi nimellä *Kappelby*. Vuonna 1575 Lapinjärven kappelista (*Lapptreske cappel gslg*) tuli oma seurakunta. – Kirjoitusasujen (esim. *Lapeuettresk* 1545) perusteella on arveltu, että järven ja sen rannan kylä olisi alkuaan suomenkielinen **Lapinvesi* (> **Lapvesi*), johon ruotsinkielisissä asiakirjoissa on lisätty selvä jalkiosa *träsk* 'järvi'. Nimi kertoisi lappalaisten varhaisesta oleskelusta alueella. Vielä 1913 tietosanakirjassa kunnan suomalaisena nimenä oli *Lapträski*, mutta 1934 jo *Lapinjärvi*. Vuonna 1935 seurakunta päätettiin jakaa ruotsalaiseksi ja suomalaiseksi seurakunnaksi. – SP

Harling-Kranck, Gunilla 1995: 61–62; Hausen, Greta 1922: 397; Huldén, Lars 2001: 338;

Korhonen, Mikael 1995: 432, 592, 785; Kuvaja, Christer 1995: 99; Leinberg, K. G. 1886: 68;

Tietosanakirja 1913 s.v. *Lapträski*; Tietosanakirja 1934 s.v. *Lapinjärvi*.

Lapinlahti kunta, lahti ja rautatieasema Pohjois-Savossa. *Lapin lahen Sallmen kärfa* 1620-luvulla. – Irtautui Iisalmesta omaksi kappeliseurakunnakseen vuonna 1853; itsenäisestä seurakunnasta tehtiin päätös jo 1858, mutta se toteutui vasta 1881. *Lapinlahti* ei ole ollut koskaan kylännimi, vaan tämä nimi on otettu käyttöön kirkon sijainnin perusteella. Kirkko rakennettiin lähelle Porovedestä itään työntyvää Lapinlahtea. Lahden nimen alkua kertoo lappalaisten oleskelusta. Lappalaisia tiedetään asuneen Iisalmen seudulla vielä 1600-luvulla. Lappalaisilla on tarkoitettu mm. verokirjoissa paitsi saamelaisia, myös muita samankaltaisessa erä- ja pyyntikulttuurissa eläneitä. – SP

Alanen, Timo 2004a: 97; Pirinen, Kauko 1982: 329.

Lapinlahti osa-alue ja lahti Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Lappviken*. *Lappwijken* 1696; *Lapinlahti* 1881. – Suomenkielinen nimi on vahvistettu 1909. Sitä ennen 1800-luvun jälkipuoliskolla paikasta käytettiin nimeä *Lapviiki* (*huvilat Gräsviikin ja Lapviikin lähellä* 1878). Läheisen kadun suomalaisnimenä oli vielä 1866 *Lappviikinkatu*, mutta jo 1890-luvun kartassa *Lapinlahdenkatu*. Sanaa *lappi* ja *lappalainen* on käytetty saamelaisten lisäksi myös suomenkielisistä, ”lappalaisten tapaan” eläneistä henkilöistä. – SP

Granlund, Åke 1981: 19–20; Pesonen, Leo A. 1981: 116; Uusi Suometar 28.8.1878, 16.9.1881.

Lapiosuo laaja suoalue Kivijoen itäpuolella Ranualla Lapissa; Kivijoessa *Lapiokosket*, kaksi koskea, ja idästä laskee Kivijokeen *Lapio-oja*. Kivijoen ja Lapio-ojan yhtymäpaikkaa kutsutaan *Lapiohaaraksi*. – Nimien alkua on sana *lappio*, mutta nimen syntytausta ei ole enää tiedossa. – AR

Lappajärvi kunta ja järvi Etelä-Pohjanmaalla. *Lappeierffwaby* 1530 (kylä). – Lappajärven kuntaan kuuluvat järven pohjois- ja länsipuolet, mutta kun Pietarsaaren emäseurakuntaan kuulunut kappeli perustettiin 1637, se käsitti koko järven ympäristöineen. Itsenäinen seurakunta siitä tuli 1816. – Vielä keskiajalla Etelä-Pohjanmaallakin oli lappalaisiksi sanottua, ehkä saamelaista kieltä puhunutta väestöä. Sanalla *lappi* on ollut myös yleisempi merkitys 'syrjäinen seutu; sen asukas'. Lappajärven on sanottu saaneen nimensä siitä, että sen ran-

noilla asui lappalaisia, jotka harjoittivat kalastusta järvessä ja joita tarinan mukaan ”pirkat” eli etelästä tulleet eränkävijät kohtasivat. Järven nimi voi todella viitata lappalaisiin ja olla hämäläisten tai satakuntalaisten erämiesten antama. Järvi-seudulle, johon Lappajärvi kuuluu, levisi keskiajalla rannikon suunnasta ruotsinkielistäkin asutusta, mutta alue suomalais-tui 1500-luvulta lähtien. – SBS

Itkonen, T. I. 1948: 110; Junnila, Heikki 1983: 183–187, 191–192, 201, 209, 218; Mikkonen, Pirjo

– Paikkala, Sirkka 2000, s.v. *Lappi*, *Lappalainen*; Sinisalo, Hannu 1990: 687.

Lappalanjärvi järvi Valkealassa Kymenlaaksossa. *lappela Jerfwi* 1659, *Lappala sjö* 1834. Järven rinnakkaisnimi on *Lappala*. – Saulo Kepsu arvelee, että järven vanha nimi on ehkä ollut **Lappajärvi*. Kun järven rantaan perustettiin talo ja sen ympärille kehittyi kylä, ne kumpikin saivat järven mukaan nimen *Lappala*, ts. järven nimen alkuaan liitettiin johdin *-la*. Myöhemmin järven nimi taas kehittyi kylännimen pohjalta asuun *Lappalanjärvi*, joka myöhemmin lyheni asuun *Lappala*. Nimi kertoo saamelaisten oleskelleen Valkealan seudulla. – LL

Kepsu, Saulo 1990: 114, 351.

Lappee entinen kunta Etelä-Karjalassa Saimaan rannalla, liitetty Lappeenrannan kaupunkiin 1967. – Nykyinen nimiasu *Lappee* on kehittynyt nimen *Lapvesi* tai vutustusmuodoista, jotka seudun murteessa ovat olleet *d:ttömiä*, esim. **Lapveen* > *Lappeen*, **Lapveelle* > *Lappeelle*. Alkuaan nimi *Lapvesi* on ollut vesistö nimi: sillä on tarkoitettu Saimaan eteläistä osaa. Pitäjän ja kihlakunnan nimenä nimi esiintyy ilmeisesti ensimmäisen kerran Turun tuomiokirkon mustassakirjassa 1415 asussa *Lappawesi* ja 1420 *Lappewaesij*. Nimiasu *Lappee* on voinut esiintyä puheessa jo keskiajan lopulla; tähän viittaavat sellaiset vanhat kirjoitusasut kuin esim. *Lappevesi* (1416), *Lappewaesij* (1420), *Lappewes* (1443), jotka on mahdollista lukea ”Lappeenvesi”. Myös Lappeenrannan kaupungin nimestä on sen perustamisvuonna 1652 merkitty asun *Lapwestrandh* ”Lapvedenranta” ohella asu *Lappestrandh* ”Lappeenranta”. Kirkon historiikirjoissa nimiasu *Lappee* alkoi esiintyä nimiasujen *Lapvesi* ja *Lappvesi* rinnalla 1880-luvun lopulla, mutta toisaalta myös nimiasua *Lapvesi* tai *Lappvesi* käytettiin niissä vielä 1900-luvun puolellakin. 1800-luvun lopulta on tieto, että kihlakunnasta käytetään yleensä nimeä *Lappee* mutta pitäjältä nimeä *Lapvesi*, ja mainitaan myös, että nimiasua *Lappee* on vastustettu kielenvastaisena. Nimi *Lapvesi* elää edelleenkin: se säilyi yhdellä Lappeen pitäjän kylästä, josta Lappeen ja Lappeenrannan yhdistyessä tuli Lappeenrannan kaupunginosa. – Nimenosat *Lap* ja *Lappa* on yleensä yhdistetty sanoihin *Lappi* ja *lappalainen*, ja myös Lappeen pitäjän nimen on katsottu viittaavan seudulla muinoin olleeseen saamelaisasutukseen. – LL

FMU 2: 171; FMU 3: 293; Lehikoinen, Laila 1982: 7, 93; REA: 262, 400; Toivanen, Pekka 1979: 65;

Vahtola, Jouko 1999: 109–113; Wallin, Väinö 1897: 31; Ylönen, Aulikki 1976: 65–66; HisKi.

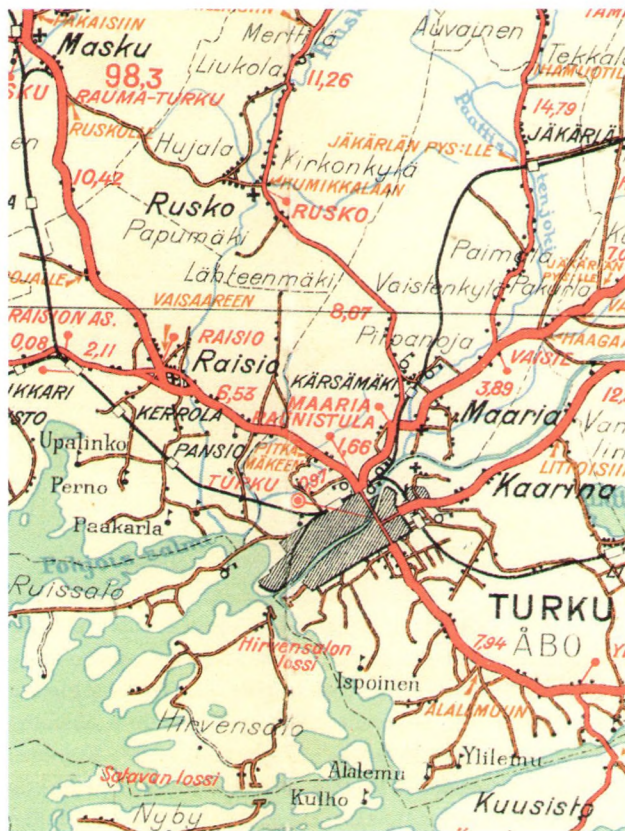
Lappeenranta kaupunki Etelä-Karjalassa Saimaan rannalla, perustettu 1652. *Lapwestrandh*, *Lappestrandz Stad* 1652, *Lappeenrannan* 1844. – Nimeä oli jo aiemmin käytetty Lappeen pitäjässä Saimaan rannalla olleesta markkinapaikasta, joka nyt siis sai kaupunkioikeudet. Nimi on syntynyt kaupungin emäpitäjän Lappeen nimen pohjalta → *Lappee*. Suomenkielinen nimiasu *Lappeenranta* esiintyi kaupungin asemakaavassa ensi kerran vuonna 1892; kirkon historiikirjoissa sitä alettiin käyttää 1870-luvulla. Kaupungin ruotsinkielinen nimi on → *Villmanstrand*. – LL

Lehikoinen, Laila 1982: 11; Maamiehen Ystävä 24.8.1884; Toivanen, Pekka 1979: 61–66; HisKi.

Lappfjärd → *Lappväartti*

Lappfors kylä Ähtävällä Pedersören kunnassa Pohjanmaalla. *Lappfärsby* 1608. – Nimen alussa on kansanryhmän nimitys

Maarian kunta ulottui ennen vuoden 1944 alueliitosta Turun pohjoispuolisesta Jäkärilästä eteläpuoliseen Hirvensaloon. Alueliitoksessa kunnan keskus Räntämäki jäi Turun puolelle. Ote tiekartasta on vuodelta 1932.

joissa käytetään nimeä → Räntämäki. Se on kunnan nimenä vielä 1897 Väinö Wallinin laatimassa kunnannimien luettelossa; nimi *Maaria* mainitaan Räntämäki-nimen yhteydessä: ”Räntämäki on vanhempi kuin kristitty *Maaria*”. Asiakirjoissa käytetään myös nimeä *Vårfrukyrke socken*. Vuonna 1393 viitataan Neitsyt Marialle pyhitettyyn Räntämäen kirkkoon mainitsematta nimeä *Maria*: apud ecclesiam beate virginis jn Rænthemæki ’Pyhän Neitsyen kirkon luona Räntämäessä’ (REA). *Maaria*-nimi perustuu kirkon suojeluspyhimyksen nimeen. Varsinais-Suomessa on kolme muuta samoin perustein annettua pitäjännimeä → *Kaarina*, → *Marttila* ja → *Pertteli*. Suuri osa Maarian kunnasta liitettiin Turkuun 1944 ja jäljelle jäänyt pohjoisosa 1967. – RLP

Jaakkola, Jalmar – Roos, John E. 1936: 20; Oja, Aulis 1944: 43–44; REA 206, 118; Wallin, Väinö 1897: 43.

Maarianhamina kaupunki Ahvenanmaalla, ruotsiksi *Mariehamn*. – Kaupungin suomenkielinen nimi on luotu (ehkä epävirallisesti) samanaikaisesti ruotsinkielisen nimen kanssa, kuten Suomettaresta 18.2.1859 voimme lukea: ”Uusi meri- ja kauppa-kaupunki on - - tämän helmikuun 4 p:ltä määrätty *M a a r i a n h a m i n a n* (*Mariehamn*) nimisenä perustettawaksi Ahvenanmaan mantereen keski-eteläiselle rannalle Jomalan pitäjän Öwerneesin kylän maille”. Perustamispäätös tehtiin siis 1859, ja kaupunginoikeudet myönnettiin 1861. Kaupunki nimettiin Aleksanteri II:n puolison Maria Alexandrovnan (1824–1880) mukaan. Nimen jälkiosa on *hamina* (< ruots. *hamn*) ’satama’. – PS

Huldén, Lars 2001: 57; Suometar 18.2.1859; Thors, Carl-Eric 1949: 26.

Maarianvaara kylä Kaavilla Pohjois-Savossa. *Marjonwara* 1682, *Marjanwara* 1686, *Mariawara* 1727–1743, *Mariavaara* 1801, *Marianvaara* 1821–1833, *Maarianvaara* 1867–1869. – Kylän Rauvanvaaran rinteillä on Maarianvaaran laskette-

lukeskus. Kylän vakituinen asutus alkoi muodostua 1660-luvulla. Ensimmäiset asumukset sijaitsivat Rauvanvaaran laella. Kylän nimen sanotaan syntyneen 1500- tai 1600-luvulla, jolloin alueen väestö oli enimmäkseen ortodoksisista. J. Maukonen kertoo muistiinpanoissaan 1878 kylän saaneen nimensä *Maria*- eli *Maaria*-nimisen nuoren naisen mukaan, joka on haudattu kylään, toisten kertoman mukaan jollekin läheiselle Tuppuralan rinteelle, Mäkärämäelle tai Mariansärkälle. Vaaran juurella on myös *Maarianlampi*. Toisen tarinan mukaan kylän varhaiset asuttajat olisivat olleet ortodokseja, jotka olisivat nimenneet paikan Neitsyt Marian mukaan. Varmaa selitystä nimelle ei ole. – SP

Maarianvaara 2000: 83; Saloheimo, Veijo 1971: 205, 256; HisKi; Tuokko/Käksälmi; www.pohjois-savonkylat.info/maarianvaara/fi/Historia/index.php [7.11.2006].

Maarjärvi järvi ja kartano Vehmaalla Varsinais-Suomessa. *Mariaerue* 1380, *Mareierff* 1512, *Marierffui* 1549, *Maria Jerffui* 1540, *Marjärffuij* 1616. Vuodesta 1549 alkaen nimi on asiakirjoissa tavallisesti *Mar*-alkuinen. – Järvennimen pohjalta on muodostettu kylän- ja sitten kartanon nimi. Varhaisten asiakirjamuotojen perusteella on Heikki Ojansuu tulkinut nimen olleen alkuaan *Marjajärvi*; tällöin nimen olisi perustuttava läheisen *Marja*-alkuisen maastokohteen nimeen. Sakari Hinneri on yhdistänyt nimen skandinaavista perua olevaan lainasanaan *maari* ’vetinen notkelma, maatumä’. Järven rannat ovat kuitenkin enimmäkseen kovarantaisia. – SP

Hinneri, Sakari 2003: 111, 121; Lopmeri, Arvo 1947: 97; Ojansuu, Heikki 1901: 190.

Maatiala kaupunginosa ja kylä Nokialla Pirkanmaalla, aiemmin Pirkkalan kylä. *Mätiala* 1453, *Matelaby* 1544, *Matialaby* 1544. – Kylän maat olivat jo keskiajalla Viikin kartanon alaisista rälssiä. Maatiala on Pyhäjärven ja Vihnusjärven välisellä kannaksella, jonka korkeimman osan muodostaa Maatialanharju. *Maatia*-nimiä on lähinnä satakuntalais-hämäläisellä alueella (esim. *Maatiala*-niminen kylä entisen Sääksmäen alueella, *Lasse Olefsson Matiala* 1508) ja ne liittyvät usein joko

Venäjän keisarinna Maria Alexandrovna (1824–1880) oli keisari Aleksanteri II:n puoliso ja Hessenin suurherttuan Ludvig II:n tytär.

Mieluskylä kylä Haapavedellä Pohjois-Pohjanmaalla, aiemmin *Mieluskoski* Siikajoessa olevan kosken mukaan. Kylän asutus on syntynyt noin vuodesta 1570 alkaen. – *Mieluskoski*-nimen alkuosaan sisältyy ilmeisesti itäsuomalainen henkilönnimi, sama kuin sukunimessä *Mielonen*. Ristiinassa on *Mielunmäki* (murteessa *Mielummäk* ~ *Mielommäk*) ja Savonlinnan luoteisrajalla (ent. Säamingissä) järvet nimeltä *Suuri-Mieloo* ja *Pieni-Mieloo*, jotka on Nimiaarkiston kokoelmiin saatu myös muodossa *Iso-* ja *Pien-Mieluu*. – AR

Ojanperä, Martti (toim.) 1973: 33; Luukko, Armas 1954: 325.

Mieraslompola (varhemmin *-lompola*), saP *Mierašluoppal*, saI *Mieräšluobâl*, asutus samannimisen Utsjoen jokijärven tuntumassa Utsjoen kunnassa Lapissa. *Mierasjärvi* (saP *Mierašjävri*, saI *Mieräšjävri*), järvi Utsjoen latvoilla. *Merisjaure* 1742, *Merisjerfwi* 1789, *Mieraslompel*, *Mierasjaure* 1804. – Suomeen nimet on omaksuttu saamesta, mutta saamessa alkuosaa *Mieraš-* ei tunneta sanana, eikä aivan samanasuisia paikannimiä tavata muualta Lapista. Sen alkuperä jää siksi hämäräksi. Loppuosa → *luoppal* ~ *luobâl* ja → *jävri* ~ *jävri*. – AA ja SA

Hülphers, Abraham Abrahamsson 1922: liitekartta 1789: NA: T.I. Itkosen poiminnot.

Mierašluoppal → *Mieraslompola*

Mieskonmäki kylä Joutsassa Keski-Suomessa. *Meskamäki* 1567, *Meskonmäki* 1571. – Mieskonmäki mainitaan rajapaikkana Hämeen ja Savon välillä (*Meeskomäki* 1446, *Meskamäkj* 1452). Mäen nimenä *Mieskonmäki* ei enää ole käytössä. Nimi on ehkä alkuaan tarkoittanut *Tilsalanmäkenä* nykyisin tunnettua korkeaa mäkeä. *Mieskonmäki*-nimen asiasisältö on hämärä. Nimi on yhdistetty keskiaikaiseen hämäläiseen Mäskälän veropitäjään, jolla on ollut omistuksia Mieskonmäen alueella. Äänteellisesti nimien yhteyttä on kuitenkin vaikea perustella. Nimeen voisikin sisältyä ortodoksinen ristimänimi *Meska* (< venäjän *Demeška*). – TML

FMU 3: 389; FMU 4: 29; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Meskanen; SHL 3: 189;

Suuronen, Väinö 1937: 99, 103; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Mieslahti Oulujärven lahti ja kylä Paltamossa Kainuussa. *Meslahden randa* 1555, *Meslaxby* 1650. – Mieslahteen laskeva *Miesjoki* saa alkunsa Härmänmäen eteläpuolelta *Miesjärvis-tä* (*miesierffui* 1555). Vuoden 1650 maakirjassa on nykyisen Härmänmäen nimenä *Miesmäckj*. Nimeen sisältyy suomen kielen sana *mies*, mutta nimen synty ei ole tarkemmin tiedossa. – AR

KA: FR 312.VA 4972.4720.

Miessaari saari Espoon edustalla Suomenlahdella Uudellamaalla, puolustusvoimien hallussa, ruotsiksi *Karlö*. *Carllön* 1600-luvun lopulla, *Karlöö Landet* 1695. – Saarella on asuttu pysyvästi jo noin vuoden 1800 tienoilla. Ensimmäisen maailmansodan puhjettua 1914 saari liitettiin Helsinkiä ympäröivään linnoitusketjuun. *Karl*-alkuisten nimien on arveltu viittaneen Ruotsin kruununsoitilaisiin (ruots. ”karlar”) tai Ruotsin laivaston vierailuihin (vrt. Kirkkonummen *Karlhamn*). Espoon saaren sijainnin on katsottu tukevan laivastoselitystä. Suomenkielinen käännösnimi *Miessaari* on ollut käytössä ainakin 1930-luvun alusta. – SP

Zilliacus, Kurt 1989: 216; Zilliacus, Kurt – Pitkänen, Ritva Liisa 1996: 95.

Mietaankylä eli *Mietaa*, kylä Kurikassa Etelä-Pohjanmaalla, virallisesti *Mieto*. *Miedhoijby* 1571, *Mieta* 1732. – Kylännimi perustuu kantatalon nimeen *Mieto* ~ *Mieta*. Talonnimeen sisältyy talon varhaisen isännän nimi *Mieto*, lyhentymä joko nimestä *Klemetti* > *Mietti* tai muinaissuomalaisesta nimestä *Mielitty* ~ *Mielittu* > *Miettu*. Nimi on saanut muodon *Mietoo* ~ *Mietaa* samaan tapaan kun Etelä-Pohjanmaalla *Jaakosta* on tullut *Jaakkoo* ja *Aaposta* *Aappoo*. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Miettiin; Walta, Matti 1985: 80; HisKi.

Mietinsaari saari Saimaassa Joutsenon alueella Etelä-Karjalassa. *Miettinsari* 1602. – Saarella on *Mietinkylä*, ja kylän kantatalo on *Miettinen* (*Mietinen* 1743). Saari ja kylä ovat saaneet nimensä varhaisista asukkaistaan: 1553 sieltä mainitaan *Martti miettin* ja 1562 peräti 15 *Miettinen*-nimistä isäntää. Savossa *nen*-loppuinen sukunimi on paikannimen alkuosana tavallisesti lyhentynyt (*Miettisensaari > *Mietinsaari*). Jos saaren nimeen sisältyisi jo suvun kantaisän yksilönnimi *Mietti*, saari voisi olla koko Miettisten suvun lähtöpaikka; saaren sijainti antaisi siihen tukea. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 98; KA: VA 5815: 50.

Mietoinen entinen kunta Varsinais-Suomessa, vuoden 2007 alusta osa Mynämäkeä, ruotsiksi *Mietois*. *Methos* 1373, *Metosby* 1431, *Mietois* 1501, *Mietoisten Cappelicunda* 1765. – Erotettu Mynämäestä kappeliksi 1643 ja kirkkoherrakunnaksi 1865. Pitäjä on saanut nimensä samannimisestä kylästä ja se talonnimestä. Talonnimeen voi sisältyä muinaissuomalainen miehennimi, esim. *Miel(i)ttu* ~ *Miel(i)tty*. Vanhoja tietoja nimestä on sekä Itä- että Länsi-Suomesta, esim. *Melita de Hyrfala* 1340 Sääksmäellä ja *Meeltu Molre* 1427 Turussa, ja esim. Paimion *Miettula* on aiemmin ollut *Mieltula* ~ *Mielettula* (Saulo Kepsu 1981). *Mietti* ~ *Miettu*-nimiä on tulkittu myös *Klemetin* lyhentymäksi ja yhdistetty muinaissaksalaiseen miehennimeen *Mede*, *Medo*, *Mety* (Stoebke, Nissilä, Vilkkuna). *Nen*-loppuinen asutusnimityyppi on varhainen; Saulo Kepsu on katsonut etunimen + *la*-lopun sisältävän kylännimityypin syntyneen vasta 1100-luvun jälkeen kristillisperäisten etunimien tultua käyttöön ristiretkijällä. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 100 ja 1987: 68; Nissilä, Viljo 1980: 173; REA: 148, 334; Stoebke, Detlef-Eckhard 1964: 155; Vilkkuna, Kustaa 1969: 305; KTK:n vanhan kirjasuomen korpus (Lizelius).

Mietois → *Mietoinen*

Miettilä kylä Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. *Meetilä* 1561; *Pouall Olofson miettin* 1562. – Kylä on saanut nimen asukkaistaan: 1562 siellä asui 14 Miettisten ruokakuntaa. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 98.

Mikitänjärvi järvi Hyrynsalmen itäpäässä Kainuussa, kansanomaisesti yleensä *Mikitanjärvi*. *Mikito Jerfui* 1650, *Mickitän Träsk* 1746. – Nimen alkuosa on karjalainen miehennimi *Mikittä*, *Mikitta* (< ven. *Nikita*, pohjoisvenäläisissä murteissa myös *Mikita*). Nimi liittyy ilmeisesti karjalaisten eränkäväntiin ja aikaan ennen Hyrynsalmen nykyasutuksen syntyä 1600-luvun alussa. – AR

Nissilä, Viljo 1976: 98; KA: MH 107/2D 3/1, MH 123/2D 1/2, TUOKKO.

Mikkeli kaupunki Etelä-Savossa, ruotsiksi S:t *Michel*. *Mikkelisä* 1822, *Mikkelin pitäjän* 1837, *Mikkelin kihlakunnan*, *Mikkelin läänin*, *Mikkelin kaupungissa* 1840. – Mikkelin seutua pidetään Savon kanta-alueena, jonka Novgorod luovutti Ruotsille Pähkinäsaaren rauhassa 1323 Savilahden eli Savolahden pogostana. Kirkkopitäjän nimenä oli aluksi *Savilahti*. Kirkko oli pyhitetty arkkienkeli Mikaelille (kansanomaisesti *Mikkeli*). – Vasta 1600-luvun alun asiakirjoissa alkaa esiintyä Mikkelin kirkko ja seurakunta – siis ruotsinkielisissä asuissa. Mikkelin nimi mainitaan ensimmäisen kerran aiemmin → *Suur-Savon* sijaan Ruotsin kuninkaallisessa registratuurassa 1604: ”vthi Store Saulax i S: Michills Kyrck Sochn”. Myös Andreas Bureuksen Pohjoismaiden kartassa 1622 mainitaan *S. Michaelis*. – Kun Savilahden pitäjä 1500-luvun alussa jaettiin kahdeksi hallintopitäjäksi, syntyivät → *Pellosniemi* ja *Vesulahti* (ks. → *Visulahti*), joka säilyi hallintopitäjän nimenä pitkään ja vaihtui *Mikkeliksi* vasta 1664. Satunnaisesti *Mikkeli*-nimeä oli käytetty hallintopitäjästä aiemminkin (*St Michells* 1649), ja vasta 1680-luvulla siitä tuli yksinomainen nimi. Sen jälkeen kirkko- ja hallintopitäjällä oli sama nimi. – Mikkelin kehitty-

mistä uudestaan maakunnalliseksi keskuksiksi edesauttoivat Turun rauhan (1743) rajamuutokset. Jo seuraavana vuonna se sai aiemmin Lappeenrannalle kuuluneet markkinaoikeudet. 1838 Mikkelin pitäjän kirkonkylästä tuli *St. Michel* -niminen kaupunki, jota suomalaisittain kutsuttiin *Mikkeliiksi*. 1843 Mikkelistä tuli läänin pääkaupunki Heinolan sijaan, nykyisin se on Itä-Suomen läänin pääkaupunki. – SP

Myyryläinen, Heikki; Oulun Wiikko-Sanomia 19.8.1837; Pirinen, Kauko 1982: 113, 535; Pirinen, Kauko 1988: 269, 289, 292, 294; Sanan Saattaja Wiipurista 25.1.1840; Turun Wiikko-Sanomien 9.3.1822; Westerholm, Martti 1926: III; Viikki, Raimo 1987: 9–11; Wirlander, Hannele 1982: 76; Wirlander, Hannele 1989: 82, 83.

Mikkelin mlk. entinen kunta Etelä-Savossa, vuoden 2001 alusta osa → *Mikkelin* kaupunkia. Ruotsiksi *St Michels lk*. – Mikkelin kaupunki erotettiin Mikkelin emäseurakunnasta 1838. Kunnallinen itsehallinnon myötä kaupunki ja maalaiskunta saivat oman hallinnon 1860-luvulla. – SP

Minkio kylä ja taajama Jokioisissa Kanta-Hämeessä. *Olli Mingiö* 1457. – Kylän vanha tonttima on 1800-luvulla suoksi kuivatus *Minkijönjärven* (*Mingiö Jerfvi* 1709) rannalla. Timo Alanen on oletanut järven nimen *Minkijärvi tai *Minkio olevan vanhempi kuin kylän nimi, mutta ei ole selittänyt sen sisältöä. – Amerikasta Eurooppaan kotiutettua minkkiä eli Amerikan vesikko tarkoittava germaanisiperäinen lainasana on tullut käyttöön suomen kielessä vasta 1930-luvulla. Nykyruotsin ’vesikko’ merkitsevä sana *mänk* on etymologisesti samaa juurta kuin *mink*. Kun voutintileissä 1500-luvulla verona maksettavista turkiksista on käytetty sanaa *mink*, on oletettavaa, että sillä olisi voitu tarkoittaa keskiajalla ja uuden ajan alussa vesikko. *Minkijönjärvi* voisi näin olla ”Vesikkojärvi”. – SP

Alanen, Timo 2004b: 81; Häkkinen, Kaisa 2004b s.v. minkki; SAOB s.v. mink, mänk SSA s.v. minkki.

Misi rautatieasema Rovaniemellä, lähellä Kemijärven rajaa, Lapissa. – Misi tuli tunnetuksi jatkosodan aikana saksalaisten käyttämänä asemana ja suurena varuskuntana. Nimi johtuu suuren *Misijärven* nimestä. Järven nimi on ehkä saamelaisperäinen, vrt. pohjoissaamen (saP) *miessi* ’vasa’. – JV

Mjölbolsta kylä Karjaalla Uudellamaalla. *Myklebolstad* 1427, *Mögelbolstad* 1540, *Miölbolstad* 1541, *Mölbolsta* 1547, *Mölnbolsta* 1557. – Nimen jälkiosa on Etelä-Suomessa keskiajalla käytetty ’asuinpaikkaa, taloa, tilusta’ tarkoittava sana *bolstad* (vrt. → *stad*). Varhaisin säilynyt kirjoitusmuoto paljastaa, että nimen alkuosa sisältää muinaisruotsin adjektiivin *mykil* ’suuri’ (nykyruots. *mycket*). *Mjölbolsta* oli siis ”Isotalo”. Nimen äänneasu muuttui kuitenkin säännönmukaisesti aikaa myöten: -k- pehmentyi g:ksi ja hävisi tyystin vokaalien välissä, vokaali i kehittyi y:ksi ja edelleen ö:ksi. Sen jälkeen käyttäjät ilmeisesti unohtivat nimen alkuperäisen sisällön ja muodon ja tulkitsivat sen joko nimeksi *Mölnbolsta* ’Myllykylä’ (muinaisruots. *mylna*, *mölna* ’mylly’), tai nimeksi *Miölbolstad* > *Mjölbolsta* ’Jauhokylä’. Näitä tulkintoja lienee tukenut se, että pitäjässä oli toinen kylä nimeltään *Mölnareby* (1540), nykyään *Mjölnarby* ’Myllärinkylä’. Suomenkielinen mukaelmanimi Meltola otettiin käyttöön rautatielaiturin ruotsinkielisen nimen rinnalle 1928. – MB

Huldén, Lars 2001: 226; Solstrand, Väinö 1940: 27; Thors, Carl-Eric 1950: 15–17.

Mjölö Helsingin edustalla olevan → *Isonsaaren* ruotsinkielinen nimi. *Miölö* 1530, *Mölö* 1578, *Mjölö* 1581. – Nimeä on selitetty mm. muinaisruotsin sanasta *mykil* ’iso’, joka sisältyy nimiin → *Mjölbolsta* (suom. *Meltola*), → *Mickelskären* ja → *Möckelö*. Saari on isoin Helsingin edustan ulkoluodoista. – SP

Granlund, Åke 1981: 22–23; Hausen, Greta 1920: 210; Westman, Ivar 1935: 253.

Mjösund kylä ja tehdasalue Kemiössä Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Kemiönsaaren kuntaa. *Myösunda* 1373, *Miösundh* 1550. – Hiekan ja saven saanti sekä hyvä satamapaikka ovat

luoneet edellytykset tiilenvalmistukselle ja keraamiselle teollisuudelle, joka on tehnyt *Mjösund*-nimen tunnetuksi. Nimi on alkuaan luontonimi, jonka alussa on ruotsin adjektiivi *mjö* ’kapea’ (vastine muinaisruotsin adjektiiville *mior*). Jälkiosa on alkuaan ollut ruotsin sana → *sund* ’salmi’ monikkomuodossa. Samanlainen nimi on myös Ahvenanmaan Föglössä ja Koivulahdella Mustasaaren kunnassa. Öjassa Kokkolan kaupungissa olevan entisen salmen nimi *Mjosund* on tuotoutunut erillaisen äännekehityksen kautta muinaisruotsin *mior*-sanasta. Itä-Uudenmaan paikannimissä sana on muodossa *Mjä-*, esim. nimessä *Mjäsundet* Pernajassa. – PS

Huldén, Lars 2001: 136; Suistoranta, Kari – Asplund, Henrik 1997: 116–117; RKO: FOreg.

Mogepört → *Munapirtti*

Moikipää kylä Korsnäsissa Pohjanmaalla, ruotsiksi *Molpe. Moikepä* 1491, *Moickopä* 1546, *Moijckijpä* 1553, *Moickepä* 1571. – Kylän nimi perustuu niemennimeen. Nimen jälkiosa *pää* on merkityksessä ’kärki, niemi’, alkuosan alkuperä on epäselvä. Ahlbäck on johtanut sen suomen verbistä *moikua* ’pitää ääntä, (varsinkin suuren kellon) kumeasta äänestä’, *moike* ’moikuvaa ääni’. – LM

Ahlbäck, Olav 1965: 202; Huldén, Lars 2001: 372.

Moikoinen kaupunginosa Turussa Varsinais-Suomessa, vuodesta 1944 Maarian kuntaa, Hirvensalon suurimpia asutuskeskittyymiä, ruotsiksi *Moikois. Moijkoij* 1542. – Nimi perustuu vastaavaan kylännimeen. Kylän asutus on saanut alkunsa Hirvensalon Taipaleesta, ja se on asutettu ennen 1200-luvun loppua. Nimi voitaneen yhdistää *moitta-*, *moitti-*, *mojo*-alkuiseen sanaryhmään, johon kuuluvat myös verbit *moikata*, *moikia*, *moikoa* ja *moikottaa* ’moittia; meluta, pitää kovaa ääntä; kolottaa kivistä’. Lauri Hakulinen on rinnastanut sanaryhmän alkumerkitykseltään sääsanoihin *mojottaa*, *mojakka*, *mojo* ja *mojoa*, joilla on ilmaistu kylmän pohjoistuulen tai viiman puhaltamista, koleaa tuulta ja ilmaa. Saaren koillislirannalle rakentunut kylä olisi voinut saada nimensä sinne osuvien tuulten mukaan. – SP

Hakulinen, Lauri 1941: 160, 180; Oja, Aulis 1944: 42, 51; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 301.

Moikois → *Moikoinen*

Moinsalmi myös *Moijinsalmi*, salmi joka yhdistää Pihlajaveden *Moi(ji)nselän* Jänneveteen Savonlinnassa Etelä-Savossa, aiemmin Sääminkiä. Salmen pohjoispuolella *Moi(ji)nniemi*. *Moi(ji)nniemi* ja *Moi(ji)nsalmi* ovat myös salmen lähellä sijaitsevien kylien nimiä; kylistä käytetään kansanomaisesti myös nimitystä *Moiji*. *Moija nemi* 1562–63, *Moinemiby* 1666. – Nimen alkuosan alkuperäinen muoto on kaksitavuinen *Moijin-*, josta muoto *Moin-* on syntynyt lyhentymällä. Nimi vastaisi itse asiassa kirjakielen asua **Moidin-*, ja äänneasussa on itämurteille tyypillinen *t:n* heikon asteen kato. Nimet ovat saamelaisperäisiä, vrt. saP *myejdi* ’peuranpyynti talvella’. Sama saamen sana on myös myöhemmin lainautunut suomen pohjoisimpiin murteisiin asussa *moita*, ja tätä sanaa tavataan myös Lapin suomalaisessa paikannimistössä (ks. → *Moitakuru*). – AA

Moisio kylä Elimäellä Kymenlaaksossa. *Moijisjo* 1552. – Hämmäläismurteissa on *moisioksi* kutsuttu pienehköä, muista viljelyksistä erillistä, takamaille raivattua ja usein aidattua viljelystä. Etelä-Suomessa *moisioksi* on nimitetty myös heraskartanoita. Elimäellekin syntyi Moisio kartano, mutta vasta 1600-luvun alussa, joten kylän nimeä ei voi siitä selittää. Moisio sijaitsee vanhojen keskuskylänsä Rahikkalan ja Peippolan välissä; ehkä se oli ennen kartanokautta vanhan päällikön tai suurtalonpojan tila. Ks. → *Moitakuru*. – SP

Hausen, Greta 1920: 130; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Moisio.

Moisiovaara murteessa *Moisseenvaara*, vaara ja kylä Hyrynsalmella Kainuussa. *Mäisenwara* 1682. – Nimen todellisena

nen kuin siitä ja lähikylistä muodostettiin kappeliseurakunta 1682. Itsenäiseksi seurakunnaksi se tuli 1870. Oulaisten kunnasta tuli kauppa 1967 ja kaupunki 1977. – Talonnimi oli ilmeisesti alkuaan *Oulahainen*. Taustalla voi olla vanhempi vesistö nimi, esim. Oulaisten kirkon kohdalla Pyhäjoessa olevan kosken nimi. Nykyisin sen nimi on *Oulaistenkoski*. Toinen *Oulais*-nimien ryväs on Siikajoen vesistöön kuuluvan Lamujoen latvoilla, mm. lampi nimeltä *Iso-Oulainen* Pyhännällä ja siitä lähtevässä *Oulaistenojassa* koski nimeltä *Oulaskoski* Piippolassa. *Oulu-* ja *Oula-*alkuiset paikannimet perustuvat useimmiten sanaan *oulu* 'tulviva vesi'. Monet niistä liittyvät hämäläisten levittäytymiseen keskiajalla laajoille alueille mm. Keski-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle, mutta Alpo Räsäsen mukaan niitä ovat voineet antaa myös savolaiset ja karjalaiset. – SBS

Kviniemi, Eero 1984: 341; Ojansuu, Heikki 1920: 112, 164–165; Räsänen, Alpo 2003: 99–100; Räsänen, Niilo 1921: 10; Turunen, Harri 1986: 5.

Oulankajoki joki virtaa Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan rajoilla Sallasta Kuusamon kautta Venäjälle Paanajärveen. Joen mahdollisia putouksia ovat mm. → *Kiutaköngäs* ja → *Taivalköngäs*. Oulankajoen varressa Kuusamon ja Sallan rajan kahta puolta on vuonna 1956 perustettu *Oulangan kansallispuisto*. Puiston kautta kulkee tunnettu vaellusreitti *Karhunkierros*. – *Oulanka*-nimi kuuluu *Oula-*, *Oulu-*nimiin, *-nka* on nimistöjohdin. → *Oulujärvi*. – AR

Oulu kaupunki Oulujoen suussa Pohjois-Pohjanmaalla, perustettu 1605, ruotsiksi → *Uleåborg*. Oulujoen suu mainitaan kauppapaikkana jo 1300-luvulla. *vlu* 1327, *Wlv* 1328. – Kaupunki on saanut nimensä *Oulujoesta*. → *Oulujärvi*. – AR

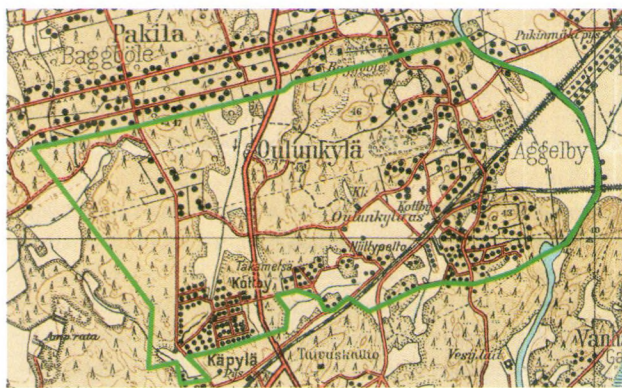
FMU 1: 141, 145, 350; Vahtola, Jouko 1991: 210–214; Vasari, Yrjö 1977: 980–986.

Oulujoki entinen kunta Oulujoen alajuoksun ja siihen laskevan Sanginjoen varsilla Pohjois-Pohjanmaalla, liitetty Ouluun 1965. → *Oulujärvi*, → *Oulun mlk*. – AR

Oulujärvi järvi Kainuussa. Ruotsiksi *Ule träsk*. Järvestä laskee *Oulujoki* (ruots. *Ule älv*) Pohjanlahteen. *vlu* 1327, *Wlvtraesk* 1328, *Vlaioki* 1374. – *Oula-* ja *Oulu-*nimiä on Suomessa puolisen sataa, niistä suurin osa Oulujärven, Päijänteen, Saimaan ja Pielisen rajaamalla alueella. Sana *oulu* 'tulvavesi' on tavattu Mäntyharjun ja Miehikkälän murteista ja sen 'lumisohjoa' merkitsevä vastine luulajansaamesta. Koska *Oulu*-nimet tarkoittavat yleensä vesistöjä, 'tulvavettä' merkitsevä sana sopii hyvin niiden kannaksi. Oulujärvi onkin matalarantaisena tulville altis. Erimielisyyttä on siitä, onko sana alkuaan suomea vai saamea. Koska jotkut *Oulu*-nimet tarkoittavat pieniä lampia, *oulu*-sanan on täytynyt Sisä-Suomen järviolueella olla joka tapauksessa suomalaisillekin laajalti tuttu. – AR

Vahtola, Jouko 1980: 174–176, 229; Räsänen, Alpo 2003: 99–100.

Oulunkylä kaupunginosa ja rautatieasema Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Äggelby*. *aelbuw* 1516, *Ogleby* 1543, *Ägelby* 1563; *Oulunkylän pysäkin lähellä* 1882. Oulunkylä oli itsenäinen kunta vuosina 1921–1945, minkä jälkeen se liitettiin Helsinkiin. Jo ennen itsenäistymistä Oulunkylä oli suuri huvilayhdyskunta. Sitä ennen se oli yksi Helsingin pitäjän kylistä. – Kylännimen sisältö on epäselvä; ei tiedetä, onko nimi alkuaan suomea vai ruotsia. Åke Granlund on esittänyt nimen sisällöksi seuraavia vaihtoehtoja: *Å 'joki' + *glo* 'soinen paikka; suurehko seisova vesilammikko; matala merenlahti' + *by* 'kylä'; *Å + *göl* 'joen tai järvenpohjan syväne' (vrt. 1789 mainittu "giölen vid Lillfors" 'syväne Pikkukoskessa') + *by*; *Å + *gårdho* ~ *gårdha* 'aidattu alue' + *by*; Å + *kulla* 'kukkula' + *by*. Nimen taustan yhdistäminen jokeen on perusteltua, koska Äggelbyn vanha kylätontti sijaitsi aivan Vantaanjoen varrella. Kukkula olisi ilmeisesti ollut nykyinen *Töllinmäki*, jonka

Vuoden 1945 karttaan on lisätty Oulunkylän kunnan silloiset rajat. Kuntaan kuuluivat mm. nykyiset Veräjämäki, Patola ja Maunula.

luona kylä sijaitsi. Saulo Kepsu on pitänyt mahdollisena myös nimen suomalaisperäisyyttä: kylän ensimmäinen talo olisi voinut olla *Okkola tai *Ohkola, jolla olisi asutushistoriallinen yhteys Mäntsälän → *Ohkolan* kylään. Hän pitää äänteellistä kehitystä näistä nimistä *Äggelbyksi* kuitenkin ongelmallisena. Hän esittää myös hypoteesin, että nimi olisi voinut tulla siirtolaisten mukana esim. Ruotsin Gästriklandin *Ockelbosta*. – Suomenkielinen nimi *Oulunkylä* on ollut käytössä jo 1880-luvulla. Kotikielen Seura esitti sitä 1903 *Äggelbyn* viralliseksi suomenkieliseksi nimeksi. Oulunkylän kunta sai perustettaessa vain ruotsinkielisen nimen, mutta vuoden 1922 alusta lähtien myös suomenkielinen nimi oli virallinen. Rautatieaseman suomenkielinen nimi oli *Oulunkylä* jo ennen vuotta 1897 ja uudelleen vuodesta 1925.– SP

Granlund, Åke 1956: 174–; Granlund, Åke 1981: 29; Harmo, Maunu 1987; Hausen 1920: 209; Kepsu, Saulo 2005: 190; Uusi Suometaar 26.9.1882; Kotikielen Seura 4.4.1903.

Oulun mlk. entinen kunta. *Oulun pitäjä* 1880. Nimi tarkoitti Oulun maaseurakunnan aluetta 1800-luvulla. Kun seurakunta itsenäistyi 1908, vakiintui nimeksi jo aiemminkin käytetty → *Oulujoki*, joka tuli myös kunnan nimeksi. – SP

Suomalainen Wirallinen Lehti 14.12.1880.

Oulunsalo kunta ja niemi aivan Oulun eteläpuolella Pohjois-Pohjanmaalla; Oulun kappeliksi 1803, itsenäistyi 1904. *Owlasala* 1443, *Wlosalo by* 1557, *Owlasala by* 1564. – Nimen jälkiosa → *salo* merkitsee vanhastaan '(suurta) saarta', ja Oulunsalo on ollut vielä 1790-luvulla saarena, jonka *Salonsalmi* erotti mantereesta. Saareksi se on selvästi merkitty esimerkiksi Andreas Bureuksen kartassa vuodelta 1622. → *Oulujärvi*. – AR

FMU 3: 302; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Georg Bjurmanin Ruotsin kartassa vuodelta 1747 Oulunsalo on vielä kuvattu erilliseksi saareksi Hailuodon ja mantereen välille.

Polvijärvi, kartassa vuodelta 1799 virheellisesti ”Polnijärvi”. – *Polvijärviä* on paljon Laatokan koillisrannalta Pohjois-Karjalan ja Itä-Savon kautta Kainuuseen ulottuvalla alueella. Tavallisimmin nimeämisperusteena on ollut muoto: järvi muodostaa mutkan, polvekkeen. Osa nimistä kuvaa sijaintia: paikka on jossakin mutkassa, polvessa. Polvijärven Polvijärvi on Viinijoen mutkassa: idästä tuleva entinen Höytiäisen las-kujoki kääntyy järven kohdalla etelään. – AR

Kiviniemi, Eero 1977: 111–116; OIT s.v. Polvijärvi; Suomen karttakirja 1799: 113.

Pomarkku kunta Satakunnassa, ruotsiksi *Påmark*. *Pomarc*k 1540 (kylä); *Poomarkku* 1850; *Pomarkun* (gen.) 1868. – Muodostettiin 1802 Ulvilan alaiseksi saarnahuonekunnaksi, 1834 kappeliseurakunnaksi ja 1899 itsenäiseksi seurakunnaksi. Pitäjä on saanut nimensä kirkonkylän mukaan. Ruotsinkielisen nimen jälkiosa → *mark* merkitsee ’takamaata’. Alkuosan on Lars Huldén arvellut sisältävän miehennimen *Påve (< *Paulus*). Kiintoisaa on, että Pomarkusta vesitse merelle mentäessä on *Poosjärvi*-niminen järvi (*Podasjärvi* 1799). – Suomenkielinen nimi *Pomarkku* on mukaelma ruotsinkielisestä. – SP

Huldén, Lars 2001: 433; Sanomia Turusta 24.12.1850 ja 4.12.1868; Suomen karttakirja 1799: 37.

Pomokaira laaja erämaa-alue Sodankylässä Lapissa Kitisen länsipuolella. Sen läpi virtaa *Pomojoki*, jonka latvoilla on *Pomovaara* sekä laaja suoalue *Pomoaapa*. – Nimet ovat epäilemättä saamelaista lainaa jo pohjoisen sijaintinsa ja saamelaisperäisten jälkiosiansa vuoksi. Nimenosa *Pomo-* on silti ainutkertainen, eikä sille tunneta lähtömuotoa saamen sanastosta; nimen täsmällinen tausta jää siksi tuntemattomaksi. Loppuosista ks. → *kaira* ja → *aapa*. – AA

Pontus asuinalue Lappeenrannassa Mälkiän ja Laihian kaupunginosien rajamailla Etelä-Karjalassa, aiemmin Lappeen kuntaa. – Nimi liittyy alueella oleviin kaivannon jäänteisiin. Vuonna 1607 kuningas Kaarle IX määräsi amiraali Pentti Juustenin ja Viipurin pormestarin Klemetti Sigfridinpojan kaivattamaan näiltä tienoin alkavan kanavan Saimaasta Suomenlahteen. Työ keskeytyi jo seuraavana vuonna, mutta kanavoimisyrityksen jäljet ovat vielä nähtävissä, ja ne kantavat nimeä *Pontuksenkaivanto*. Aikojen kuluessa kaivanto on nimittäin jostain syystä yhdistetty sotapäällikkö Pontus de la Gardiehen (1520–1585), vaikka hänellä ei ole ollut sen kanssa mitään tekemistä. – LL

Lehikoinen, Laila 1982: 100; Ylönen, Aulikki 1976: 255–258.

Pookivaara Rokuan vaara-alueen korkein laki Utajärvellä Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimeämisessä vaaraa on verrattu pookiin: rannikon murteessa esiintyvä sana *pooki* tarkoittaa ’tornimaista merimerkkiä tai majakkaa’ (< ruotsin *båk* ’kiinteä merimerkki’). – JV

Pooskeri kylä, kartano, maaton saari, luonnonsuojelualue Merikarvialla Satakunnassa, ruots. *Bågaskär*. *Bogaskär* 1675, *Boasker* 1695, *Boasskier* 1710–12, *Booskiär* 1755, *Bogaskär* 1764, 1767, *Booskär* 1795, *Boaskär* 1799, 1801, 1853, *Pooskäre* 1893, *Boaskär* eli *Bogaskär* 1906, maininta uutena kylänä ja torppana 1671. – Pooskerin saari sijaitsee Pohjanlahdessa Köörtilän edustalla ja on maaton niemeksi Köörtilän mantereeseen. Köörtilän puoleinen merialue tunnetaan nimellä *Pooskerinlahti*. Saaren ympärillä on runsaasti pieniä saaria ja kareja, ja kirjallisessa käytössä, mm. luonnonsuojelualueena, alue tunnetaan nimellä *Pooskerin saaristo*. Kartassa 1684 Pooskeri on vielä erillisinä saarina, joiden välissä on lahti *Bogaskiers Wiken*, ja se osa saarta, jossa sijaitsee Pooskerin rälssitilan torppa, on merkitty nimellä *Iso Pooskeri*. Pooskerin entisestä rälssitalosta käytetään nimeä *Pooskerin kartano*. – Nimi *Pooskeri* on paikallisen ruotsalaismurteen mukainen mukaelma nimestä *Bågaskär*. Ruotsinkielisen nimen alkuosa-

na oleva sana *båge* ’kaari’ viittaa saaren käyrään muotoon, joka on korkeuskäyrin todettavissa. On myös oletettu, että saaren nimen alkuosaan voisi kätkeytyä henkilönnimi *Boghi*. Nimen loppuosassa on ’luotoa, kalliokaria’ tarkoittava sana *skär*, joka Merikarvialla on suomen kieleen mukautuneissa nimissä yleisesti asussa *skeri*, esimerkiksi *Hynskeri* (*Hönsskär* 1895), *Höyskeri* (*Högskär* 1760–95), *Pärskeri* (*Bergskär* 1908, 1926). – RM

Jokipii, Mauno 1974: 217–218; Santavuori, Martti 1961: 154, 155, 160, 162, 165; Valtavuo-Pfeifer, Ritva 1975: 64, 118, 121–122, 125, 167.

Pori kaupunki Satakunnan rannikolla Kokemäenjoen suussa, ruotsiksi → *Björneborg*. – Suomenkielinen nimi on mukailtu ruotsinkielisen nimen jälkiosasta. Suomenkielisessä tekstissä *Biörnboris*[sa] vielä 1750, mutta *Pori* oli käytössä ainakin jo 1700-luvun lopulla: Gananderin sanakirjassa 1787 mainitaan nimi *Borin kaupunki*; sen sijaan *Bori* ja *Porin kaupunki* tarkoittivat hänellä *Porvoota*. Porin kaupunki- ja maaseurakunta erotettiin → *Ulvilasta* 1558, kun kaupunkioikeudet siirrettiin Poriin. Pori oli tuolloin Suomen pohjoisin kaupunki. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Bori, Borin kaupunki, Pori; Grotenfelt, Kustavi 1912: 384;

Juvela, Ossi 1992: 82–83.

Porin mlk. entinen kunta Satakunnassa, vuoden 1968 alusta osa → *Porin* kaupunkia. Ruotsiksi *Björneborgs lk*. Syntyi 1869, kun Porin maaseurakunnan alue järjestäytyi kunnaksi. – SP

Porkkala → *Porkkala*

Porkkala niemimaa, kylä ja merivartioasema Kirkkonummella Uudellamaalla, ruotsiksi *Porkkala*. *Purkal* n. 1250, *Porkall* 1429, *Porkala* 1540. – Nimeä on tulkittu sekä *-la*-loppuiseksi asutusnimeksi *Porkkala että alkuaan lahdennimeksi *Porkkalaksi. Sen on katsottu osoittavan, että suomalainen asutus ulottui 1200-luvulla avomeren ääreen saakka. Nimeen sisältyvälle sanalle *porkka* on annettu erilaisia merkityksiä, mm. ’tarvoin, jolla vettä polskuttamalla ajetaan kaloja pyydykseen’, ’sauvoim’ ja ’tietäntyyppinen lautta’. Porkkalaa vastapäätä Virossa on *Purku*-niminen (*Purkelo* 1333, *Purkele* 1341, *Porkal* 1690) kylä, jonka nimi on voinut vaikuttaa *Porkkala*-nimeen. – Porkkalan alue oli vuokrattuna Neuvostoliiton sotilastukikohdaksi vuosina 1944–1956. Porkkalanniemen kärjen kohdalla Suomenlahti on kapeimmillaan, minkä vuoksi se oli aikanaan merenkulun ja sotilasstrategian kannalta tärkeä. – SP

Huldén, Lars 2001: 272; Kepsu, Saulo 2005: 15; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v.

Porkka; Ojansuu, Heikki 1920: 178–179; Ziliacius, Kurt 1994: 88–89; RKT s.v. Porkala (Ritva Liisa Pitkänen).

Porlamm kylä Lapinjärvellä Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Porlami*. *Porolampi* 1445, *Porlamby* 1540, *Porlam* 1547. – Kylä lienee asutettu 1300-luvulla. Asutus on ollut aina suomenkielistä. Nimen taustalla on lammennimi *Porolammi, jonka alkuosana on sana *poro* ’roska’. Nykyiseltä nimeltään lampi on *Valkeapäänlampi* läheisen *Valkeapään* talon mukaan. Kylä on *Porlammijoen* eli Koskenkylänjoen varressa, ja lampi on joen laajentuma kylän keskustan lähellä. Ehkä lammennimi johtuu siitä, että joki tuo roskaa lampeen. Kylännimen loppuosa *-lammi* on murteen mukainen. Seudun ruotsinkielisten käytössä se on lyhentynyt muotoon *-lam* ja muuttunut sitten muotoon *-lom* Itä-Uudellamaalla tavallisten *om*-päätteisten kylännimien mallin mukaan. – SBS

Hausen, Greta 1920–1924: 404; Harling-Kranck, Gunilla 1995: 83; Huldén, Lars 2001: 340;

Kuvaja, Christer 1995: 97.

Porlom → *Porlamm*

Pormestarinluoto kaupunginosa, entinen saari Kokemäenjoen suistossa Porissa Satakunnassa, ruotsiksi *Borgmästarholmen*. *Borgmästar holmen*, *Pormestari luoto* 1895, *Pormestarin luoto* 1928. – Pormestarinluoto on alkuaan ollut yksi lukui-

rova on perä- ja länsipohjalaisissa murteissa 'metsäinen harju t. mäki, harvametsäinen (usein kivikkoinen) ylänkö, vaara t. kangasmaa; vanha paloalue'. Tämä on vanhastaan tulkittu lainaksi saamen sanasta *roavvi*. Joidenkin nimien alkuosana sana esiintyy muodossa *Rovi-* ja vastaa tällöin saamen genetiiviasua *roavi* (saP). Muualta Pohjois-Suomesta tavatut *rova*-sanat merkityksessä 'kivikkoinen vaara, kivikkokangas, kiviröykkiö' sopivat niin ikään 'paloalueen' merkityskenttään, sillä metsäpalo paljastaa usein ylävän maan kivikkoisen maaperän. Siten maastotermi *rova* on Etelä-Lappia myöten aukottomasti lainaa saamen sanasta *roavvi*, jota se vastaa merkitykseltäänkin. Pohjanlahden rannikon *rovat* mm. merkityksessä 'jääröykkiö' saattavat olla yhteydessä eri sanueisiin, kuten *rovikko* 'karkea jää', mutta niidenkin suhde Wiedemannin mainitsemaan viron sanaan *rava* 'vedenalainen kivi' on äänteellisesti heikko. – Peruskartassa *rova*-loppuisia nimiä on Lapissa ja Oulun ympäristössä yhteensä noin 440. Noin 270 on tulkittu maanmittauksen ohessa kohoumannimiksi, noin 120 metsäalueiden nimiksi ja 45 talonnimiksi. Lisäksi on muutama kylännimi ja muu luontonimi. Yleisimmät nimet ovat *Rova* (22), *Palorova* (8), *Kotarova* (8), *Särkirova* (5), *Raaterova* (5) ja *Muotkarova* (5). Useat *rova*-loppuisista nimistä ovat moniosaisia, kuten Kolarin *Alinen Nuottalompolonrova*. Osa Pohjois-Suomen nimistä on mukailtu saamesta, esimerkiksi

Inarin *Sestrovaa* vastaa inarinsaamen *Sestjuvruávi* ja Enontekiön *Pasmarovaa* pohjoissaamen *Basmaroavvi*. – SA ja TS

SSA s.v. rova; Paikannimirekisteri 2005.

Rovaniemen mlk. entinen kunta Lapissa, vuoden 2006 alusta osa → *Rovaniemen* kaupunkia. Ruotsiksi *Rovaniemi lk.* – Kun Rovaniemen kunnasta erotettiin 1929 Rovaniemen kaupunki, sitä ympäröivästä alueesta syntyi Rovaniemen mlk. – SP

Rovaniemi kaupunki Lapissa Kemijoen ja Ounasjoen yhtymäkohdassa. *Ruanim* 1490, *Roanemi by* 1559, *Roanemi* 1564. Rovaniemestä muodostettiin 1600-luvun alussa Kemian kappeliseurakunta, 1785 itsenäinen seurakunta ja 1867 kunta. Kirkonkylästä tuli taajaväkinen yhdyskunta 1901, kaupunki 1929 ja kaupunki 1960. – Nimi on alkuaan luontonimi. Pohjois-Suomessa Kuusamosta alkaen on paljon paikannimiä, joihin sisältyy saamesta lainautunut sana → *rova* 'metsäinen mäki; vanha paloalue' (pohjoissaamen *roavvi* 'vanha palo'). Tieteenkin osa *Rova*-nimistä voi olla jo alkuaan saamelaisia. – AR

SSA s.v. rova; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Rovaniemi lk. → *Rovaniemen mlk.*

Rovisuvanto saP *Roavesavvon*, Tenon suvanto ja pieni kylä sen rannalla Utsjoella Lapissa. Kylästä on käytetty varhemmin myös nimitystä *Heikoraš* tai *Heikkoraš*. – Suomenkielinen nimi on mukailtu saamenkielisestä, niin että sanan *roavvi* genetiivimuoto *roavi*, yhdyssanamuotona *roave-*, on korvattu harvinaisella *Rovi*-muodolla. Normaali mukaelma sanasta *roavvi* on suomen peräpohjalaismurteissa *rova*, ja sillä tarkoitetaan tällä alueella, samoin kuin saamen sanalla yleensäkin, vanhaa palomaata, johon on kasvanut puustoa. Nimen merkitys "rovan suvanto" viittaa johonkin tiettyyn rovaan, mutta sellaista ei ole kuitenkaan nimetty. Hieman pohjoisempaan sijaitsee *Erkeroavvi* "Erkinrova". – AA ja SA

Rudanko kylä Kokemäellä Satakunnassa. *Rodango* 1455, *Rudange fors* (koski, nykyinen Niskakoski) 1456. – Nimeen sisältynee sana *ruta* 'muta, lieju; vetinen maa', *-nko* on paikkaa tarkoittava johdin. Nimellä olisi alkuaan kuvattu Kokemäenjoen rantojen suoperäistä maata kylän ja kosken seudulla. – SP

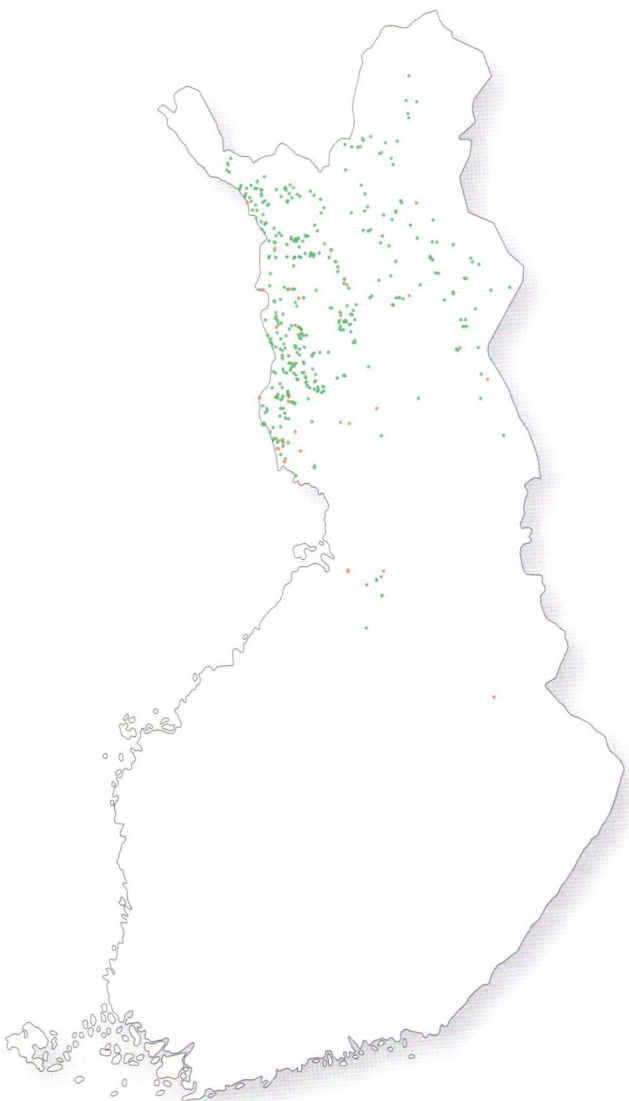
Koskipää, Ritva 1971: 139; Nissilä, Viljo 1968a: 320; Ojansuu, Heikki 1920: 195; Räsänen, Alpo 2003: 115.

Rudom → *Rutumi*

Ruha kylä ja rautatieliikennepaikka Lapualla Etelä-Pohjanmaalla. – Ennen *Ruha*-nimisen rautatiepysäkin perustamista 1880-luvulla kylän nimi oli *Ruhka* (*Ruhca* 1751–1753) ja *Ruhaankylä*, mutta virallinen pysäkin nimi muutti ajan mittaan nimikäytännön; tosin nimi näyttää olleen käytössä jo aiemminkin (*Ruha* 1850). Nimeen sisältyy sana *ruha* ~ *ruhka* 'roju, rytö, röykkiö; kasaantuma, tukkisuma'. Nurmonjoessa on Ruhan kylän kohdalla lahdekeinen laajentuma, johon ovat virran mukana voineet ruuhkautua niin tukit kuin jäälautat. – SP

Laurosela, Jussi 1909: 164; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Ruha; Pio 1940: 264; HisKi, MHA E 24 60:26.

Ruhade kylä Nakkilassa Satakunnassa. *Ruhattu* 1542, *Ruhacoski tulqvarn* 1590, *Ruhade* 1625, *Ruhattu* 1725–1731, *Ruhade* 1723, *Ruhaten* (gen.) 1800, *Ruhade fors* 1844, *Ruhatteen* 1881, *Ruhareen* 1906. – Ritva Koskipään laskelmien mukaan 1500-luvun lähteiden nimimaininnoista suurin osa on tyyppiä *Ruhattu, joka seitsemäs muotoa *Ruhaja ja vain pieni osa muotoa *Ruhade; 1600-luvulla yli puolet muotoa *Ruhade ja jonkin verran vähemmän muotoa *Ruhattu. Nimellä on voitu tarkoittaa alkuaan koskea tai sen läheistä suvantopaikkaa. Nimeen sisältynee sana *ruha* ~ *ruhka* 'roska; lika, loska; heinien tai olkien tähteet' tai sanaa vastaava verbi. *Ruhattu* eli *Ruhaja* olisi voinut kuvata paikkaa, johon joessa kulkevat

Paikannimet, joiden loppuosa on **rova**. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

Seili kylä ja saari Nauvossa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 ehdotettua Länsi-Turunmaan kaupunkia, ruotsiksi *Själö. Seliö, Seijliöö* 1540. – Saari ja nimi on tullut tunnetuksi spitaal sairaalasta, joka toimi Seilissä 1622–1785. Myöhemmin saaren sijoitettiin maan ensimmäinen valtion mielisairaala, jota varten rakennettiin komeat uusklassilliset rakennukset. Sairaala lakkautettiin 1962 ja rakennuksiin siirtyi Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos. Saaren kirkko on rakennettu 1733 sairaalan kirkoksi. – Nimi on alkuaan luonnonpaikan nimi, mutta sen alkuperä on hämärä. Ruotsinkielisen nimen alkuosa tuskin on peräisin yleiskielen *säl* 'hylje'-sanan kansanomaisesta muodosta *sjal*; vrt. → *Sälgrund*. Monet saarennimet tässä osassa Nauvoa ovat suomalaisperäisiä; niin voi olla myös *Seili* – *Själö*. Lars Huldén toteaa, ettei nimen alkuperää pohdittaessa voi sivuuttaa "sen kielellistä ja asiayhteyttä nimeen *Söglö* [ensi tavu ääntyy -öi-diftongillisena] ja suomen 'säilytyspaikkaa' merkitsevään sanaan *säylö*". – PS

Huldén, Lars 2001: 114, 146; Sjöström, Lasse 2003: 40–42;

fi.wikipedia.org/wiki/Seili.

Seinäjoen mlk. entinen kunta Etelä-Pohjanmaalla. Liitettiin vuoden 1959 alussa → *Seinäjoen* kauppalaan, joka oli erotettu Seinäjoen kunnasta 1931. Seinäjoesta oli tullut Ilmajoen alainen kappeli 1863 ja itsenäinen seurakunta 1895. – SP

Seinäjoki kaupunki ja joki Etelä-Pohjanmaalla. *Seineikij* 1571 (kylä); *Sejnäkij* 1620 (kylä). – Joki virtaa kaupungin keskustan läpi ja yhtyy sen luoteispuolella Kyrönjokeen. Seinäjoki on ollut kylännimenä nykyisen keskustan alueella jo 1500-luvulla, jolloin kylä kuului Ilmajokeen. Kylää on kutsuttu myös *Ala-Seinäjoeksi* ja *Koskenalustaksi*. Ylempänä joen varressa on entinen → *Peräseinäjoen* kunta, joka yhdistettiin Seinäjokeen 2005. Myös Peräseinäjoen pitäjistä on käytetty ennen puheessa nimeä *Seinäjoki*. Seinäjoen kylään perustettiin 1798 rautaruukki, joka sai nimen *Östermyra*. Ruukin ympärille muodostui teollisuusyhdyskunta. Seinäjoen kappeliseurakunta perustettiin 1863. Kun Seinäjoelle oli tehty 1882 rautatieasema, asutus alkoi lisääntyä nopeammin. Seinäjoesta tuli itsenäinen seurakunta 1895. Nimeä → *Östermyra* käytettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella myös Seinäjoen kunnan ja vielä kauppalankin ruotsinkielisenä nimenä. Asemanseudusta muodostettiin 1920 taajaväkinen yhdyskunta ja 1931 kauppala. Seinäjoesta tuli kaupunki 1960. – Seinäjoen yksi latvahaara, Sulkuenjoki, tulee Virroilla sijaitsevasta järvestä nimeltä *Seinäjärvi*. Esko Koivusalon mukaan

joennimi on järvennimen kantanimi, ja nimi *Seinäjoki* johtuu joen poikkeuksellisen jyrkistä rannoista nykyisen kaupungin keskustan kohdalla. – SBS

Alanen, Aulis J. 1970: 22, 124; Huldén, Lars 2001: 418; Koivusalo, Esko 1972: 274–282; Turunen, Harri 1985: 63; KA 4933: 23; VA 4727a; www.seinajoki.fi/kaupunkitieto/historia.html [23.6.2007]; www.sfo.fi/2.html [23.6.2007].

Seipäjärvi järvi ja kyläkunta sen rannalla Sodankylässä Lapissa. *Seipäjärvi* 1845. – Järven nimeen sisältynee särjensukuista kalaa tarkoittava sana *seipi*. Seipiä esiintyy sisämaassa vain Pohjois-Suomessa. *Seipi*-alkuisia, vesistöihin liittyviä paikannimiä on paikoin rannikoillamme ja erityisesti Oulujärveltä pohjoiseen sijaitsevilla vesillä Muonion – Sodankylän korkeudelle saakka. – SP Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Sieppi; KA: MHA maakirja.

Seitakorva voimalaitos Kemijoessa Kemijärvellä Lapissa. – Voimalaitos rakennettiin vuosina 1959–1963 Kemijärven altaan säännöstelyvoimalaitokseksi. Se sijaitsee kaupungin keskustasta 35 km etelään Juukosken itäpuolella. Nimensä voimalaitos sai Juukosken pohjoispuolella Kemijoessa olleesta Seitakorvan koskesta (*Seijta korua* 1598). Sana *korva* tarkoittaa Pohjois-Suomen murteissa 'joessa olevaa voimakasta virtapaikkaa, vuolletta'. Sana on lainaa saamelaiskielistä, vrt. pohjoissaamen *goarvi* '(ulkoneva) seinämä, kieleke (kalliossa, työrässä)'. Alkuperäisen Seitakorvan itäpuolella on *Seitavaara* ja länsipuolella *Seitakangas*. Saamelaiskielistä lainattu sana *seita* on saamelaisten palvoma poikkeuksellisen muotoinen tai värinen kivi tai kallio. *Seita*-nimet viittaavat siihen, että paikalla on aikoinaan ollut saamelaisten seita. – KA

Fellman, Isak 1910: 306; SSA s.v. koura, s.v. seita; ST 1993 7: 213; SMSA.

Seitala saP *Sieiddejhokka*, myös *Sieidal*, talo Tenon rannalla Utsjoen länsiosassa Lapissa, lähellä *Sieiddejhokka*-nimisen joen suuta. Sen naapurissa on *Seिताoja*-niminen talo, saP *Sieiddája*, jonka kohdalla Tenoon laskee tämänniminen puro. Laajaan nimiryppäeseen kuuluu edelleen mm. *Sieiddenjurni*, tunturinlaki, ja sen alla oleva *Sieiddegeađgi*, seitakivi, sekä joenlatvan kaksi järveä, saP *Sieiddejávrrit*, ja niistä kaakkoon sijaitsevat *Sieiddenjunnásat*, kolme vaaranlakea. – Talon suomenkielisen nimen ovat kehittäneet virkamiehet, ilmeisesti läheisten luonnonkohteiden nimien pohjalta. *Seita* on saamen sanasta *sieidi* lainautunut sana, jolla tarkoitetaan palvoskiveä tai luonnonjumalaa; saP *sieidde-* on saman sanan genetiivin yhdysamuoto. Jälkiosista ks. saP → *ája*, → *johka*, → *jávri*; *ája* 'puro', *njunni* 'nokka' (myös maastonmuotona) sekä sen johdos *njunis*, mon. *njunnásat*; *geađgi* 'kivi'. – SA

Seitapahta muinainen palvoskivi Muonion Pakasaivon itäpuolella Lapissa. – Seita on saamen sanasta *sieidi* (saP) lainattu luonnonjumaluuden nimitys, jota edustaa useimmiten juuri erikoinen luonnonkivi, kuten siirtolohkare, jossa on aukkoja sivussa tai alla. Tämä seita on yksinään tasaisella mäntykanakaalla, joka on muuten jokseenkin kivetön. Jälkiosan *pahta* tulee saamen sanasta *bákti* (saP) 'pystykallio; suuri kalliolohkare'. Seitapahdaksi on kutsuttu välillä muitakin seitakiviä, esim. Muonion Äkassaivon luona, mutta palvospaikkana on voinut olla myös tämänniminen pystykallio. – SA

Paulaharju, Samuli 1932: 47–49.

Seitenoikea koski ja voimalaitos Emäjoessa Ristijärvellä Kainuussa, Hyrynsalmen rajalla. *Seiten oikean käksi* 1746. – Luonnontilaisena Seitenoikea oli yli kolme kilometriä pitkä, mutkikas koski, jossa sanottiin olevan seitsemän suoraa. Sana *oikea* merkitsee tässä 'suoraa, oikoista, mutkatonta'. Seitenoikean voimalaitoksen yläpuolelle Hyrynsalmelle on muodostunut 1960-luvulla laaja Seitenjärvi. – AR KA: MH 123/2D 1/2.

Seitniemi niemi ja sillä sijaitseva asutus Päijänteen länsirannalla Padasjoella Päijät-Hämeessä. Niemen päätä kutsutaan

Vuoden 1799 kartassa nykyisen Seinäjoen keskustan kohdalla, Ilmajoen pitäjän pohjoisosassa sijaitsee Ala-Seinäjoen kylä.

kivihuvilan rakennutti tanskalainen tehtailija 1904 kaupunkihuvilaksi. Jo 1800-luvun lopulla puuhuvilaa ja sitten 1904 rakennettua kivihuvilaa kutsuttiin nimellä *Ekudden* (*willan Ekudden* 1890). Sen osti 1920-luvulla vuorineuvos ja taide-mesenaatti Amos Anderson, joka lahjoitti sen 1939 valtiolle tasavallan presidentin asunnoksi. Seuraavana vuonna sen suomenkieliseksi nimeksi tuli *Tamminiemi*. Siihen saakka presidentit olivat asuneet Helsingissä ollessaan Presidentinlinnassa. Tamminiemen päärakennus on vuodesta 1987 toiminut Urho Kekkosen museona. Kun presidentti Kekkonen jäi vakavasti sairastuttuaan ja virasta erottuaan asumaan Tamminiemeen, ryhtyi valtio valmistelemaan tasavallan presidentille uutta virka-asuntoa. Sellaiseksi valmistui vuonna 1993 → *Mäntyniemi*. – SP

Folkwännen 2.1.2890; Pesonen, Leo A. 1981: 140; www.nba.fi/ukk_historia, 22.12.2005; www.opinto.net/, 22.12.2005.

Tammio kylä (*Stampö* 1547) ja Suomenlahden saari (*Stampnö* 1553) Haminassa Kymenlaaksossa, aiemmin Vehkalahtea. – Oletetaan, että nimi perustuu saaren ruotsinkieliseen nimeen *Stamö*, joka on yhdistetty muinaisruotsin sanaan *stampn*, *staffn* ja muinaisnorjan sanaan *stafn* 'runko, keula, aluksen etu- tai takapäät'. Nimeämisperustetta ei tunneta; luultavasti kyse on jonkinlaisesta vertailusta. – MV

Hausen, Greta 1920–1924: 837, 841; Huldén, Lars 2001: 442; Nissilä, Viljo 1968: 70; Westman, Ivar 1939: 101–102.

Tammisaaren mlk. entinen kunta Uudellamaalla. Liitettiin vuoden 1977 alussa pääosin → *Tammisaaren* kaupunkiin (vuodesta 2009 Raaseporin kaupunkia), osaksi Hankoon. Ruotsiksi *Ekenäs lk.* – Pohjan pitäjästä erotettiin 1695 erillinen Tammisaaren maaseurakunta. Tammisaaren mlk. syntyi 1860-luvulla kunnallisen itsehallinnon toteutuessa. – SP

Tammisaari kaupunki Uudenmaan rannikolla Hankoniemen tyvässä, ruotsiksi *Ekenäs*. Vuoden 2009 alusta osa Raaseporin uutta kaupunkia. – Perustettiin n. 1530 *Ekenäs*-nimiseen kylään, sai kaupunkioikeudet 1546. 1900-luvulla perustettu maalaiskunta liitettiin kaupunkiin 1977. Vielä 1800-luvun lopulle suomenkieliset käyttivät kaupungista ruotsin kielestä mukailtua nimeä *Eeknääsi* (*Eknäsis*[sä] 1750), vaikka *Tammisaari*-nimikin oli käytössä: *Eiknäsis* l. *Tammisaarella* 1849, *Tammisaarella* 1852. Suomenmaan valtiokalenterin kaupunkiluettelossa 1880 mainitaan *Tammisaari*-nimen perässä suoluissa suomalaisena rinnakkaisnimenä *Eikneesi*. Näyttää siltä, että *Tammisaari* on Suometar-lehden keksintö. Tammisaari on osittainen käännös ruotsinkielisestä nimestä: ruotsin *eke* on 'tammi(metsikkö)', mutta *näs* 'niemi'. – SP

Hausen, Greta 1920: 110, 125; Huldén, Lars 2001: 198; Juvela, Ossi 1992: 95; Grotenfelt, Kustavi 1912: 383; Suometar 28.12.1849 ja 14.7.1852; Wallin, Väinö 1897: 49.

Nimi on antanut aiheen kahdelle vaakunalle: Tammisaaren kaupungin vaakunassa on tammi, maalaiskunnan vaakunassa tammenlehti. Maalaiskunta liitettiin kaupunkiin vuonna 1977. Kaupungin vaakunan aihe pohjautuu 1500-luvun sinettiin.

Tampere kaupunki Pirkanmaalla, ruotsiksi *Tammerfors*. Suomenkielisessä tekstissä *Tammere* 1666, *Tamberella* 1668, *Tamberin* 1790. – Kaupunki perustettiin 1779 Näsijärven ja Pyhäjärven väliselle kannakselle → *Tammerkosken* partaalle, Tammerkosken kartanon maille. Jo 1600-luvulle tultaessa oli Tammerkosken kupeeseen syntynyt merkittävä markkinapaikka. Kaupunki sai nimensä koskesta ja sen ympärille kehittyneestä samannimisestä kylästä. Kaupungin ruotsinkielinen nimi *Tammerfors* viittaa suoraan kosken nimeen. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 274, 363; Nissilä, Viljo 1959b: 191–197, 200, 205–206.

Tampinmylly kyläkunta, talo ja leirintäalue Joutsassa Keski-Suomessa. – Nimi viittaa läheisessä *Tampinjoes* olleeseen *tamppiin* eli *tamppimyllyyn*. Se oli vesivoimalla toimiva laite, jolla villakangasta vanutettiin, jotta siitä tulisi tiheämpää ja paksumpaa. – MV

Talve, Ilmar 1979: 141.

Tanhua kylä Savukoskella Lapissa. *Abram Tanhua* 1789. – Laajalti murteisammalle tunnettu *tanhua* merkitsee mm. 'molemin puolin aidattua tietä, karjakujaa; pihamaata, tannerta' ja paikoin myös 'karjapihaa'. Jälkikäteen on vaikea päätellä, mikä näistä merkityksistä oli kyseessä, kun Savukosken Tanhuan talo nimettiin. Sittemmin *Tanhua* laajeni tarkoittamaan talon lähiasutusta ja vakiintui talon nimestä myös sukunimeksi. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Tanhua.

Tankar saari Kokkolassa Keski-Pohjanmaalla, aiemmin Öjan kuntaa. Saareissa on majakka ja luotsiasema. Tankar on aiemmin ollut kalastusyhdyskunta. *Tanckar Klippo* 1559 ja *Tanckar grund* 1562. – Nimi on alkuaan suomenkielinen ja se koostuu sanoista *tanko* ja *kari*. Tangolla on varmaankin tarkoitettu merimerkkiä. Kappeli rakennettiin kalastajien tarpeisiin 1754, ja nykyinen majakka valmistui 1889. – PS

Hoviläinen, Erla 1948: 623–639; www.tankar.fi.

Tankavaara tunturilakinen vaara Sodankylän pohjoisosassa Lapissa. Sen pohjois- ja länsipuolitse virtaa *Tankajoki*, joka laskee Kitiseen. *Tanga Jock* 1642, *Tanajock* (!) 1796. – Nimi on epäilemättä lainattu alueella aiemmin puhutusta, 1800-luvulla sammuneesta keminsaamen kielestä. Alkuosalle *Tanka* ei silti löydy nykyisestä selvää vastinetta, joten taustalla olevan saamelaisen nimen merkitys ja alkuperä jäävät tuntemattomiksi. – AA ja SA

Tresk, Olof 1928; Suomen karttakirja 1979.

Tankolampi lampi, kyläkunta sekä kurssi- ja leirikeskus Konnevedellä Keski-Suomessa. – Nimi liittyy seudun vanhoihin *Tanko*-nimiin. Vedenjakajälänteellä oleva Tankolampi laskee puoliksi soistuneeseen lampiketjuun, joiden osilla isojaon asiakirjoissa 1779–1787 on nimet *Ylinen tangonen*, *Keskinen tangonen* ja *Alanen tangonen*. Tämän viisikilometrisen kapean lampiketjun länsipuolella nousee 210 metrin korkeuteen *Tankovuori*, 1541-vuoden asiakirjoissa Kärkkäälän kylän rajapiteenä mainittu *Tankosyrjäkorkea*, myöhemmin Suur-Rautalammin ja Vanhan-Laukaan rajavuori, 1751-vuoden kartan selityksissä *Stångå el. Tango syrjen corkia*, *Tangovuoren Corkia*. Nimien syntyhistoria ei ole selvä. Mahdollisesti kyseessä on sanan *tanko* 'salko, kanki' vanha erityiskäyttö maanmittausalan terminä: *tanko* on ollut sekä pituus- että pinta-alayksikön nimitys, mutta myös rajalinjojen merkkipaalun nimitys, mikä lienee kyseessä tässä nimirypässä. – EMN

Saloheimo, Veijo A. 1959: 31; Savanto, Seppo 1999: 93; KA: D8 1/49, D8 1/4c; SMSA.

Tannila

1. kylä Yli-Iissä Pohjois-Pohjanmaalla. *Tannila* 1681. – Mainitaan omana kylänään 1700-luvun alkupuolella, kuulunut sitä ennen Karjalankylään. Nimi tulee ilmeisesti talonnimien vä-

sinais-Suomessa *Tupavuori* on myös Rymättylässä ja Maarissa. Monet Tupavuoret ovat jyrkkäkallioisia. Melko harvoin nimen perusteeksi mainitaan paikalla ollut asumus. Murre-tietojen mukaan *tupa* on ollut Varsinais-Suomen pohjoisosa maalaistalon pääasuinhuoneen nimitys. Tätä on vaikea sovittaa *Tupavuori*-nimen taustaksi. – RLP

Innamaa, Kerthu 1965: 516–517; SMSA.

Tupenkylä taajama Jurvassa Etelä-Pohjanmaalla, myös *Tuppi*. Alkuaan Tuppi oli Teuvalle kuulunut kantatila, josta on käytetty 1800-luvulle asti nimeä *Tuppirauta*. Se on Järvenpään kylän vanhimpia taloja, mainittu kirkonkirjoissa ensi kerran 1723. Sen rinnalla esiintyy 1700-luvun loppupuolelta alkaen lyhyt *Tuppi*. Nimiarkiston kokoelmätietojen mukaan *Tuppirauta* väistyi kokonaan vasta 1833. Nykyään talon nimenä on *Mäki-Tuppi*. – Sana *tuppirauta* merkinnee samaa kuin *tuppiuukko* 'tupessa pidettävä puukko'. *Tuppi* on annettu lisänimeksi henkilölle, joka on tehnyt puukontuppeja; siitä on useita esimerkkejä nimenomaan Etelä-Pohjanmaalta. Samoin kuin *Puukko* on ollut henkilökohtainen lisänimi, on *Tuppirauta* voinut olla talon ensimmäisen asuttajan, ehkä puukkojen tekijän lisänimi. – PM

Vuorela, Toivo 1979: s.v. tuppi; HisKi (Teuva).

Tupos kylä Limingassa Pohjois-Pohjanmaalla. Kylä on nuorehko, sillä alue on vanhaa merenpohjaa, jonka kuivattamiseksi on 1930-luvulla kaivettu *Tuposkanava*. – *Tupos*-nimet ovat yleensä niittyjen ja peltojen nimiä. Nimet liittyvät deskriptiiviseen sanapesyeseen *tupas*, *tuppo*, *tuppale* 'tupsu, kimp-pu, tiheä kohta kasvillisuutta'. – AR

Nissilä, Viljo 1957: 54; SKES s.v. tupas, tuppo.

Tuppurala kaupunginosa Mikkelissä Etelä-Savossa. – Asutus on ryhmittynyt vanhan Tuppuralan talon ympärille. Talo on saanut nimen Tuppuraisten mukaan, joita on asunut Mikkelin kirkonkylässä viimeistään 1680. Tuppuraiset eivät kuitenkaan jääneet kylään pysyvästi. – SP

Westerholm, Martti 1926: 99; HisKi.

Tuppurinmäki kylä Leppävirralla Pohjois-Savossa. *Tuppura-mäki* 1643, *Tuppuralanmäki* 1664. – Kylän vanhempi nimi on ollut *Tuppuralanmäki*, nykyinen muoto on yleistynyt vasta 1900-luvulla. Samaan nimirypäeseen on kuulunut nimi **Tuppurasalmi* (*tuppura sallmen äng*) 1620-luvulla. Nimiin sisältyy vanha sukunimi *Tuppurainen*, jota esiintyi jo ensimmäisen verokirjan aikana 1548 Leppävirralla, 1664 neljästä isännästä yksi oli Tuppurainen. – SP

Alanen, Timo 2004a: 63; Pirinen, Kauko 1982: 768, 777; KA:VA 8644: 111 v.

Turengi → *Turenki*

Turenki kylä, taajama ja rautatieasema Janakkalassa Kanta-Hämeessä, ruotsiksi *Turengi*. *Laure af Turinge* 1374, *Nicles Thorvngis* 1384; *Turenga boor* ja *Turenga by* 1435, *Jurffua Thuringe* 1440. – Mainitaan Mäskälän pitäjän kylänä jo 1374. On pidetty mahdollisena, että nimeen sisältyisi thuringeniläistä merkitsevä lisänimi *Thuring*, *Turing*, *During* yms. (Saxén 1905, Nissilä 1954, Räisänen 2003). – Toisaalta Saulo Kepsu (1995) on arvellut nimen voivan perustua järvennimeen. Jo Heikki Ojansuu (1920) piti mahdollisena, että nimeen sisältyisi *tura* tai *turo* 'kalanpyydys: havusta tms. rakennettu kutupaikka, -mätäs' ja johdin *-nki*; vrt. *Turajärvi* Eurassa. Mahdollinen nimen antanut järvi olisi silloin nykyinen Ahilammi. Kalanpyydys olisi voitu sijoittaa myös kylän läpi virtaavaan Myllyjoaan. – SP

FMU 1: 353, 391, 3: 93 ja 207; Kepsu, Saulo 1995: 98; Kerkkonen, Veikko 1976: 220–221; Nissilä,

Viljo 1954: 280–281, 1962: 149 ja 1980: 138; Ojansuu, Heikki 1920: 227–228; Räisänen, Alpo

2003: 136; Saxén, Ralf 1905: 151; SSA s.v. turo.

Turholm → *Tullisaari*

Turjanlinna Ilmari Kiannon vuonna 1912 valmistunut kirjailijakoti Suomussalmella Kainuussa. – Talo paloi talvisodan aikaan joulukuussa 1939. Se rakennettiin uudelleen 1943–49, mutta paloi jo heinäkuussa 1949. Nimen kirjailija oli antanut talolleen itse. Sana *turja* merkitsee 'tietäjää, noitaa'. – AR

Kansi, Rajja-Liisa 1986.

Turjanselkä Yli-Kitkan järvenselkä Posiolla Lapissa ja siihen liittyvät niemi, *Turjanniemi* ja vaara, *Turjanvaara*. – Nimi on vaikea selittää mytologisen taustansa vuoksi. *Turja*-nimiä on Suomessa muutamia muitakin. Etelä-Pohjanmaalla on useita *Turja*-nimisiä vanhoja taloja ja Lapualla *Turjankyläkin*. Utajärvellä on *Turjankangas* kangasalueen nimenä. Varkaudessa on *Turjanvirta*. Savukoskella on monilakisen vaara-alueen nimenä *Turjalaisenvaarat*, ja Kittilässä *Turjansaari*. Nimet ovat suomalaisten antamia, mutta nimenantoperusteissa lienee vaihtelua siltä pohjalta, että sanoilla *turja* ja *turjalainen* on ollut useita merkityksiä. Ne ovat voineet merkitä yleensä saamelaista mutta erityisesti 'tietäjää, noitaa, velhoa'. Toisaalta *turja* on voinut merkitä myös 'pohjoista' ilmansuuntana. Pohjoista Jäämerta on sanottu *Turjanmereksi*, joskaan nimitys ei liene kovin vanha. Revontulia on mm. Etelä-Pohjanmaalla kutsuttu *turjiksi* tai *turjantuliksi*. Maantieteellisesti *Turja* on tarkoittanut koko Kuolan niemimaata tai erityisesti sen rannikkoa Kantalahdesta itään. – Posion *Turja*-nimien tausta on varmaankin varsin konkreettinen, ja vahvimmin lienee ehdolla *turja*-sanan merkitys 'tietäjä, noita, velho'. Ehkä Turjan-niemessä asusti 1600-luvulla lapinnoita, jolta suomalaisetkin kävivät kysymässä apua vaikeuksiinsa. Tiedämme 1600-luvun tuomiokirjoista, miten Iijokivarren talonpojat pitivät tapanaan käydä hakemassa Kemin Lapin tietäjiltä karjaonnea, saalisonnea pyyntiinsä ja apua sairauksiinsa. – JV

Vahtola, Jouko 2006: 398; Viikuna, Kustaa 1978.

Turkansaari ulkomuseo Oulussa Pohjois-Pohjanmaalla, aiemmin Oulujoen kuntaa. – Sijaitsee Oulujoen Turkansaaressa, joka on kuulunut joen pohjoisrannalla olevalle Turkan talolle (*Hindrich Märtensson Turka* 1670). Saari oli 1500- ja 1600-luvulle asti merkittävä kauppapaikka. Ehkä saarella on aikanaan harjoitettu turkiskauppaa tai turkisten käsittelyä. Toinen mahdollisuus on, että talonnimeen sisältyy varhaisen isännän nimi *Turkka*, joka voisi olla kansanomaisen muunnos jostain skandinaavisesta *T(h)or*-alkuisesta miehennimestä. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Turkka; SSA s.v. turkki.

Turkia kylä Haminassa Kymenlaaksossa, aiempaa Vehkalah-tea. *U turkia* (henkilönnimi) 1554; kylä: *Twrchiala* 1574, *Turke Jarui* 1580, *Turkia* 1586, *Turkisby* 1592. – Kylännimi perustuu vastaavaan talonnimeen. Saulo Kepsu on otaksunut siihen sisältyvän sukunimen *Turkia* ~ *Turkiainen*, joka olisi tullut Vehkalahdelle mahdollisesti Jääskestä. Ragnar Rosén on aiemmin olettanut Turkioiden olleen Lappeelta tulleita kaskiviljelijöitä. – SP

Kepsu, Saulo 1968: 27; Rosén, Ragnar 1936: 110.

Turku kaupunki Varsinais-Suomessa, maan vanhin kaupunki ja Ruotsin-vallan ajan hallintokaupunki, ruotsiksi → *Åbo*. *Somen Turus* 1543. – Nimi *Turku* on varmaankin peräisin jo kaupungin syntya ajoilta 1200-luvulta, vaikka vanhin kirjallinen merkintä siitä on vasta vuodelta 1543 Mikael Agricolan ABC-kirjassa, jonka ilmoitetaan olevan "tulkittu [painettu] Somen Turus". Nimi on varmasti ollut suomenkielisten käytössä, mutta ruotsiksi kirjoitetuissa virallisissa asiakirjoissa käytetään vain ruotsinkielistä nimeä *Åbo*. Daniel Jusleniuksen sanakirjassa 1745 *Turcu* mainitaan *Åbon* suomalaisena vastineena sekä toria merkitsevänä sanana. Seuraavalla vuo-

sisadalla kaupungin nimi näkyy suomenkielisissä julkaisuissa, esim. 1820 perustetun Turun Viikko-Sanomien lehdessä. Agricolan aapisen painopaikkana mainittu *Suomen Turku* (Suomen maakunnassa sijaitseva Turku) on nykysuomalaisillekin tuttu joulurauhan julistamisen yhteydessä. Nimi kertoo kaupungin syntyneen ikivanhalle kauppapaikalle, maanteiden yhtymäkohtaan, johon muodostui tori eli *turku*. Sana *turku* kertoo yhteyksistä itään. Se on lainattu muinaisvenäjän kauppapaikkaa merkitsevästä sanasta *turgu*, joka lienee kulkeutunut Suomeen novgorodilaisten kauppamiesten mukana. – RLP

E.A.E. 1900: 73; Juslenius, Daniel 1745: 395; Kalima, Jalo 1952: 174–175; Mikael Agricolan teokset 1: 024.

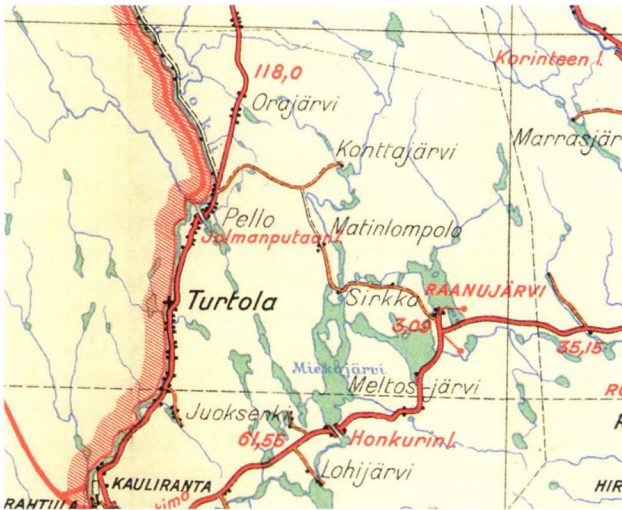
Turtola

1. kylä Pellossa Lapissa. → *Pellon* pitäjään kutsuttiin aiemmin *Turtolaksi* tämän kylän mukaan. *Turtula* 1539.

2. kaupunginosa Tampereella Pirkanmaalla Messukylän kirkon eteläpuolella, alkuaan Pirkkalan pitäjän kylä. Kylän nimi palautuu vanhaan kantatalon nimeen *Turtola* ~ *Turtonen* (*Turtola hem:t* 1693) tai lisänimeen *Turto* ~ *Turtonen* (*Morten Turdo* 1541).

Nimiin sisältyy miehennimi *Turto*, joka on kansanomaisen muunnos skandinaavisesta lainanimestä *Tord*. Lapin *Turtola* voisi olla myös siirrynnäinen Pirkanmaalta. – SP

Vahtola, Jouko 1980: 212; KA: MHA A 1A7; KA: Suvanto/ Pirkkala s. 560–562.

Turtolan kunta sai nimensä 1867 samannimisen kappeliseurakunnan mukaan, mutta kunnan hallintokeskukseksi ja suurimmaksi asutuskeskukseksi muodostui Pello. Turtolan kunta nimettiin Pelloksi 1949; ote tiekartasta on vuodelta 1932.

Turunmaa ruotsiksi *Åboland*. Nimellä *Turunmaa* on vanhaan luonnehdittu sitä Suomen lounaista aluetta, joka nykyisin tunnetaan nimellä → *Varsinais-Suomi*. Toisinaan siihen on luettu myös vanhan Turun linnaläänin osana ollut Satakunta: ”Oikean Suomen taikka Turunmaan [maakunta], jonne myös kuuluu Porin Lääni taikka Satakunta” (Maamiehen Ystävä 1844). Elias Lönnrot (1880) kääntää *Turunmaan* sanoilla ”egentliga Finland”, siis ’Varsinais-Suomi’. Sittemmin nimeä on käytetty vain epävirallisesti ja harvemmin, mutta se on perinteisesti ollut käytössä esim. Turun seudun yritysten nimissä. Ison Tietosanakirjan mukaan (1938) *Turunmaa* on ”Varsinais-Suomesta epävirallisesti käytetty nimitys”. Myöhemmin nimityksellä on ruotsinkielisen *Åboland*-nimen vaikutuksesta tarkoitettu vain Turun saariston ruotsinkielisiä kuntia: ”Parainen on *Åbolandin* eli *Turunmaan* keskus” (Otavan Suuri Ensyklopedia 1981). Ritva Liisa Pitkänen on käyttänyt nimeä *Turunmaan saaristo* tarkoittamassa saaristo-

aluetta Iniöstä (luoteessa) Särkisaloon (kaakossa). Nykyisin *Turunmaa* (samoin kuin sen ruotsinkielinen vastine *Åboland*) on Varsinais-Suomen seutukunnan virallinen nimitys; siihen kuuluvat Paraisten, Nauvon, Korppoon, Houtskararin, Iniön, Kemiön, Dragsfjärdin ja Västanfjärdin kunnat. Ruotsinkieliset lukevat myös Särkisalon pienen ruotsinkielisen vähemmistön *Åbolandin* alueeseen. – Nimen *Åboland*, joka perustuu vanhaan maakunnan nimeen *Turunmaa*, loi 1910-luvulla monipuolinen filologi, kirjailija ja ”suurruotsalainen” Hugo Ekhammar Varsinais-Suomen ruotsinkielisten saaristopitäjien yhteiseksi nimeksi ja se yleistyi nopeasti ruotsinkielisten keskuudessa. Peimarin ja Gullkronan selät jakavat *Åbolandin* kahteen osaan, joita on tapana kutsua nimillä *Väståboland* ja *Öståboland*. – PS

Iso Tietosanakirja s.v. Turunmaa; Lönnrot, Elias 1880 s.v. Turunmaa; Maamiehen Ystävä 17.8.1844;

Otavan Suuri Ensyklopedia s.v. Varsinais-Suomi; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 11, 27; Uppslagsverket Finland 3 (1973) s.v. Åboland.

Tusby → Tuusula

Tutjunniemi niemi ja kylä, kansanomaisesti myös *Tutju*, Pyhäselän ja Oriveden välissä Liperissä Pohjois-Karjalassa. *Tutjunniemi* 1799. Myös Lieksassa Pielisjärven Sipolansaareissa on *Tutjunniemi* ja sen lähellä *Tutju*-niminen saari. – Nimet pohjautuvat luultavasti sekä karjalan kielessä että suomessa esiintyvään deskriptiiviverbiin *tutjua* ’huojua, keinua, notkua’. Suurten vesistöjen rannoilla ainakin puut huojuvat. – AR

Suomen karttakirja 1799: 113.

Tuukkala kaupunginosa ja kylä Mikkelissä Etelä-Savossa. *Tuckalaby* 1666. – Myös Ristiinassa ja Hirvensalmella (*Tuckalaby* 1666) on Tuukkalan kylät; Ristiinassa rinnakkaisnimenä *Tuukkalan*kylä. Kaikissa tapauksissa taustalla on sukunimi *Tuukkanen*, joka seudulla mainitaan jo ensimmäisestä maa-kirjasta 1541 alkaen. Mikkelin Tuukkalan rautakautisen kaluston käyttö on ajoitettu 1100–1300-luvuille. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Tuukkanen; Westerholm, Martti 1926: 100; KA:VA 8652: 59, 88.

Tuulispäät saari *Pieggäuivääh*, varhemmin *Piegg(ä)uivääh*, pari tunturilakea käsittävä vaara Inarin kirkonkylän eteläpuolella Inarissa Lapissa. Sen eteläpuolella on *Tuulijärvi*, saari *Pieggäjärvi*. *Bieggä-äivash* n. 1840. – Suomenkieliset nimet ovat käännöksiä inarinsaamesta. Nimen alkua sisältää sanan *pieggä* ’tuuli’ ja se viittaa tuulenjumalaan *Biegolmai* (n. 1840), jota tällä vaaralla sanotaan palvotun uhrein. Myös Itä-Inarin Vät-särin alueella on *Tuulipää*, saari *Pieggäuivi*, ja sekin on voinut saada nimensä mainitusta tuulenjumalasta. Jälkiosissa *pää* tarkoittaa pyöreämuotoista vaaranhuippua samoin kuin sen inarinsaamelainen vastine *uäivi*, jonka diminutiivimuoto on *uäiväs*, monikossa *uäivääh*. – SA

NA: T. I. Itkosen poiminnot.

Tuulos kunta Kanta-Hämeessä. *twlox* 1431 (pitäjä), *Tuläs* 1433 (pitäjä). – *Tuuloksen* seurakunta itsenäistyi 1882. Se oli Hauhoon kuuluvana kappeliseurakuntana ainakin jo 1540, mutta siellä on ollut kirkko jo aiemmin. – *Tuulos* ei ole ollut kylän nimi, mutta Y. S. Koskimies olettaa, että se on ollut Jutttilaa ja muita kylännimiä vanhempi tienoon asutusta tarkoittava nimi. Nimi lienee tullut asutusnimeksi vesistönimestä, sillä kirkon lähellä on kaksi lampea, joilla on kummallakin nimi *Tuuloslammi*. Tarvittaessa täsmennetään sanomalla *Ylinen Tuuloslammi* ja *Alinen Tuuloslammi*. Alkujaan ne ovat kai olleet yhtä lampea. Lammet ovat matalia, ja ne ovat voineet saada nimensä kalastuksesta. Nimeen sisältyy ehkä sana *tuulos, ’tuulastaminen’. Seudun vanhin asutus on syntynyt lampien kautta kulkevan vesireitin varteen. – SBS

Koskimies, Y. S. 1985: 382–387.

nimi *Sääksi*. Myöhemmin on alkanut esiintyä myös *i*-llisiä taivutusmuotoja *Vaaksin*, *Vaaksis(sa)*. – Joissakin murteissa vielä tunnetulla sanalla *vaaksi* 'vahto', joka on sanan *vahto* kantasana, ei ole ollut vaikutusta järvennimen kehitykseen. Taustalla lienee sana *vaha* 'kivenjätkäle', ja nimi viitannee rannalla oleviin isoihin kiviin. – SBS

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 114; Hakulinen, Lauri 1979: 56; Nissilä, Viljo 1962a: 89.

Vaala kunta Kainuussa. Kunta muodostettiin 1954 liittämällä → *Säräisniemen* kuntaan Vaalan ja Yli-Niskan alueet Utajärven kunnasta. Kuntakeskus sijoitettiin Vaalan asemanseudulle, ja kunta sai nimekseen *Vaala*. – Seudun vanhoja luontonimiä ovat *Vaalankurkku*, kapeikko aivan Oulujoen niskassa, *Vaalanlahti*, *-niemi* ja *-virta*. Nimi on alkuaan saamea, vrt. koltansaamen *vääll* 'väylä järvenssä tai joessa; järven syväntie, jossa käy virta' (vrt. → *Vaaluvirta*, → *Valajaskoski*). – AR

Itkonen, T. 1958: 715b.

Vaalijala hoitolaitos Pieksämäellä Etelä-Savossa. – Nimi on peräisin Sortavalasta, jossa on edelleen pystyssä vanhan Vaalijalan rakennus vuodelta 1930. Suomen Kirkon Sisälähetysseura perusti 1907 Sortavalan diakonissalaitoksen sairaalaan osaston vaikeasti kehitysvammaisille lapsille. Nimi *Vaalijala* on ilmeisesti muodostettu harkiten sanasta *vaalia* 'huoltaa, hoitaa, hoivata', koottiinhan hoitolaan asukkaita "hädän äärimmäisestä päästä". Kun Sortavala jouduttiin jättämään sodassa venäläisille, Pieksämäen kauppa lahjoitti diakonia-toimintaa harjoittavalle Suomen Kirkon Sisälähetysseuralle (per. 1905) maata Pieksänjärven rannasta, johon nousi uusi hoitolaitos entisen nimisenä. – SP

www.pieksamaki.diak.fi 25.5.2007.

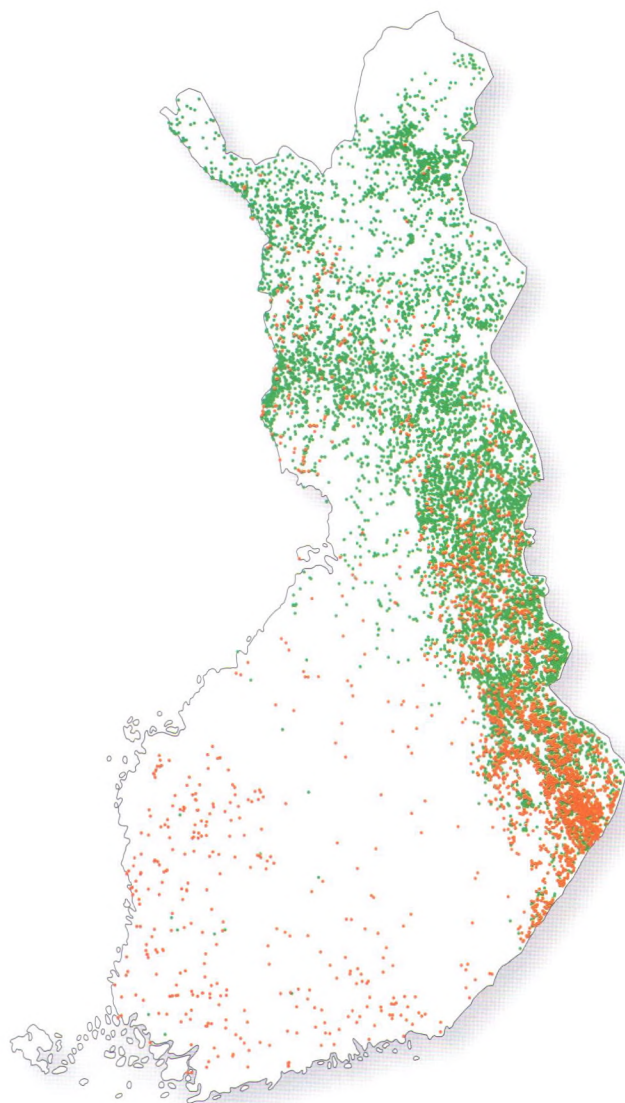
Vaalimaa kylä ja rajanylityspaikka Virolahdella Kymenlaaksossa. Kylän läpi virtaa Miehikkälän pitäjältä *Vaalimaanjoki*, joka laskee Suomenlahteen. *Wadhlema* 1370, *Waderma* 1656–1726, *Waadermaa* 1856, *Waalimaa* 1738. – Nimen vanhojen asiakirja-asujen perusteella Viljo Nissilä on arvellut (1975), että nimessä on ensimmäisen tavun *a*:n jäljessä alun perin ollut nykyisen yleiskielen *d*:tä vastaava äänne. Nimessä *Vaalimaa* sen paikalla on *l* kuten hämäläismurteissa on yleiskielen *d*:n tilalla vanhastaan yleensäkin ollut. Nissilä konstruoi nimen kehityksen seuraavasti: *Vaalimaa* < ?*Vaadermaa < *Vaahdermaa. Sana *vaahder* puolestaan on *vaahtera*-sanan harvinaisehko rinnakkaisuus. – LL

Nissilä, Viljo 1975: 281; REA: 140; SKES s.v. vaahtera.

Vaaluvirta salmi Heinävedellä Etelä-Savossa Koloveden ja Heinävedenselän välisissä kapeikoissa. Salmen itäpuolella on *Vaalunmäki*, mäki ja kylä (*Valunmäki* 1705). – Nimen alkuosa on saamelaisperäinen. Se palautuu saamelaiseen '(järven, joen tai kosken) väylää' merkitsevään sanaan, joka koltansaamassa kuuluu *vääll*. Ks. myös → *Valajaskoski* ja → *Vaala*, joiden taustalla on sama saamen sana. – AA

HisKi.

vaara on Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa hyvin yleinen jälkiosa kohoumannimissä. *Vaara* tarkoittaa korkeaa metsäistä mäkeä. Se on todennäköisesti laina saamelaiskielten vaaraa ja metsää tarkoittavasta sanasta (mm. pohjoissaamassa *várri*). Peruskartoissa *vaara*-loppuisia nimiä on yli 13 000. Niistä noin 10 000 on kohoumannimiä, talonnimiä reilut 2 200 sekä kylien ja kulmakuntien nimiä vajaan 700. Muuntyyppisiksi luokiteltuja nimiä on alle parisataa. Yleisimmät nimet ovat *Palovaara* (158), *Välivaara* (150), *Lehtovaara* (115), *Honkavaara* (109), *Mäntyvaara* (105), *Riihivaara* (105), *Kalliovaara* (94), *Kivivaara* (82), *Heinävaara* (77), *Mustavaara* (76), *Kuusivaara* (75), *Pienivaara* (70) ja *Kotivaara* (67). Eri nimimuotoja on kaikkiaan yli 5 100, ja niistä vain kerran esiintyviä on noin kolme nel-

Paikannimet, joiden loppuosa on *vaara*. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

jäosaa, esimerkiksi Ilomantsin *Aajeavaara* ja *Öykköstenvaara*. Monet *vaara*-loppuisista nimistä ovat pitkiä ja moniosaisia, kuten Inarin *Kepinnakkauslantovaara*, ja muodostavat nimiryppäitä, kuten Savukosken *Maaimmainen Sotajoensuunvaara* ja *Rannimmainen Sotajoensuunvaara*. → *várri*. – TS

SSA s.v. vaara; Paikannimirekisteri 2005.

Vaaru Päijänteestä ja Ylisjärvestä jyrkkänä nouseva vuorimaasto Korpilahdella Keski-Suomessa, vuodesta 2009 Jyväskylää, nimi myös muodossa *Vaarunvuori* tai *-vuoret*. *Vaarunjyrkkä* on Vaarun jyrkin kohta Koroslahden koillisrannalla. – *Vaaru* on 'maankohoumaa' merkitsevistä → *vaara*-sanasta eriytynyt muoto. Se esiintyy paikanimissä lähes poikki Suomen Tuusniemeltä Pohjois-Savosta Pälkäneelle Pirkanmaalle ja Toysesän Etelä-Pohjanmaalle saakka, esim. *Käärmevaaru* ja *Orivaaru* Tuusniemellä, *Vaarunmäki* Karttulassa, *Multavaarut* Toysesässä. Kaikki "vaarut" ovat maankohoumia, tavallisesti harjuja, kaikista jylhin Korpilahden *Vaaru*. Paikannimiin *vaaru* on jäänyt siis maankohoumaa tarkoittavana. Keski-Suomen ja Hämeen kansankielessä *vaaru* merkitsee 'pilveä, tavallisesti kuuro- tai ukkospilveä'. – AR

Itkonen, Terho 1993: SSA s.v. vaara.

Vaasa kaupunki Pohjanmaalla, ruotsiksi *Vasa*. *Wasa* 1611, *Waasas[sa]* 1750, *Waasan kaupunki* 1787. – Perustettiin 1606 Mustasaaren kylään silloiselle saarelle, jossa oli vanha kauppasatama, ja sai aluksi nimen → *Mustasaari*. Nimettiin

uudestaan 1611 kuningassuvun mukaan *Vasaksi* (tunnuksena vase 'kupo, kimppu kuivattuja olkia, lyhde'). Puurakenteinen, tiheästi rakennettu kaupunki tuhoutui tulipalossa 1852. Uusi kaupunki rakennettiin 1860-luvulla *Klemetsön* (→ *Klemettilä*) niemelle, noin seitsemän kilometriä vanhasta kaupungista luoteeseen; paikka tunnettiin aiemmin nimellä *Kokkoböle*. Vuodesta 1855 kaupunki sai keisari ja suuriruhtinas Niko-

Vaasan kaupungin vaakunassa on Vasan kuningassuvun tunnus kupu eli kimppu olkia.

lai I:n mukaan nimen *Nikolaistad*, suomeksi *Nikolainkaupunki*. Se ei kuitenkaan missään vaiheessa täysin sivuuttanut *Vasa* ~ *Vaasa*-nimeä puhemielessä eikä kartoista. Vuonna 1917 nimi-pari *Vaasa* – *Vasa* otettiin jälleen virallisesti käyttöön ja luovuttiin keisarin nimikosta. Entistä kaupungin paikkaa kutsutaan nykyään *Vanhaksi-Vaasaksi*, ruotsiksi *Gamla Vasa*. – SP Ganander, Christfrid 1997 [1787] *Vaasa*; Grotenfelt, Kustavi 1912: 383; Juvela, Ossi 1992: 115; www.porstuakirjastot.fi/files/22/kokkobolesta_klemetinsaaeksi.htm, 13.3.2006; www.vaasa.fi/vaasa400/, 15.6.2005.

Vuoden 1910 kartassa nykyisen Vaasan nimenä on *Nikolainkaupunki*, sen sijaan *Vanha-Vaasa* on kartassa nimeltään *Wasa*. Karttaotteessa maa-alueet on kuvattu sinisellä, vesistöt valkoisella.

Vaaterinvuori mäki Toivakassa Keski-Suomessa. Korkeus 226 m. Mäen eteläpuolella on *Vaateri*-niminen talo, entinen torppa. – Päijänteen ympäristössä on useita samantapaisia paikannimiä, mm. *Vahtervuori* Kuhmoisissa, *Padasjoella* ja *Sysmässä* (*Wahderuorenmaa* 1573), *Vahterinvuori* Iitissä, *Vahterinsuo* Pertunmaalla, *Vahtermäki* Asikkalassa ja Hollolassa. Näiden nimien alkuosa tarkoittaa puuta, vaahteraa. Samaa alkuperää lienee myös *Vaaterinvuori*, vaikka nimi siinä tapahtuneiden äänteellisten muutosten takia ei enää kielitajussa yhdistykään vaahteraan. Syynä nimen muuttumiseen on voinut olla se, että vuoren laella on jo Venäjän vallan aikana ollut kolmiomittaustorni. Nimen on ehkä ajateltu liittyvän mittaukseen ja sanaan *vaateri* 'vesivaaka' (vrt. *vaaterissa* 'vaaka-suorassa'). – Vaahtera kasvaa nykyään luonnonvaraisena 62. leveyspiirille saakka, joten Toivakka on puun levinneisyysalueen pohjoisrajalla. Aikaisemmin, kun ilmasto on ollut lämpimämpi, vaahtera on menestynyt pohjoisempanakin. – MV

BFH 5: 53; Uusi värikuvakäsio: 314–315; NA; paikannimikokoelmat.

Vaattojärvi järvi ja kyläkuunta Kolarissa Lapissa. *Waattojärvi* (kylä) 1858. – Äänteellisesti läheinen on Suomussalmen *Vaattojärvi*, jonka alkuosana on suomen kielen katoamaisillaan oleva sana *vaato* 'nuottasalko, verkonkuivausteline'. Sama

sana on luultavasti myös Kolarin *Vaattojärven* nimessä. Peräpohjolan murteissa äänteet *k*, *t* ja *p* ovat monesti kahdentuneet varsinkin alkuperältään hämärtyvissä nimissä. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 137; Hiski.

Vahankajärvi järvi Karstulassa Keski-Suomessa; järven ympärillä on laaja kylä *Vahanka*. *Wahangajärvi*, *Wahanga* 1798. – *Vahanka*-nimen lopussa on johdin *-nka*, ja kantana on sana *vaha* 'siirtolohkare, iso kivi', jonka levikkialuetta ovat Varsinais-Suomi, Satakunta ja Lounais-Häme. Keski-Suomen murteissa ei *vaha*-sanaa tunneta. Vahankajärven nimi onkin todennäköisesti 1500-luvun alun ja sitä vanhemman hämärläisen eränkävyn jälkeä. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 138; Suomen karttakirja 1799: 90.

Vähcir → **Vätsäri**

Vahtamapää tunturialue Luton ja sen sivujoen Kulasjoen latvojen välissä Inarin eteläosassa Lapissa. – Nimestä ei ole säilynyt saamenkielistä muotoa, mutta se on nähtävästi mukailtu ja käännetty inarinsaamenkielisestä muodosta **Vahtim-uäivi* "Vahtimispää". Nimen perusteesta ei ole kuitenkaan tietoa; kyse voi olla peuranpyynnin ja poronhoidon kannalta tärkeästä tarkkailupisteestä tai siitä, että paikka sijaitsee Inarin ja Sompion lapinkylien rajaseudulla. – SA

Vahterpää kylä ja saari Ruotsinpyhtäällä Itä-Uudellamaalla. *Wakterpæ* 1405, *Vactarpä* 1544, *Vachterpä* 1552. – Nimeen sisältyy puunnimityksen *vaahtera* murteinen muoto *vahtera*. Jälkiosan → *pää* viittaa paikannimissä usein niemeen tai yleensä sijaintiin jonkin päässä. Ilmeisesti nimi on alkuaan ollut luontonimi ja tarkoittanut saaren eteläpäättä, jossa on ollut satama. Nimi on sittemmin siirtynyt merkitsemään asutustakin. – SP

Hausen, Greta 1924: 749; RKT s.v. Vahterpää (Ritva Liisa Pitkänen).

Vahto kunta Varsinais-Suomessa. *Vattola* 1460, *Wachto* 1641. – Vahdon alue kuului aikanaan Ruskoon, mutta liitettiin 1577 Maskuun. Vahto sai oman saarnahuoneen 1638, tuli kappeliksi 1652 ja itsenäistyi seurakunnaksi 1893. Pitäjää on kutsuttu myös *Korveksi*, *Vahdon Korveksi* (*Vahton Corpi* 1793, *Wahtonkorpi* 1800) ja 1630-luvulla rakennetun puisen saarnahuoneen takia *Puu-Ruskoksi*. – Vahdon kylä ja talo ovat ilmeisesti saaneet nimen sijainnistaan **Vahtojoen* varrella, jota asutuksen nimen vakiinnuttua on alettu kutsua *Vahdonjoeksi*. Vaahtoa, kuohua merkitsevä muresana *vahto* esiintyy paikannimissä Lounais-Suomessa ja Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. – SP

Neovius, Ad. 1898: 8; REA: 471; Hiski (Kaarina, Nousiainen); KA:VA 7212: 90.

Vahvajärvi järvi Hirvensalmella Etelä-Savossa. *Vahaffua jerffuen randa kwszij* 1564, *Vachuaieruij* 1661. – Vahvajärven ja Liekuneen välisellä kannaksella on *Vahvamäen* kylä (*Wachwamäkiby* 1664) ja Vahvajärven ja Suonteen välisellä kannaksella *Vahvaselän* kylä; nimessä *selkä* merkitsee 'harjannetta'. Vahvaselkä mainitaan 1446 Hämeen ja Savon välisenä rajapaikkana. Nimien keskinäinen sijainti viittaa Vahvajärven nimen olevan ensisijainen. Eräkautinen nimi voi kertoa runsaasta riistasta tai sankasta metsäseudusta, sillä sanalla *vahva* on mm. merkitykset 'suuri, raskas, ankara, tiheä, hedelmällinen'. – Myös Uuraisissa on samanniminen järvi (*Vachuaerffuij* 1554). Ehkä nämä järvet ovat olleet hyvin kalaisia. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Vahvaselkä; Mönkkönen, Toivo 1968: 141; Nyman, Adolf Leonhard 1882: 245; Pirinen, Kauko 1954: 203; KA:VA 8644: 22v.

Vaikko kylä Juuan länsilaidalla Pohjois-Karjalassa. Kylän alueella suurehko *Vaikkajärvi*, josta laskee *Vaikkojoki* Kajaanijärveen. *Waicku* 1638, *Waicku by* 1642, *Waikula* 1646, *Vaikko* 1815. – Nimi on melko harvinainen. Savonlinnassa on → *Vaikontaipale* ja Oulaisten Petäjaskoskella *Vaikonmäellä* van-